

การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพ ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ
สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่



ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2561

การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพ ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ
สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่



องอาจ ดิษฐประชา

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพ ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ
สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

องอาจ ดิษฐประชา

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพ ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการ สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวมูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอยอำเภอ จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายองอาจ ดิษฐประชา
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร

บทคัดย่อ

การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์ การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ต.แม่สอย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่” เป็นงานวิจัยเพื่อศึกษาผล ของการใช้วิธี “เกษตรกรสอนเกษตรกร” ซึ่งทางมูลนิธิชัยพัฒนาจะใช้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรใน ฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 โดยให้เกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย ที่ได้เข้าร่วมโครงการการผลิต ลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกษตรกรต้นแบบ ประสบความสำเร็จสามารถผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นผู้ที่จะถ่ายทอด องค์ความรู้การผลิตลำไยตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาแก่กลุ่มเกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 ราย ที่เข้า ร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรต้นแบบถ่ายทอดวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิ ชัยพัฒนารวมถึงการถ่ายทอดเทคนิคเฉพาะของเกษตรกรต้นแบบสู่เกษตรกรรายใหม่ โดยจัดการจัด ประชุมกลุ่มเกษตรกร การลงพื้นที่ของเกษตรกรรายใหม่ปฏิบัติให้เกษตรกรรายใหม่ได้เห็นวิธีการตัด แต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งข้อผลลำไยจริงพร้อมให้เกษตรกรรายใหม่ได้ทดลองปฏิบัติกับต้นลำไยจริง รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อสำรวจต้นลำไยของเกษตรกรรายใหม่ จากวิธีการสอนดังกล่าวทำให้เกษตรกร รายใหม่มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามขั้นตอน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากผลผลิตลำไยของต้น ลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ได้นำเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา ที่ได้ผลผลิต ลำไยคุณภาพขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA ปลอดภัยจากสารพิษและสามารถขายได้ในราคาที่สูง

คำสำคัญ : การถ่ายทอดองค์ความรู้, การผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา, ลำไย คุณภาพ, การพัฒนาศักยภาพ



Title	THE DEVELOPMENT OF POTENTIALLY GOOD QUALITY OF LONGAN IN AGRICULTURAL COOPERATIVE BAN RONGWUA AREA OF CHAIPATTANA FOUNDATION
Author	Mr. ONGARJ DITPRACHA
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Pathipan Sutigoolabud

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore the method of “A Farmer teaches Farmer project” which Chaipattana Foundation employed this method in longan planting season 2016/2017. The method allowed 4 farmers who had experience and knowledge in producing good quality of longan with Chaipattana Foundation since 2013 until now to teach new 13 farmers who have joined the program of producing good quality longan with Chaipattana Foundation. The 4 farmers who had experience were called “Master Farmer”. Those 4 master farmers were successful in producing good quality program by following method of Chaipattana Foundation.

Findings showed that the 4 master farmers used various methods to transfer their knowledge to the new farmers for example; the master farmers called group meeting to explain how important to change the way to growing longan and ways to produce good quality of longan. Moreover, the four farmers also visited each of new farmer longan orchards to demonstrate how to cut branches and how to grow fresh longan fruits to meet standard of Chaipattana Foundation. As a result of the method of “Farmer teaches Farmer, all of the 13 new farmers could follow procedures and able to produce good quality longan. The good quality of longan means that the size of fresh longan fruits met the standard of Chaipattana Foundation which were grade AAA size and grade AA size of fresh longan fruits. Also,

the fresh longan fruits were free from any chemical substance.

Keyword : knowledge transfer, quality longan produce according to The Chaipattana Foundation, quality longan, potential development



กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นผลงานที่ผู้วิจัยได้ทุ่มเทความตั้งใจ สติปัญญา กำลังกายและกำลังใจจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์ คำแนะนำและความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ปฎิภาณ สุทธิกุลบุตร ซึ่งเป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่า ให้ความรู้ คำแนะนำ และคำปรึกษา ตลอดจนให้ความดูแลและความเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแก้ว จินดาคำ คุณอุดม จินดากกลาง คุณดวงดี นันต๊ะเล และคุณนิพร ปู่ผัด เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ กับทางมูลนิธิชัยพัฒนามาตั้งแต่ปี 2556 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มจัดตั้งโครงการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้เสียสละเวลามาเป็นเกษตรกรต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาให้แก่เกษตรกรรายใหม่ที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา จนทำให้งานวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ต.แม่สอย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่” ประสบผลสำเร็จ

องอาจ ดิษฐประชา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ.....	7
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร.....	8
หลักการทรงงานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร.....	8
แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	15
แนวคิดการผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปลอดภัย ตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา.....	21
การผลิตลำไย.....	31
การจัดการความรู้.....	41
การถ่ายทอดความรู้.....	43
การพัฒนาศักยภาพ.....	44
การส่งเสริมการเกษตร.....	45

ทฤษฎีอุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพตลาด	46
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
กรอบแนวคิดในการวิจัย	51
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	52
พื้นที่ทำการศึกษา	53
กลุ่มประชากรตัวอย่าง	53
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย	53
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	54
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	56
ผลการวิจัย	56
ผลการวิจารณ์	96
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	101
สรุปผลการวิจัย	101
ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	106
ประวัติผู้วิจัย	107

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	พื้นที่ให้ผลผลิตลำไยจำแนกตามภาคที่ปลูกลำไยปี 2557-2559	2
ตารางที่ 2	ผลผลิตลำไยจำแนกตามภาคที่ปลูกลำไยปี 2557-2559	2
ตารางที่ 3	มาตรฐานผลลำไยสดของมูลนิธิชัยพัฒนา	22
ตารางที่ 4	มาตรฐานของลำไยสดกำหนดโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.....	38
ตารางที่ 5	ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์และราคาสินค้า.....	46
ตารางที่ 6	ความสัมพันธ์ระหว่างอุปทาน และราคาสินค้า.....	47
ตารางที่ 7	ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ 4 ราย ที่เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ	57
ตารางที่ 8	ขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ	61
ตารางที่ 9	ข้อมูลเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย ที่เข้าร่วมโครงการการผลิตลำไยคุณภาพ.....	67
ตารางที่ 10	ข้อมูลพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย.....	68
ตารางที่ 11	ข้อมูลจำนวนต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ปลูกและจำนวนต้นลำไยที่นำมาเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ	69
ตารางที่ 12	ขนาดของผลผลิตลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้ก่อนที่จะเข้ามาร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา	70
ตารางที่ 13	องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย และความรู้การทำลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย.....	73
ตารางที่ 14	ปริมาณผลผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนาที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้หลังจากการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ	85
ตารางที่ 15	รายได้ที่เกษตรกรรายใหม่ได้รับจากการขายผลผลิตลำไยคุณภาพให้กับทางมูลนิธิชัยพัฒนา	87
ตารางที่ 16	รายได้รวมของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย จากการขายผลผลิตลำไยในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560	88
ตารางที่ 17	ค่าใช้จ่ายในการทำลำไยของเกษตรกรรายใหม่ในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560	89
ตารางที่ 18	ผลสำรวจการเข้าใจวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ	91
ตารางที่ 19	สรุปแนวทางขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ	94

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	เปรียบเทียบราคาลำไยทั้งซ่อพันธุ์อีตอเกรด AA ที่เกษตรกรขายได้รายเดือน	3
ภาพที่ 2	การดำเนินงานในการผลิตและการขายผลผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา	23
ภาพที่ 3	ลำไยสดคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา	24
ภาพที่ 4	การอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมกิจกรรมการทำลำไยคุณภาพ	28
ภาพที่ 5	วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรตามแนวทางของมูลนิธิชัยพัฒนา	29
ภาพที่ 6	ภาพเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาลงพื้นที่สอนเกษตรกร	30
ภาพที่ 7	การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม	35
ภาพที่ 8	การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงฝาชีหงาย	36
ภาพที่ 9	การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงสี่เหลี่ยม	36
ภาพที่ 10	กรอบแนวคิดงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	51
ภาพที่ 11	เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สำรวจลำไยของเกษตรกรรายใหม่	58
ภาพที่ 12	เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่เพื่อแนะนำวิธีการตัดแต่งซ่อผลลำไย	59
ภาพที่ 13	การเก็บผลผลิตลำไยและการมัดซ่อผลลำไย	60

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ลำไยเป็นผลไม้เศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรไทย ลำไยเป็นทั้งผลไม้เศรษฐกิจในประเทศและส่งออกทั้งนี้ ประเทศไทยมีการส่งออกลำไยสดเป็นอันดับ 1 ของโลก (Trade Map,2559) โดยตลาดส่งออกลำไยที่สำคัญของไทย ได้แก่ เวียดนาม จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น จากรายงานสถิติการส่งออกของกระทรวงพาณิชย์ พบว่า ประเทศไทยมีการส่งออกลำไยสด ลำไยสดแช่แข็ง ลำไยอบแห้ง และลำไยกระป๋อง ไปยังต่างประเทศ โดยในปี 2559 ที่ผ่านมามีมูลค่าการส่งออกลำไยของไทยไปยังต่างประเทศอยู่ที่ 20,061.35 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.1 จากปี 2558 โดยแบ่งเป็นการส่งออกลำไยสดมีมูลค่า 11,616.39 ล้านบาท ลำไยอบแห้งมีมูลค่า 8,439.61 ล้านบาท และลำไยแช่เย็นจนแข็งมีมูลค่า 5.35 ล้านบาท (กระทรวงพาณิชย์, 2560)

จากผลสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ในปี 2559 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกลำไยนับเฉพาะพื้นที่ที่ให้ผลผลิตทั่วประเทศประมาณ 1,056,277 ไร่ โดยมีการปลูกกันมากทางภาคเหนือของประเทศ และเป็นผลไม้เศรษฐกิจสำหรับเกษตรกรในพื้นที่ภาคเหนือ ทั้งนี้ ภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกลำไยประมาณ 857,987 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 81.2 ของพื้นที่ปลูกลำไยทั่วประเทศ โดยจังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ปลูกลำไย 295,177 ไร่ มากที่สุดของภาคเหนือ และมากที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ภาคที่มีพื้นที่ปลูกลำไยรองลงมา คือ ภาคตะวันออก มีพื้นที่ปลูกลำไยประมาณ 158,914 ไร่ โดยปลูกกันมากที่สุดที่จังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ปลูกลำไยประมาณ 138,149 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

ตารางที่ 1 พื้นที่ให้ผลผลิตลำไยจำแนกตามภาคที่ปลูกลำไยปี 2557-2559

ภาค	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)			ปี 2559/2558 (ร้อยละ)
	ปี 2557	ปี 2558	ปี 2559	
ภาคเหนือ	865,506	866,504	857,987	-1.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	41,504	40,342	39,376	-2.4
ภาคตะวันออก	145,048	153,545	158,914	3.5
รวมทั้งประเทศ	1,052,058	1,060,391	1,056,277	-0.4

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559

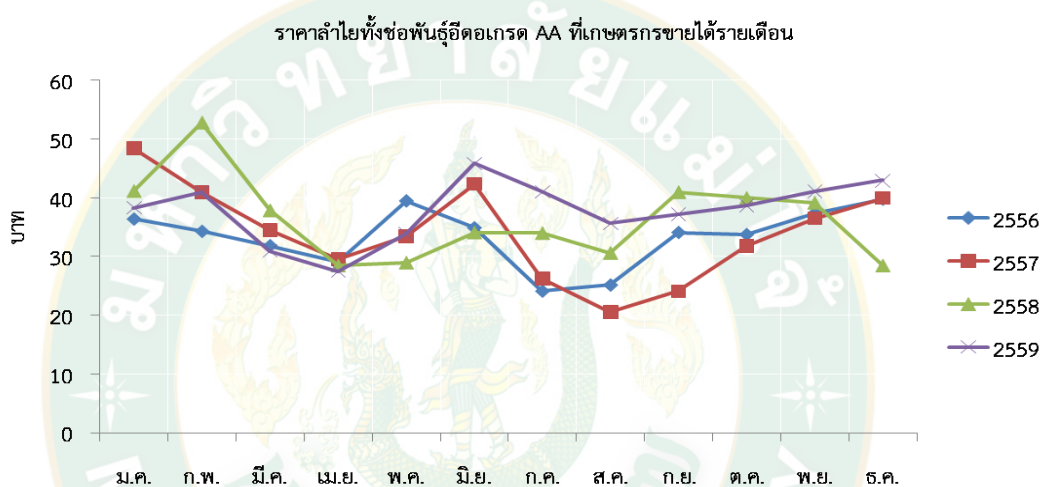
เมื่อวิเคราะห์ผลผลิตลำไยต่อพื้นที่ให้ผลผลิต พบว่า แม้ว่าภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุดแต่ปริมาณผลผลิตลำไยต่อไร่ค่อนข้างต่ำ โดยอยู่ที่ประมาณ 505 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ 683 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะที่จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุดของประเทศมีผลผลิตต่อไร่อยู่ที่ประมาณ 696 กิโลกรัมต่อไร่ แม้ผลผลิตลำไยต่อไร่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่ผลผลิตต่อไร่ยังต่ำกว่าจังหวัดจันทบุรีที่มีพื้นที่ปลูกลำไยเป็นอันดับ 3 ของประเทศ ถึง 3 เท่า และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ผลผลิตลำไยต่อไร่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง จากผลสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ในปี 2557 ผลผลิตลำไยต่อพื้นที่ให้ผลผลิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่อยู่ที่ 993 กิโลกรัมต่อไร่ และในปี 2558 ผลผลิตลำไยต่อพื้นที่ให้ผลผลิตในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่อยู่ที่ 883 กิโลกรัมต่อไร่ ทั้งนี้ ผลผลิตลำไยต่อไร่ที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการผลิตลำไยในพื้นที่

ตารางที่ 2 ผลผลิตลำไยจำแนกตามภาคที่ปลูกลำไยปี 2557-2559

ภาค	ผลผลิตลำไย (ตัน)			ปี 2559/2558 (ร้อยละ)
	2557	2558	2559	
ภาคเหนือ	696,694	577,510	433,364	-25.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	25,318	23,914	20,584	-13.9
ภาคตะวันออก	272,892	290,698	267,741	-8.0
รวมทั้งประเทศ	994,904	872,122	721,689	-17.2

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559

สำหรับปัญหาผลผลิตลำไยต่อไร่ที่ลดลงในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ มาจากปัจจัยหลายประการ อาทิ เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ เช่น การตัดแต่งกิ่งลำไยและการบำรุงดูแลต้นลำไยให้สมบูรณ์ นอกจากนี้ เกษตรกรยังยึดติดกับวิธีการปลูก ลำไยแบบเดิมทำให้ผลผลิตลำไยมีขนาดเล็ก ขายไม่ได้ราคาจึงมีส่วนทำให้เกษตรกรบางรายไม่ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาวิธีการทำให้ต้นลำไยออกผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงเกษตรกรพึ่งพาการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องในการเร่งให้ต้นลำไยออกผลผลิตจนส่งผลกระทบต่อต้นลำไยทำให้ต้นลำไยให้ผลผลิตลดลง เป็นต้น (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556) ซึ่งหากปัญหายังไม่ได้รับแก้ไขอาจส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจในครัวเรือนของเกษตรกร



ภาพที่ 1 เปรียบเทียบราคาลำไยทั้งซ่อพันธุ์ต่อเกรด AA ที่เกษตรกรขายได้รายเดือน

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559

จากปัญหาเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่ภาคเหนือ ทำให้เมื่อปี 2556 ทางมูลนิธิชัยพัฒนา ได้มีโครงการส่งเสริม“การผลิตลำไยให้มีคุณภาพ”ในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนาตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่เช่าพื้นที่ในสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวสามารถผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ การพัฒนาผลลำไยให้มีขนาดผลที่ใหญ่ได้มาตรฐาน ได้แก่ ขนาดเกรด AAA (มีขนาดผลที่ใหญ่ประมาณเหรียญ 10 บาท) คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 65 ผลต่อกิโลกรัม และขนาดผลเกรด AA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม การส่งเสริมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมี โดยหันมาใช้สิ่งที่มีในธรรมชาติ เช่น ใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก การแนะนำวิธีการไล่แมลงด้วยวิธีธรรมชาติอย่างการทำน้ำส้มควันไม้เพื่อลดค่าใช้จ่ายโดยนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในสวนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทำให้ผลผลิตมีความปลอดภัยจากสารเคมี ทำให้ดินมีคุณภาพสามารถให้

ผลผลิตลำไยได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่ลำไย และยังช่วยให้สามารถขายลำไยได้ในราคาที่สูงขึ้นโดยการใช้จุดเด่นเรื่องของคุณภาพ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556)

สำหรับวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา ได้แก่ การให้เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาจัดการอบรมวิธีการทำลำไยคุณภาพตั้งแต่การคัดเลือกต้น การบำรุงและดูแลต้นลำไย การทำปุ๋ยอินทรีย์ การตัดแต่งกิ่งลำไย การตัดแต่งช่อผลลำไย การเก็บผลผลิต การคัดผลผลิตลำไยให้มีคุณภาพและควรมีขนาดผลที่เท่าๆกัน โดยไม่ควรมีการปะปนขนาดผลลำไยในช่อเดียวกัน จนถึงการบรรจุและจัดส่งผลผลิตลำไยคุณภาพให้แก่ทางมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เป็นที่สังเกตได้ว่าจากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ติดตามประเมินผลต้นลำไยที่เกษตรกรนำเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพได้พบกับปัญหาหลายประการที่ทำให้ผลผลิตลำไยคุณภาพค่อนข้างต่ำ อาทิ เกษตรกรบางรายไม่สามารถตัดแต่งกิ่งลำไยได้ตามวิธีที่แนะนำ แม้เกษตรกรจะมีความเข้าใจขั้นตอนการทำลำไยคุณภาพในระหว่างการอบรม แต่เมื่อกลับไปยังสวนของเกษตรกร เกษตรกรบางรายไม่สามารถนำเอามาปฏิบัติใช้ได้จริง เนื่องจากกังวลว่าจะตัดแต่งกิ่งผิดวิธี นอกจากนี้เกษตรกรไม่ตัดแต่งช่อผลลำไยตามที่แนะนำ เนื่องจากไม่เชื่อว่าจะทำให้ผลลำไยมีขนาดใหญ่ อีกทั้งเกษตรกรยังมีความกังวลเรื่องปริมาณผลผลิตลำไยที่ได้ลดลงเมื่อตัดผลลำไยออกไป รวมถึงปัญหาเกษตรกรบางรายไม่ดูแลต้นลำไยตามขั้นตอน เนื่องจากวิธีการผลิตลำไยคุณภาพเกษตรกรต้องหมั่นดูแล บำรุงใส่ปุ๋ยตามระยะเวลา และการรดน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเกษตรกรบางรายยังมีการใช้สารเคมีทำให้ผลผลิตลำไยมีค่าของสารเคมีตกค้างสูง เป็นต้น

ดังนั้น ในฤดูกาลทำลำไยปี 2557/2558 ทางมูลนิธิชัยพัฒนา ได้คิดวิธีการถ่ายทอดความรู้แนวใหม่ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ โดยเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชัยพัฒนาได้ลงพื้นที่สาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งช่อผลลำไยพร้อมกับให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งประโยชน์จากการใช้วิธีนี้ คือ เกษตรกรได้รับความรู้จากการเข้าอบรมและได้ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง เกษตรกรรู้สึกถึงการมีส่วนร่วม สามารถสอบถามข้อมูลเมื่อมีปัญหา และที่สำคัญปริมาณผลผลิตลำไยขนาดเกรด AAA เพิ่มขึ้นอย่างไรก็ดี เนื่องจากวิธีนี้ต้องใช้เวลาในการลงพื้นที่ แต่เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาไม่จำกัดทำให้การสอนเกษตรกรจึงยังไม่ทั่วถึง

ในฤดูกาลทำลำไยปี 2558/2559 จึงได้ทดลองใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้แนวใหม่ ที่เรียกว่า “เกษตรกรสอนเกษตรกร” คือ การให้เกษตรกรที่มีความรู้และความเข้าใจ สามารถผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีการผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา และเป็นผู้ที่ร่วมกิจกรรมการทำลำไยคุณภาพมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการในปี 2556 เป็นผู้สาธิตให้แก่เกษตรกรรายใหม่ สำหรับวิธีการเรียนรู้แบบเกษตรกรสอนเกษตรกรมีข้อดี คือ เกษตรกรผู้สอนได้ทบทวนความรู้ เกษตรกรรู้สึกภาคภูมิใจกับการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรท่านอื่น เกิดความรู้ที่เป็นที่ยอมรับระหว่างเกษตรกร การสื่อสารเข้าใจง่าย และที่สำคัญคือ การเกิดขึ้นของปราชญ์ในชุมชน

อย่างไรก็ดี วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรยังมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุง เพื่อนำมาพัฒนาให้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรนี้ประสบความสำเร็จและสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปเป็นกรณีตัวอย่างปฏิบัติใช้ต่อไป และนำไปปรับใช้ในโครงการอื่นๆ อาทิ การถ่ายทอดขั้นตอนและวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนายังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรยังขาดการติดตามประเมินผลกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความจากการใช้วิธีดังกล่าว เป็นต้น

สำหรับในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 ทางมูลนิธิชัยพัฒนานำวิธี “เกษตรกรสอนเกษตรกร” มาใช้ โดยให้เกษตรกรต้นแบบที่ร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา มาตั้งแต่เริ่มต้นปี 2556 จนถึงปัจจุบัน จำนวน 4 ราย มาเป็นผู้สอนขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาให้กับเกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 ราย ที่เข้าร่วมในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 และหลักวิธี “เกษตรกรสอนเกษตรกร” ถูกนำมาศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย
2. เพื่อศึกษาการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่จำนวน 13 ราย จากเกษตรกรต้นแบบ
3. เพื่อศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้รับจากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อมูลนิธิชัยพัฒนา เกษตรกรผู้ปลูกลำไยทั้งในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว และเกษตรกรผู้ปลูกลำไยทั่วไปที่ต้องการพัฒนาผลผลิตลำไยให้มีคุณภาพ ดังนี้

1. เกษตรกรมีความเข้าใจในวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามแบบของมูลนิธิชัยพัฒนาสามารถนำไปปฏิบัติและเกิดผลได้จริง และสามารถถ่ายทอดความรู้ไปยังกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการเรียนรู้การทำลำไยคุณภาพได้
2. มูลนิธิชัยพัฒนาได้แนวทางในการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้พิจารณาถึงเหตุผลความเป็นไปได้ในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงมีการกำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ต้องการที่จะศึกษาถึงผลของการใช้วิธี “เกษตรกรสอนเกษตรกร” ในการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา จากเกษตรกรต้นแบบที่จะถ่ายทอดความรู้วิธีการทำลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาไปยังกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ที่ต้องการผลิตลำไยคุณภาพและการศึกษาถึงวิธีการทำลำไยของกลุ่มเกษตรกรหลังจากที่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการถ่ายทอดความรู้ โดยจะศึกษาในเรื่องของขนาดผลของลำไยและรายได้จากการขายผลผลิต

ขอบเขตด้านประชากร

1. เกษตรกรต้นแบบในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ ภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ได้สั่งสมประสบการณ์ในวิธีการทำลำไยคุณภาพตามแบบของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวน 4 ราย
2. เกษตรกรรายใหม่ในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพในฤดูกาลปี 2559/2560 ภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวน 13 ราย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยจะทำการศึกษาในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การถ่ายทอดองค์ความรู้ หมายถึง วิธีการและขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา รวมถึงภูมิปัญญาที่เกษตรกรต้นแบบถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรรายใหม่

เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพมาตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งมอบประสบการณ์ในวิธีการทำลำไยคุณภาพตามแบบของมูลนิธิชัยพัฒนา

เกษตรกรรายใหม่ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพกับมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปี 2559/2560

การผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา หมายถึง การผลิตลำไยตามแบบวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาได้แก่ วิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา การบำรุงรักษาต้นลำไยด้วยการแนะนำให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ลดการใช้สารเคมีในการกำจัดแมลงหันมาใช้สารจากธรรมชาติ เช่น การใช้น้ำส้มควันไม้ การตัดแต่งช่อผลลำไย การให้น้ำ วิธีการดูแลต้นลำไย ตลอดจนการจัดช่อผลลำไยและการบรรจุลำไยเพื่อจัดส่งยังจุดหมายปลายทาง และผลผลิตลำไยคุณภาพต้องปลอดภัยจากสารพิษ

ลำไยคุณภาพ หมายถึง การพัฒนาผลลำไยให้มีขนาดผลตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา ได้แก่ ขนาดเกรด AAA (มีขนาดผลที่ใหญ่ประมาณเหรียญ 10 บาท) คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 65 ผลต่อกิโลกรัม และขนาดผลเกรด AA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพ เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีความรู้และสามารถพัฒนาวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามแบบวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยการให้เกษตรกรต้นแบบผู้มีประสบการณ์วิธีการทำลำไยคุณภาพเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรรายใหม่

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

ในการศึกษาวิจัย “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” ได้กำหนดแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดที่จะใช้ในงานวิจัย ดังนี้

1. หลักการทรงงานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
2. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. แนวคิดการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา
4. การผลิตลำไย
5. การจัดการความรู้
6. การถ่ายทอดความรู้
7. การพัฒนาศักยภาพ
8. การส่งเสริมเกษตรกร
9. ทฤษฎีอุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพตลาด
10. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักการทรงงานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้เผยแพร่ความรู้หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช 23 ประการ ได้แก่ (สำนักงาน กปร., 2560)

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การที่จะพระราชทานพระราชดำริเพื่อดำเนินงานในโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และสอบถามจากราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ครบถ้วน เพื่อพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็วตรงความต้องการของประชาชน

2. ระเบิดจากข้างใน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน มีพระราชดำรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั้นหมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์ทรงเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมีมองข้าม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน... มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้แบบภาพรวม (Macro) นี้ เขาจะทำแบบหรือทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่ เราบอกนอกบ้านมันผิดตรงนั้น ผิดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม เอาตกลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

4. ทำตามลำดับขั้น

ในการทรงงานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ งานด้านสาธารณสุข เพราะเมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็สามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นเป็นเรื่องสาธารณสุขโภชนาการขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจ

กลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

5. ภูมิสังคม

การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. องค์กรรวม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่างๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตรที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น ทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงดังเช่นกรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทย อันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อน้ำในการทำการเกษตรแล้วจะส่งให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรต้องรู้จักบริหารจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือ แนวทางการดำเนินงานทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 2 และ 3 อย่างองค์รวม

7. ไม่ติดตำรา

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีลักษณะการพัฒนาที่อนุโลม และรวมขอมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง คือ “ไม่ติดตำรา”

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงประหยัดมากแม้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ ดังที่ประชาชนชาวไทยเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร ฉลองพระองค์แต่ละพระองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน หรือแม้แต่ฉลองพระบาทหากชำรุดก็ส่งซ่อม และใช้อย่างคุ้มค่า ขณะเดียวกันการพัฒนา และช่วยเหลือราษฎรทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหา

ด้วยความเรียบง่ายและประหยัดราษฎรสามารถทำตัวเอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. ทำให้ง่าย

ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญที่สุด คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยาก ทำให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” จึงเป็นหลักคิดสำคัญของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งสาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับเข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมกันทำงานโครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชนด้วย สำหรับวิธีการมีส่วนร่วมพระองค์ทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา โดยหากจะทำโครงการใดจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดกับประชาชนทุกฝ่าย รวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้ว หน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อม จึงพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้นๆต่อไป

11. ประโยชน์ส่วนรวม

การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้แน่แต่ส่วนรวมอย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการรวมที่จุดเดียว

การบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Service ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนผู้มาใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

13. ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกป่า” ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง “การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง” ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พื้ นอกจากได้ประโยชน์ตามประเภทของการปลูกแล้ว ยังช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นดินด้วย พระองค์ทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน

14. ใช้อธรรมปราบอธรรม

ทรงนำความเจริญ ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหา และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติ เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนํานํ้าดี ชั้บไล่นํ้าเสีย เป็นการเจือจางนํ้าเสียให้กลับเป็นนํ้าดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของนํ้า

15. ปลูกป่าในใจคน

เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเอง และความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ดังนั้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมา จึงต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทยที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพร เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า “...ประเทศต่างๆในโลกในระยะ 3 ปีมานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ 10 วัน ก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่า ให้ “ปกครองแบบคนจน” แบบที่ “ไม่ติดกับตำรา” มากเกินไป ทำอย่างสามัคคี มีเมตตาคนก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหลือกับคนที่ทำตามวิชาการที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ “ถอยหลังเข้าคลอง” ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกัน ในที่สุดก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่า “ขาดทุนเป็นการได้กำไร” ของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดที่เราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่ง คือ เงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุนต้องสร้างโครงการซึ่งต้องใช้เงินร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ไม่เข้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดีกินดีขึ้น ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้า “รู้ รัก สามัคคี รู้เสียสละ” คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

17. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรง พอที่จะดำรงชีวิตต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขั้นต่อไป...”

18. พออยู่พอกิน

การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกภาคของประเทศ ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ด้วยพระองค์เอง จึงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” และภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

“...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญ ยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522 “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ มากกว่าผู้มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533

21. ทำงานอย่างมีความสุข

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกคราที่ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เริ่มดำเนินโครงการต่างๆ ในระยะแรกที่ไม่มีความพร้อมในการดำเนินงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์มิได้ท้อพระราชหฤทัย ทรงอดทนและมุ่งมั่นดำเนินงานนั้นๆ ให้สำเร็จลุล่วงดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” ซึ่งพระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างมากในการคิดประดิษฐ์ถ้อยคำให้

เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติตามรอยพระมหากษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารปลา ปลาและไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

23. รู้ รัก สามัคคี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีคุณค่าและมีความหมายลึกซึ้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ คือ การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น ต้องรู้เสียก่อน ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก คือ ความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนการแล้วต้องมีความรัก การพิจารณาที่เข้าใจไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ คือ การสร้างฉันทะ

สามัคคี คือ การที่จะลงมือปฏิบัติควรคำนึงถึงเสมอว่าเราทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะจึงมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

มูลนิธิชัยพัฒนาได้เผยแพร่ความรู้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญ คือ การมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งพาตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตรมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพพึ่งตนเองอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก

ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งพาตนเองได้มากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

1. วิธีการพัฒนา

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงใจ

2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเอง และช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มักทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาช่องทางที่ช่วยตนเอง โดยไม่มีการบังคับการ แสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริงๆ

3. ทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้นจักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด

4. ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชน และเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นหากเจ้าหน้าที่ ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่ กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่ากับเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงใด ที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

6. พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนมีผลผลิตได้ตลอดปี และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ ทรงเรียกว่า “การระเบิดจากข้างใน” ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่

เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง

2. แนวทางปฏิบัติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่างๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวังดังกล่าวนี้มีหลายแนวทาง ได้แก่

1. การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบทซึ่งเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด

2. การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาที่เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอปป้าอมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มีภูมิฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน

3. การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่ให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนต้องพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใดๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริแก่กรรมการ กปร. (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความตอนหนึ่งว่า “...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน

ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาวริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็นและสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัว อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ความหมายและแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ด้วยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมุ่งหวังพัฒนาประชาชนในชนบทให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระดับ พออยู่ พอกิน เสียก่อน จากนั้นก็เพิ่มระดับการพึ่งตนเองได้เป็นลำดับ แนวพระราชดำริเพื่อจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหลายนี้อาจกล่าวได้ว่าเพื่อสนองพระราชโอรชบายในการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่ประชาชนในชนบทเพื่อให้พึ่งตนเองได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชอาธิบายว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีลักษณะดังนี้ เป็นศูนย์หรือเป็นที่แห่งหนึ่งที่มีการศึกษาเพื่อดูว่า ทำอย่างไร การพัฒนาถึงได้ผล และเป็นศูนย์ศึกษานี้เป็นคล้ายๆ พิพิธภัณฑ์ใหญ่ที่มีชีวิตที่ใครๆ จะมาดูว่าทำอะไรกัน

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสว่า

1. เพื่อเป็นแหล่งสาธิตให้เกษตรกรได้เรียนรู้ สาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่าทุกสิ่งทุกด้านของชีวิตประชาชน ที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไรและได้เห็นวิทยาการแผนใหม่จะสามารถที่จะหาตัววิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยทดลองในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศและประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน
3. เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นในการพัฒนาประชาชนได้สามารถมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานงานกัน
4. เพื่อเป็นศูนย์รวมบริการประชาชนทางด้านความรู้และวิชาการ เป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรมกองทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านทางการส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดูส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่ร่วมกันในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายความว่าสำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์

แนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญมีดังนี้

1. การแก้ไขปัญหาตามสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างกัน การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากสภาพความเป็นจริง ศึกษาว่าปัญหาของพื้นที่นั้นคืออะไร และเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ แปรเปลี่ยนไปตามสภาพพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

2. การแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติและประชาชน การศึกษาค้นคว้าทดลอง วิจัยต่างๆ ที่ได้ผลแล้ว ควรนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่จริงได้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาจึงควรเป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติเป็นแหล่งความรู้ของราษฎร เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างคน 3 กลุ่ม คือ ราษฎร เจ้าหน้าที่ ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริมและนักวิชาการ

3. การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแต่ละแห่งเป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรเป็น ในพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ นั้น สามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรได้บ้าง มิใช่การพัฒนาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่พยายามใช้ความรู้หลายสาขาที่สุด โดยให้แต่ละสาขาเป็นประโยชน์เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ ด้วย

4. การประสานงานระหว่างหน่วยราชการ แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาทุกแห่ง เน้นการประสานงาน การประสานแผนและการจัดการระหว่าง กรม กอง และส่วนราชการต่างๆ ให้เกิดเป็นจริงขึ้น

5. เป็นศูนย์รวมในการให้บริการแก่ประชาชน เพื่อให้ได้รับความสะดวกและประสิทธิภาพในการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์สูงสุด ตลอดจนได้รับบริการจากทางราชการของส่วนราชการต่างๆ ทำให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้รวดเร็วประหยัดค่าใช้จ่ายในการติดต่อราชการนับเป็นการปฏิรูประบบใหม่ของระบบบริหารราชการแผ่นดินในการบริการของทางราชการแบบใหม่ที่สิ้นสุดตรงจุดเดียว One Stop Service หรือที่เรียกกันว่า การบริการแบบเบ็ดเสร็จ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีความเป็นมา และผลการดำเนินการ ในปัจจุบันมี 6 ศูนย์ กระจายอยู่ในภาคต่างๆ ทั้ง 4 ภาค คือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแห่งแรก ดำเนินกิจกรรมในการปรับปรุง และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐาน เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาปรับปรุงดิน การใช้วิธีธรรมชาติในการป้องกันศัตรูพืช การศึกษาความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกไม้ผลต่างๆ การสร้างพันธุ์ลูกผสมสองชั้นในพืชผักรับประทาน การปลูกและบำรุงรักษาป่าเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมและสาธิตการปลูกไม้ผลและขยายพันธุ์ไม้ผล ส่งเสริมการทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ปรับปรุงบำรุงพันธุ์สัตว์ ตลอดจนการจัดตั้งธนาคารโค-กระบือ สาธิตการเลี้ยงปลา ผลิตพันธุ์ปลาและแจกจ่ายพันธุ์

ปลา ผีกรอบมด้านศิลปาชีพ แนะนำส่งเสริมเผยแพร่หลักการและวิธีการสหกรณ์ เป็นต้น โดยมีศูนย์สาขา ประกอบด้วย ศูนย์บริการพัฒนาบ้านสร้าง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี และโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขาชะงอก จังหวัดนครนายก

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี การดำเนินงานของศูนย์ ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม เร่งสร้างความสมดุลทางธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิมโดยการปลูกป่าไม้ 3 อย่าง คือ ไม้โตเร็ว ไม้ผล และไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก ได้แก่ การสร้างแนวป้องกันไฟป่าแบบเปียก ศึกษาวิจัยการทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำการเกษตรในระบบวนเกษตร ระบบเกษตรธรรมชาติ การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าหลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อทรายซึ่งในขณะนี้ได้ทดลองปล่อยเนื้อทราย เก้ง ละอง ละมั่ง กลับคืนสู่สภาพป่าธรรมชาติ เป็นต้น

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสนามไชย อำเภอนครหลวง จังหวัดจันทบุรี การดำเนินงานของศูนย์ฯ ดำเนินกิจกรรมในการค้นคว้า ทดลอง และสาธิตการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมชายฝั่ง ได้แก่ การศึกษาวิจัยวิธีบำบัดน้ำเสียจากบ่อกักกูดำ ส่งเสริมการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและรักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ และรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น การวิจัยและทดสอบระบบการเกษตรผสมผสาน การส่งเสริมความรู้ในเรื่องของสหกรณ์ จัดอบรมด้านการปศุสัตว์ เป็นต้น

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนาบกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอมือง จังหวัดสกลนคร การดำเนินงานของศูนย์ฯ ดำเนินการพัฒนาระบบชลประทาน พัฒนาระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร เช่น การศึกษาทดสอบพันธุ์ข้าวไร่ที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับผลของสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง การจัดระบบเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น การศึกษาระบบนิเวศน์วิทยาของป่า การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพดิน การส่งเสริมและพัฒนาด้านปศุสัตว์และประมง

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้ดำเนินกิจกรรมด้านศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารมีการปลูกป่า 3 อย่าง (ไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้ใช้สอย) 3 วิธี (โดยการใช้จากชลประทาน น้ำฝน และฝายเก็บกักน้ำขนาดเล็กตามแนวร่องหุบเขา ซึ่งเรียกว่า Check Dam เพื่อรักษาความชุ่มชื้น) ศึกษาการพัฒนาระบบเกษตรป่าไม้ ศึกษาวิจัยต้นน้ำลำธาร นิเวศวิทยาป่าไม้ การป้องกันไฟป่าแบบเปียก การศึกษา การเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร จัดทำระบบอนุรักษ์และพัฒนาดิน รวมทั้งการศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมต่างๆ การทำปศุสัตว์โคนม สัตว์ปีก และการเกษตรอุตสาหกรรม นอกจากนี้แล้วศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ยังมีศูนย์สาขา

ประกอบด้วย 1) โครงการศูนย์บริการพัฒนา และขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบางดง จังหวัดเชียงใหม่ 2) โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จกลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปิงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอสอด อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน 3) โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนแม่กวังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และ 4) โครงการพัฒนาออยคองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาสการดำเนินงานของศูนย์ฯ กิจกรรมที่ศูนย์ได้ดำเนินการ คือ การศึกษาวิจัยและปรับปรุงดินที่มีปัญหาให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้อีก เช่น การพัฒนาดินอินทรีย์ และดินเปรี้ยวจัด การใช้น้ำจืดชะล้างกรตออกจากดินทดลองเลี้ยงปลาน้ำกร่อยซึ่งในขณะนี้น้ำเปรี้ยวสามารถปรับปรุงเพื่อใช้เลี้ยงปลาได้แล้ว การศึกษาการปลูกไม้โตเร็วในพื้นที่พรุเพื่อประโยชน์ทางอุตสาหกรรม เป็นต้น การพัฒนาระบบปลูกพืชการคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่มีความเหมาะสมในสังคมพืชป่าพรุ การทำสวนยางครบวงจร การปรับปรุงและบำรุงรักษาป่า การพัฒนาอาชีพ การพัฒนา และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ โครงการผลิตพืชสวนประดับเพื่อศึกษาหาพันธุ์ไม้ดอกไม้และวิธีปลูกที่เหมาะสมในภาคใต้เพื่อแนะนำให้เกษตรกรปลูกต่อไป เช่น สร้อยทอง แกลดีโอลัส เบญจมาศ เฮลิโกเนีย ปทุมมา ช่อนกลิ้ง หน้าวัว ดาวเรือง บานชื่น และแอสเตอร์ นอกจากนี้ยังมีศูนย์สาขาอีก ประกอบด้วย 1) โครงการสวนยางเขาตันหยง อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 2) โครงการพัฒนาหมู่บ้านปิแนมุดอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาสและ 3) โครงการหมู่บ้านเกษตรปศุสัตว์มูโนะ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

แนวความคิดการผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปลอดภัย ตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

สำหรับวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ กระบวนการผลิตลำไยที่ต้องมีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษตามมาตรฐานของ GAP ผลผลิตลำไยสดมีคุณภาพ รสชาติที่ดี และได้ผลผลิตลำไยสดที่มีขนาดตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา จะมี 2 ขนาด คือ 1) ขนาดผลเกรด AAA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 65 ผลต่อกิโลกรัม โดยผลลำไยขนาดเกรด AAA จะมีขนาดผลที่ใหญ่ประมาณเหรียญ 10 บาท และ 2) ขนาดผลเกรด AA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม (รายละเอียดในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 มาตรฐานผลลำไยสดของมูลนิธิชัยพัฒนา

ขนาด	เกรดลำไย	เส้นผ่าศูนย์กลางขนาด (ซ.ม.)	จำนวนผลลำไยสดต่อกิโลกรัม ลำไยช่อ
1	AAA	3.0	60-65
2	AA	2.50-2.70	70-75

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559

1. ความเป็นมาของโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว จำกัด

เมื่อปี 2527 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกลุ่มราษฎรบ้านโรงวัว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า **“งานนี้เป็นประโยชน์ถึงประชาชนอย่างแท้จริง ให้ขยายงานให้มาก และหาคนให้มาช่วยทำงานเพิ่มขึ้น”** และเมื่อปี 2528 ได้ทรงมีนโยบายให้ยกฐานะของโครงการฯ ขึ้นเป็นศูนย์บริการการพัฒนาขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลบ้านไร่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หลังจากนั้นโครงการศูนย์ (บ้านโรงวัว) ได้เริ่มดำเนินการจากการปลูกไม้ดอกไม้ และปรับเปลี่ยนตามแผนงานมาเป็นการปลูกลำไยในพื้นที่และได้มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดตั้งเป็น **“สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว” จำกัด** เมื่อปี พ.ศ.2546 (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

ต่อมาเมื่อปี 2553 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริแนวทางการดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนาบ้านดอยก้อม อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ให้พัฒนาโครงการต้นแบบการทำลำไยผลสดให้ได้คุณภาพ มีขนาดผลที่ใหญ่ ปลอดภัยจากสารพิษ ในปี 2556 มูลนิธิชัยพัฒนาได้น้อมนำพระราชดำริมาดำเนินงานในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

1. จัดทำแปลงที่ดินเป็นแปลงสาธิตการทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมีหรือเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนเป็นแหล่งรวบรวมขยายผลการศึกษาวิจัยเทคโนโลยีวิทยาการเกษตรแผนใหม่ที่มีความเหมาะสม
2. เป็นโครงการตัวอย่างในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่ดินของมูลนิธิชัยพัฒนาที่มุ่งเน้นการหารายได้เป็นหลัก
3. ให้ดำเนินการเกี่ยวกับลำไย ทั้งการศึกษาลำไยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการจำหน่ายและแปรรูป การศึกษาด้านธุรกิจลำไย (เส้นทางการค้าธุรกิจ) และอาจจัดทำให้พื้นที่โครงการเป็นรูปแบบของศูนย์ศึกษาฯ ด้านลำไยโดยเฉพาะ

4. เป็นศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดงานด้านการเกษตร ตลอดจนเป็นตัวอย่างด้านการทำการเกษตรที่เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองได้จริง



ภาพที่ 2 การดำเนินงานในการผลิตและการขายผลผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา
ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560

2. การผลิตลำไยคุณภาพดีตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

การผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา จะแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559)

1. การชี้แจงเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

สำหรับขั้นตอนนี้ เป็นในส่วนของงานชี้แจงข้อมูลรายละเอียดของโครงการ เพื่อให้เกษตรกรนำข้อมูลไปประกอบการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

1.1. ชี้แจงความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการพัฒนาลำไยให้มีคุณภาพ และให้ปลอดภัยจากสารพิษ ผลที่คาดว่าจะได้รับและสิ่งที่คาดหวังจากเกษตรกร หลังจากที่ได้เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้

1.2. ชี้แจงเกณฑ์มาตรฐานของการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยลำไยสดที่มีคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา จะมี 2 ขนาด คือ 1) ขนาดผลเกรด AAA

คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 65 ผลต่อกิโลกรัม โดยผลลำไยขนาดเกรด AAA จะมีขนาดผลที่ใหญ่ประมาณ เหนียว 10 บาท และ 2) ขนาดผลเกรด AA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม



ภาพที่ 3 ลำไยสดคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา, 2559

1.3. ชี้แจงวิธี และขั้นตอนการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ การถ่ายทอดวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ โดยขั้นตอนการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ อาทิ การเตรียมต้น การชักนำการออกดอก การดูแลรักษา บำรุงต้นลำไยหลังติดผลรวมไปถึงการเพิ่มคุณภาพผลผลิตลำไย และการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการตลาด

1.4. ชี้แจงเกษตรกรถึงความสำคัญในการทำลำไยให้ปลอดภัยจากสารพิษ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพ การใช้น้ำส้มควันไม้เพื่อลดการใช้สารป้องกันกำจัดแมลง รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.5. ชี้แจงมาตรฐานระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสมสำหรับพืช (GAP พืช-ลำไย) โดยกรมวิชาการเกษตร

2. การอบรมกลุ่มเกษตรกรผู้เข้าร่วมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

ทั้งนี้ เมื่อเกษตรกรได้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา มีการอบรมให้ความรู้เบื้องต้นในวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกต้นลำไยที่จะนำมาเข้าร่วมโครงการ การตรวจสอบคุณภาพดินและต้นลำไย การตัดแต่งกิ่งลำไย การบำรุงต้นลำไย การทำปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพ การใช้ปุ๋ยสำหรับสวนลำไยอย่างถูกต้องเหมาะสม การบำรุงดูแลต้นลำไย การใช้และการทำน้ำส้มควันไม้ เพื่อลดการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลง และการ

นำน้ำส้มควันไม้ไปใช้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายยาฆ่าแมลง การเก็บเกี่ยวและการจัดส่งผลลำไยสดมายังมูลนิธิชัยพัฒนา

3. ขั้นตอนปฏิบัติงานการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา

สำหรับในส่วนของการปฏิบัติงานจะแบ่งเป็น 4 ระยะ โดยจะมีการจัดการอบรมให้เกษตรกรและการลงมือปฏิบัติในสวนลำไย โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีการระบุกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ดังนี้

3.1. การเตรียมต้นลำไยก่อนชักนำการออกดอก

1. การเลือกต้นลำไย เกษตรกรเป็นผู้เลือกต้นลำไยที่คิดว่าสมบูรณ์ที่สุดเข้ามาร่วมโครงการการผลิตลำไยคุณภาพ สำหรับจำนวนของต้นลำไยขึ้นอยู่กับเกษตรกร แต่เกษตรกรควรเลือกต้นลำไยสำรอง เพื่อกรณีต้นหลักไม่ติดผลจะได้ใช้ต้นสำรอง เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบคุณภาพของต้นลำไยที่เกษตรกรเลือกมา หากไม่สมบูรณ์จะให้เกษตรกรคัดเลือกต้นมาใหม่

2. การเก็บตัวอย่างดินของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน เพื่อการวางแผนการจัดการธาตุอาหารในดินอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อต้นลำไยผ่านมาตรฐานที่กำหนด มีการนำตัวอย่างดินไปทดสอบหามาตรฐานของดิน โดยทางมูลนิธิชัยพัฒนา ได้ประสานความร่วมมือกับกรมวิชาการเกษตร ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ และการจัดการวางแผนการให้ธาตุอาหารอย่างถูกต้อง

3. การบำรุงดินและการบำรุงต้นลำไย สำหรับในพื้นที่พื้นที่ของเกษตรกรที่ตรวจสอบ พบว่า ดินขาดธาตุอาหาร จะทำการบำรุงดิน โดยเน้นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งการบำรุงจะขึ้นอยู่กับลักษณะของดิน และสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ดินมีคุณภาพ มีธาตุอาหารที่จะทำให้ต้นลำไยมีความแข็งแรงและสามารถให้ผลผลิตได้

4. การขอการรับรองแหล่งผลิตพีช และรับรองระบบการจัดการด้านพีช หรือ GAP พีช จากกรมวิชาการเกษตรให้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว

5. การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ การอบรมในเชิงวิชาการ พร้อมกับการปฏิบัติการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ สำหรับเรื่องที่จะมีการอบรม ได้แก่ 1) การทำน้ำส้มควันไม้ โดยมีเนื้อหาประโยชน์โดยตรงของน้ำส้มควันไม้ วิธีการนำน้ำส้มควันไม้ไปใช้ 2) การใช้ปุ๋ยสำหรับสวนลำไยอย่างถูกต้องเหมาะสม และ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ปุ๋ยชีวภาพ สำหรับสวนลำไย

6. การศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยนำเกษตรกรที่ร่วมโครงการใหม่ในแต่ละปี ไปศึกษาดูงานการผลิตลำไยคุณภาพในอำเภอฟัวรา เพื่อให้เห็นการทำลำไยคุณภาพที่ประสบความสำเร็จ

7. การบำรุงและเตรียมต้นระยะแตกใบอ่อนจนถึงระยะใบพาสเลตชุดที่สาม เฝ้าระวังโรคพีชและแมลงศัตรูพีช เพื่อป้องกันการเข้าทำลายใบอ่อนของต้นลำไย เพื่อให้ต้นลำไย

สะสมอาหารอย่างเพียงพอ และสมบูรณ์ โดยเฝ้าระวังจนถึงระยะใบพาสเลตชุดที่สาม (เข้าตรวจแปลง และให้ค่านำเกษตรกรเป็นระยะ) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้ต้นลำไยสะสมอาหารอย่างเพียงพอและสมบูรณ์ โดยเฝ้าระวังจนถึงระยะใบพาสเลตชุดที่สาม (เข้าตรวจแปลงและให้ค่านำเกษตรกรเป็นระยะ)

3.2. การชักนำการออกดอก

1. การตัดแต่งกิ่งลำไย สำหรับวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยจะเป็นแบบทรงเปิดกลางพุ่ม เพราะส่วนมากต้นลำไยของเกษตรกรจะมีลักษณะต้นที่สูงมีอายุมาก การตัดแต่งกิ่งทรงเปิดกลางพุ่มจะช่วยให้เกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตลำไยได้ง่ายขึ้น ทำให้ต้นลำไยโปร่งโล่งและช่วยลดความเสี่ยงในการเกิดโรคของต้นลำไย

2. การราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ เมื่อต้นลำไยตัดแต่งกิ่งและทรงต้นขึ้นตอนต่อไปจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ตามมาตรฐานของ GAP การราดสารจะทำในช่วงวันที่ 20 พฤศจิกายน ถึง วันที่ 20 ธันวาคม ของทุกปี ในระหว่างที่รอการพัฒนาการของต้นลำไย เกษตรกรจะต้องมีการบำรุงดิน

3.3. การดูแลรักษา บำรุงต้นลำไยหลังติดผลรวมไปถึงการเพิ่มคุณภาพผลผลิตลำไย

1. การบำรุงดิน ส่งเสริมให้เกษตรกรในการใช้ปุ๋ยเชิงผสมผสานในการเพิ่มคุณภาพผลผลิตลำไย

2. การดูแลต้นลำไยเมื่อมีการออกช่อผล โดยเกษตรกรควรหมั่นตรวจแปลงปลูกลำไย บำรุงดิน ให้น้ำต้นลำไยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3. การตัดแต่งช่อผล โดยในช่วงเดือนมีนาคม เกษตรกรจะลงตรวจช่อผลลำไยอีกครั้ง โดยเมื่อลูกลำไยมีขนาดหัว 5 มิลลิเมตร เกษตรกรทำการตัดทิ้งออกไปประมาณร้อยละ 40 ของช่อผลลำไย (ถ้าขนาดยังไม่ถึงยังไม่ต้องตัด) เพื่อลดการแย่งสารอาหารที่จะไปเลี้ยงลูกลำไย และหลังจากนี้ ทุก 1 สัปดาห์ ต้องมีการลงตรวจแปลง ตรวจสอบสภาพความสมบูรณ์ของกิ่งลำไย หากมีใบมากควรตัดใบทิ้ง ทำการเด็ดลูกลำไยที่ไม่ใช่ขนาดเดียวกันทิ้ง พร้อมกับรดน้ำต้นลำไย โดยทำตามขั้นตอนเหล่านี้ไปจนถึงเดือนมิถุนายน ซึ่งในเดือนมิถุนายน ความถี่ในการตัดแต่งช่อผลลำไยที่ไม่ได้ขนาดมีมากขึ้น

4. การเฝ้าระวัง และการบำรุงต้นลำไยในระยะใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งเกษตรกรต้องมีความเอาใจใส่มากกว่าปกติเพื่อให้ผลลำไยมีคุณภาพ โดยสิ่งที่เกษตรกรควรทำ ได้แก่ 1) การให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ 2) ส่งเสริมการใช้น้ำส้มควันไม้ในการป้องกันโรค และแมลงศัตรูพืชในระยะใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิตเท่านั้น และงดใช้สารเคมีในระยะใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต และ 3) ส่งเสริมการให้ปุ๋ยเชิงผสมผสานในการเพิ่มคุณภาพผลผลิตลำไย

3.4. การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการตลาด

โดยในเดือนกรกฎาคม และเดือนสิงหาคม ของทุกปี เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะเก็บผลผลิตลำไยที่ได้คุณภาพ และรสชาติที่หวานธรรมชาติ ซึ่งในช่วงการเก็บผลผลิต มีขั้นตอนดังนี้

1. การตรวจประเมินผลผลิตลำไยของเกษตรกร เพื่อประเมินผลผลิตด้านคุณภาพและปริมาณ ของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม
2. ประสานงานและวางแผนด้านการตลาด เพื่อแจ้งให้ลูกค้าทราบถึงกำหนดเก็บเกี่ยว ปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตลำไยสด
3. การเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยจะนำมาคัดแยกผลลำไยที่มีคุณภาพ จัดเป็นช่อลำไยให้สวยงาม โดยการคัดแยกต้องมีความสะอาด และถูกสุขลักษณะตามขั้นตอนการปฏิบัติการเกษตรที่ดี จัดใส่บรรจุภัณฑ์และติดป้ายชื่อของโครงการ ซึ่งบอกแหล่งที่มาของผลผลิต
4. การรมก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โดยจะนำลำไยไปทำการรมก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. การขนส่ง เมื่อผลผลิตบรรจุเรียบร้อยแล้วจะถูกขนส่งมายังมูลนิธิชัยพัฒนาที่กรุงเทพมหานคร เพื่อนำมากระจายไปยังร้านค้าต่างๆ ต่อไป

3. การถ่ายทอดความรู้พิเศษโดยนำวิธี เกษตรกรสอนเกษตรกร มาปรับใช้ในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว

จากการที่มูลนิธิชัยพัฒนา ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ลงพื้นที่แนะนำและทำความเข้าใจกับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ “การผลิตลำไยให้มีคุณภาพ” นั้น ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นปีที่ 4 ที่โครงการฯ ได้ดำเนินงานมาอย่างไรก็ดี ในช่วงปีแรกของการดำเนินงาน การผลิตลำไยคุณภาพดียังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ แม้ว่าในช่วงที่มีการจัดอบรมได้เชิญวิทยากรที่มีความรู้และเจ้าหน้าที่ของโครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนาบ้านดอยก้อม มาให้คำแนะนำแก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ ถึงกระบวนการในการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ อาทิ การตัดแต่งกิ่งลำไย การตัดแต่งช่อผล การบำรุงต้นลำไยและขั้นตอนต่างๆ ตามแผนงานที่เตรียมไว้ เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรได้แสดงความสนใจและเข้าใจในขั้นตอนต่างๆ

แต่เป็นที่สังเกตได้ว่าเมื่อเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา ลงพื้นที่ติดตามประเมินผลต้นลำไยในแปลงที่เกษตรกรนำเข้าร่วมโครงการฯ ผลที่พบ คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการตัดแต่งกิ่งลำไยได้ตามวิธีการ และไม่ได้ตัดแต่งช่อผลลำไยในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยมีสาเหตุมาจากหลายประการ อาทิ เกษตรกรไม่กล้าลงมือตัดแต่งกิ่ง เกรงว่าจะตัดผิดวิธี เนื่องจากในช่วงที่มีการจัดอบรมเป็นเพียงการอธิบายให้เกิดความรู้ แม้เกษตรกรจะเข้าใจ แต่ไม่สามารถนำเอามาปฏิบัติใช้ได้



ภาพที่ 4 การอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมกิจกรรมการทำลำไยคุณภาพ

ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา, 2557

ดังนั้น ในฤดูกาลทำลำไยปี 2557/2558 ที่ผ่านมา ทางมูลนิธิชัยพัฒนา ได้คิดวิธีการถ่ายทอดความรู้แนวใหม่ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ โดยเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชัยพัฒนาได้ลงพื้นที่และสาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยพร้อมให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งประโยชน์จากการใช้วิธีนี้ คือ เกษตรกรได้รับความรู้จากการเข้าอบรมและได้ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง เกษตรกรรู้สึกถึงการมีส่วนร่วม สามารถสอบถามข้อมูลเมื่อมีปัญหา และที่สำคัญปริมาณผลผลิตลำไยขนาดเกรด AAA เพิ่มขึ้นอย่างไรก็ดี เนื่องจากวิธีนี้จะต้องใช้เวลาในการลงพื้นที่ แต่เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาไม่จำกัดทำให้การสอนเกษตรกรจึงยังไม่ทั่วถึง



ภาพที่ 6 ภาพเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาลงพื้นที่สอนเกษตรกร
ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา, 2558

4. ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว จำกัด

ปัจจุบันโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวประสบความสำเร็จในการผลิตลำไยคุณภาพ ออกสู่ตลาดเป็นปีที่ 4 ติดต่อกัน ผลสำเร็จของเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมโครงการการผลิตลำไยให้มีคุณภาพสามารถผลิตผลลำไยที่มีขนาดผลเกรด AAA เฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 90 ของจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ และสามารถส่งผลผลิตลำไยขายยังห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานครและร้านค้าในเครือของมูลนิธิชัยพัฒนาได้ในราคาที่สูง สำหรับประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการเข้าร่วมโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ได้แก่

1. เกษตรกรได้เรียนรู้กระบวนการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตั้งแต่วิธีการเลือกต้นลำไย การบำรุงดิน การตัดแต่งกิ่งลำไย การตัดแต่งช่อผลลำไย และการบำรุงดูแลต้นลำไยอย่างถูกวิธี
2. เกษตรกรได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรอินทรีย์ โดยพึ่งพาการใช้ปุ๋ยที่ได้จากธรรมชาติและลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี

3. ได้เรียนรู้วิธีการทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก เพื่อใช้บำรุงต้นลำไย และการทำน้ำส้มควันไม้ เพื่อใช้แทนยาฆ่าแมลง อีกทั้งยังช่วยเกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่าย
4. เกษตรกรได้เรียนรู้วิธีการจัดการภายหลังจากการเก็บผลผลิตลำไย เช่น การนำมาคัดขนาด ผลลำไยที่ควรจะมีขนาดผลที่เท่ากันในช่อเดียวกันไม่มีการปะปนขนาด การมัดช่อลำไยทำให้ช่อลำไยดูสวยงามเรียบร้อย เป็นที่ต้องการของลูกค้า และการขนส่ง
5. สร้างรายได้เพิ่มให้แก่ครัวเรือนของเกษตรกรเอง ด้วยคุณภาพและขนาดผลเป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าลำไยทั่วไป
6. เกษตรกรได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายจากสังคมเกษตรกรของไทยในหลายพื้นที่

การผลิตลำไย

การผลิตลำไยให้มีคุณภาพต้องเข้าใจในบริบทของลำไย โดยเริ่มตั้งแต่ศึกษาข้อมูลเรื่องของพันธุ์ลำไยในประเทศ เพื่อเลือกพันธุ์ลำไยให้เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกและความต้องการของตลาด การศึกษาและทำความเข้าใจวิธีการปลูกลำไย เช่น การบำรุงดิน การตัดแต่งกิ่งลำไย เป็นต้น และมาตรฐานคุณภาพของการผลิตลำไย โดยในส่วนของ การอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาลำไยคุณภาพ ดังนี้

1. พันธุ์ลำไยในประเทศ

ลำไย มีชื่อเรียกภาษาอังกฤษว่า “Longan” เป็นผลไม้กิ่งเมืองร้อนมีการปลูกมากในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา เป็นต้น นอกจากนี้ทางภาคตะวันออกของประเทศไทยยังมีการปลูกลำไยกันมาก อาทิ จังหวัดจันทบุรี

ลำไยในประเทศไทยมีอยู่หลายพันธุ์ โดยแต่ละพันธุ์จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น ขนาดของต้น รสชาติของลำไย เนื้อผล สีผลและขนาดของผลลำไย เป็นต้น ทั้งนี้ จากเอกสาร “เล่าขานตำนานลำไย” (ประยงค์จึงอยู่สุข, 2541) ได้จำแนกลำไยตามลักษณะของขนาดของผล เนื้อลำไย เมล็ดและรสชาติ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ลำไยป่า ลำไยพื้นเมือง (ลำไยกระดุก) 2) ลำไยพันธุ์ดี (ลำไยกะโหลก) 3) ลำไยเครือ (ลำไยชลบุรี) และ 4) ลำไยพันธุ์พื้นเมืองเป็นลำไยที่มีผลเล็กออกผลตก เป็นพวงมีหลากหลายชนิดแต่เรียกรวมๆ กันว่าลำไยเมือง (ลำไยพันธุ์พื้นเมือง, ลำไยกระดุก)

สำหรับลำไยที่นิยมปลูกมากในประเทศไทย คือ ลำไยพันธุ์ดี หรือลำไยพันธุ์กะโหลกเป็น ลำไยที่มีขนาดผลใหญ่ มีรสชาดหวาน มีหลายพันธุ์ โดยแต่ละพันธุ์จะมีรสชาด ขนาด รูปร่าง และผล ของเนื้อลำไยสดต่างกัน อีกทั้งระยะเวลาการออกผลผลิตจะต่างกันได้แก่ (ประยงค์จึงอยู่สุข, 2541)

1. พันธุ์ตอ หรือที่เรียกว่า อีตอเป็นลำไยพันธุ์เบา เกษตรกรจะนิยมปลูกมากที่สุด โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตดีในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีน้ำพอเพียง มีความทนแล้งและทนน้ำได้ดีปานกลาง สำหรับพันธุ์อีตอ ยังแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การแบ่งตามสีของยอดอ่อน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ชนิด คือ อีตอยอดแดงมีลักษณะลำต้นแข็งแรงไม่หักง่าย ลำต้นจะมีเปลือกสีน้ำตาลปนแดงใบแบนสีแดง แต่ปัจจุบัน อีตอยอดแดงไม่ค่อยนิยมปลูก เนื่องจากการออกดอกติดผลไม่ดีและเมื่อผลเริ่มสุกจะร่วงง่าย ขณะที่อีตอยอดเขียว มีลักษณะต้นคล้ายอีตอยอดแดงแต่ใบอ่อนจะเป็นสีเขียว ออกดอกติดผลง่าย แต่อาจไม่สม่ำเสมอและ 2) การแบ่งตามลักษณะของยอดอ่อน ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ชนิด คือ อีตอก้านอ่อนและอีตอก้านแข็ง ซึ่งจะแตกต่างกันเปลือกผล โดยอีตอก้านอ่อนจะมีเปลือกผลบาง ขณะที่อีตอก้านแข็งจะมีเปลือกผลหนา สำหรับลักษณะของลำไยทั้ง 2 ประเภทนี้ จะมีผลขนาดค่อนข้างใหญ่ ทรงผลกลมแบนเบี้ยวยกบ่าข้างเดียว ผิวสีน้ำตาล มีกระหรือตาห่าง สีน้ำตาลเข้มเนื้อค่อนข้างเหนียว สีขาวชุ่น เมล็ดขนาดใหญ่ปานกลาง และรูปร่างแบนเล็กน้อย

2. พันธุ์ชมพู หรือที่เรียกว่า สีชมพูเป็นลำไยพันธุ์กลาง ลักษณะของต้นลำไยจะเป็นทรงพุ่มต้นสูงโปร่ง กิ่งจะเปราะและหักง่ายเป็นพันธุ์ที่มีการเจริญเติบโตดีแต่จะไม่สามารถทนความแล้ง การเกิดดอกติดผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการติดผลไม่สม่ำเสมอ ลักษณะของยอดผลจะยาวผลลำไยมีขนาดใหญ่ปานกลาง ทรงผลค่อนข้างกลม มีสีชมพูเรื่อๆ เมื่อผลแก่จัดสีของเนื้อเข้ม เมล็ดค่อนข้างเล็ก

3. พันธุ์แห้ว หรือที่เรียกว่า อีแห้วเป็นลำไยพันธุ์หนัก ลำต้นไม่ค่อยแข็งแรง เป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตดีมากและทนแล้งได้ดี แต่เกิดดอกและติดผลค่อนข้างยากอาจให้ผลเว้นปี มีเนื้อผลหนาให้รสชาดหวานแหลม ซึ่งพันธุ์แห้วยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือ แห้วยอดแดงและแห้วยอดเขียว ลักษณะแตกต่างกันที่สีของใบอ่อนหรือยอดโดยแห้วยอดแดงจะออกดอกง่ายกว่าแห้วยอดเขียวและมีเนื้อสีค่อนข้างชุ่นน้อยกว่า และมีปริมาณน้ำมากกว่าแห้วยอดเขียวขณะที่แห้วยอดเขียวมีผลขนาดใหญ่ถึงปานกลาง ทรงผลกลมและเบี้ยว มีเปลือกหนา เนื้อผลลำไยจะหนาแน่น แข็งและกรอบ สีขาวชุ่น มีกลิ่นหอมแต่รสชาดจะหวานแหลม

4. พันธุ์เปียวเขียว หรือที่เรียกว่า อีเปียวเขียวเป็นลำไยพันธุ์หนักเจริญเติบโตดีทนแล้งได้ดีแต่จะอ่อนแอต่อโรคพุ่มไม้กวาด เป็นพันธุ์ที่ติดดอกยาก การติดดอกจะเป็นปีเว้นปี ทรงผลกลมแบนและเบี้ยว เกษตรกรจะไม่นิยมปลูก เนื่องจากทรงผลกลมแบนและเบี้ยวมีเปลือกหนาและเหนียวเนื้อลำไยหนาแห้งกรอบอ่อนง่าย มีรสหวานแหลมและน้ำน้อย โดยพันธุ์เปียวเขียวสามารถแบ่งได้เป็น

2 ชนิดคือ เบี้ยวเขียวก้านแข็ง (เบี้ยวเขียวป่าเส้า) ให้ผลไม่ดกแต่ขนาดผลใหญ่มาก และเบี้ยวเขียวก้านอ่อน (เบี้ยวเขียวป่าแดด) ให้ผลดกเป็นพวงใหญ่และผลมีขนาดใหญ่

5. พันธุ์ใบดำ หรือเรียกว่า อีดำหรือกะโหลกใบดำเป็นลำไยพันธุ์กลาง มีการออกดอกติดผลสม่ำเสมอ มีการเจริญเติบโตดีมากและทนแล้งได้ดีแต่เมื่อผลลำไยโตเต็มที่จะมีขนาดเล็กกว่าพันธุ์อื่นๆ ผลลำไยมีลักษณะผลค่อนข้างกลมแบนและเบี้ยวเล็กน้อย ผิวขรุขระ เปลือกหนาและเหนียวมีรสชาติหวาน และเมล็ดมีขนาดเล็ก

6. พันธุ์แดง หรือเรียกว่า อีแดงกลมเป็นลำไยพันธุ์กลาง การเจริญเติบโตดีปานกลาง ไม่ทนแล้ง และจะล้มง่ายเมื่อเกิดสภาพน้ำขัง ผลลำไยมีลักษณะผลกลม แต่เนื้อลำไยจะมีกลิ่นคาวคล้ายกำมะถันสามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือแดงเปลือกหนา และแดงเปลือกบาง

7. พันธุ์เหลือง หรือเรียกว่า อีเหลืองลักษณะต้นเป็นทรงพุ่มค่อนข้างกลม ออกผลดกแต่กิ่งจะเปราะหักง่ายเมื่อมีผลดกมากๆ ผลลำไยค่อนข้างกลม และเนื้อสีขาวนวล

8. พันธุ์พวงทองเป็นพันธุ์ที่มีช่อดอกขนาดใหญ่กว้าง ผลลำไยจะเป็นทรงค่อนข้างกลมและเบี้ยวเล็กน้อย ผลเนื้อลำไยหนาและกรอบ มีรสชาติหวานเมล็ดขนาดปานกลางและแบน

9. พันธุ์เพชรสาครทวายมีใบขนาดเล็ก เรียวแหลม ออกดอกและให้ผลผลิตปีละ 2 รุ่นคือรุ่นแรกจะออกดอกประมาณเดือนธันวาคม ถึง เดือนมกราคม และเก็บผลผลิตได้ประมาณเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนมิถุนายนรุ่นที่สองออกดอกประมาณเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวผลได้ในเดือนธันวาคม ถึงเดือนมกราคมเนื้อผลมีน้ำมาก

10. พันธุ์ปูมาตินโด้ มีผลสวยและขนาดใหญ่ สีเขียวให้ผลดก แต่คุณภาพและรสชาติไม่ดีและยังมีกลิ่นคาว

11. พันธุ์ตลับนาค ลักษณะผลใหญ่ค่อนข้างกลม ผิวเปลือกเรียบ เนื้อหนา เนื้อลำไยมีสีขาวใส เมล็ดเล็กแต่รสชาติไม่ค่อยหวาน

2. การปลูกลำไย

สำหรับขั้นตอนการปลูกลำไยที่จะให้ได้ผลผลิตดีและมีคุณภาพจะมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่

1. ลักษณะของพื้นที่ปลูกลำไยทั้งนี้ต้นลำไยสามารถปลูกได้กับดินแทบทุกชนิด แต่ดินที่เหมาะสมในการปลูกลำไย คือ ดินร่วนปนทรายและดินตะกอน คุณสมบัติของดินควรมีการระบายน้ำได้ดี ซึ่งพื้นที่ดอนจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมมากกว่าพื้นที่ลุ่ม เห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีการปลูกลำไยกันมากจึงเป็นพื้นที่ทางภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน จะมีการปลูกลำไยเป็นจำนวนมาก มีการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่ดี เนื่องจากลักษณะของดินจะมีลักษณะของดินที่เป็นดินร่วนปนทรายและเป็นดินตะกอน สำหรับค่าของดินควรมีค่าความเป็นกรดและด่างประมาณ 5.5-6.5 ต้นลำไย

เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิ 20-30 องศาเซลเซียส และต้องการอุณหภูมิต่ำ 10-15 องศาเซลเซียส เพื่อกระตุ้นให้เกิดการออกดอก แต่ถ้าหากอุณหภูมิสูงมากถึง 40 องศาเซลเซียส จะทำให้ผลของลำไยปริแตก (กรมวิชาการเกษตร, 2547)

2. การเตรียมพื้นที่ปลูกลำไย สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูกลำไย คือ ต้นหรือกลางฤดูฝน เนื่องจากต้นลำไยที่ปลูกใหม่จะได้น้ำฝนอย่างเพียงพอ การปลูกลำไยควรมีระยะเวลาการปลูกที่เหมาะสมไม่ควรชิดเกินไป เนื่องจากจะมีผลต่อการติดดอกออกผลของลำไย โดยสภาพของพื้นที่ปลูกลำไยจะมีผลต่อการวางระยะเวลาการปลูกลำไย ซึ่งพื้นที่ลุ่มการวางระยะเวลาการปลูกลำไยจะชิดกว่าพื้นที่ดอน การวางระยะเวลาการปลูกลำไย อาทิ 8x8 10x10 และ 12x12 เมตร ขนาดหลุมมีตั้งแต่ขนาด 50x50x50 เซนติเมตร และขนาด 100x100x100 เซนติเมตร โดยดินที่มีความสมบูรณ์ด้วยธาตุอาหาร มีความร่วนซุย อาจจะใช้หลุมขนาดเล็กได้ แต่ถ้าหากในพื้นที่ปลูกมีน้ำไม่เพียงพอและมีแสงแดดแรงควรทำร่มเงา เพื่อป้องกันการระเหยของน้ำ (กรมวิชาการเกษตร, 2547)

3. การให้น้ำต้นลำไย ต้นลำไยเป็นไม้ที่ต้องการน้ำค่อนข้างมากและเป็นสิ่งสำคัญต่อการเจริญเติบโตของต้นลำไย โดยพื้นที่ปลูกลำไยควรมีปริมาณน้ำฝนอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยประมาณ 1,250 มิลลิเมตรต่อปี อย่างไรก็ตาม ต้นลำไยจะมีความต้องการน้ำแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยในช่วงที่ต้นลำไยต้องการน้ำน้อยจะเป็นในช่วงก่อนลำไยออกดอก ขณะที่ในช่วงที่ลำไยออกดอก และติดผลจะมีความต้องการน้ำมาก (กรมวิชาการเกษตร, 2547)

4. การตัดแต่งกิ่งลำไย ต้นลำไยเป็นไม้ผลที่ต้องการแสงแดดส่องตลอดเวลานอกจากพื้นที่ปลูกลำไยจะต้องเป็นที่โล่งแจ้งแล้ว เมื่อต้นลำไยเติบโตจำเป็นต้องมีการตัดแต่งกิ่งลำไยเพื่อให้แสงแดดส่องถึงกิ่งลำไยภายใน และการตัดแต่งกิ่งลำไยนับเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตที่ดี จากเอกสารการตัดแต่งกิ่งลำไย 3 เทคนิค กรมส่งเสริมการเกษตร แสดงให้เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญในการตัดแต่งกิ่งลำไย ดังนี้

1. ลดต้นทุนในการผลิต การตัดแต่งกิ่งลำไยเพื่อควบคุมขนาดของต้นลำไยให้เป็นทรงพุ่มไม่สูง ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในเรื่องของแรงงาน ในกรณีที่ต้องที่ตัดกิ่งมาเก็บผลผลิตค่าใช้จ่ายในการจัดหาวัสดุมาค้ำยันต้นลำไย และลดความเสี่ยงที่ต้นลำไยจะล้มในกรณีเกิดภัยธรรมชาติ

2. การดูแลรักษาง่ายและช่วยลดการเกิดโรคในต้นลำไย การตัดแต่งกิ่งลำไยทำให้ต้นลำไยไม่ทึบ มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงแดดส่องเข้าถึงต้นลำไย ช่วยลดโอกาสการเกิดโรคและแมลงที่เป็นศัตรูของต้นลำไย อาทิ โรคราดำ โรคจุดสาหร่ายสนิม เพลี้ยหอยและเพลี้ยแป้ง เป็นต้น

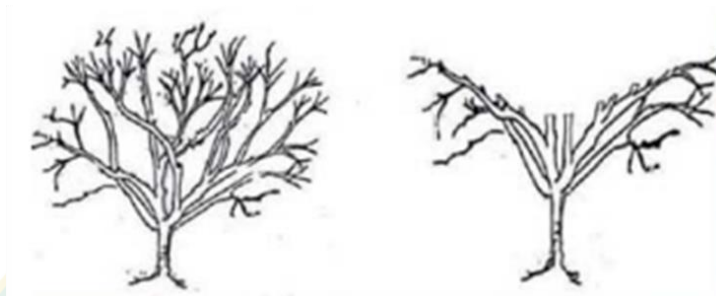
3. ต้นลำไยมีอายุยืนยาว การตัดแต่งกิ่งช่วยกระตุ้นเร่งให้ลำไยแตกใบอ่อน ทำให้ต้นลำไยฟื้นตัวเร็ว โดยใบใหม่จะทำหน้าที่สร้างอาหารสะสมไว้สำหรับการออกดอกติดผลในฤดูกาลถัดไป

และลำต้นมาก โดยเฉพาะในต้นลำไยที่มีอายุมาก สำหรับวิธีการตัดกิ่งทรงฝาชี้หงายนี้ อาจมีผลทำให้ผลผลิตในปีแรกจะลดลง แต่ในปีถัดไปผลผลิตจะเพิ่มมากขึ้น

การตัดแต่งกิ่งทรงฝาชี้หงาย

ก่อนตัด

หลังตัด



ภาพที่ 8 การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงฝาชี้หงาย

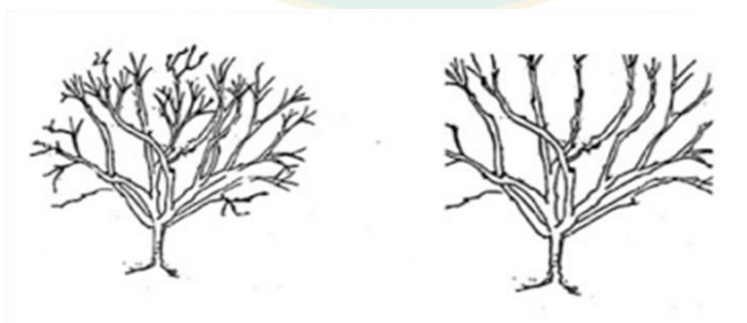
ที่มา: เอกสารการตัดแต่งกิ่งลำไย 3 เทคนิคกรมส่งเสริมการเกษตร, 2560

3. การตัดแต่งกิ่งทรงสี่เหลี่ยม เป็นการตัดต้นลำไยให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม ช่วยควบคุมทรงพุ่มให้เตี้ยและมีขนาดเล็ก ทำให้เก็บผลผลิตง่ายและรวดเร็ว เหมาะสำหรับต้นลำไยที่มีอายุน้อย และปลูกระยะประชิดโดยมีการกำหนดของทรงพุ่มอยู่ประมาณ 2-3 เมตร ทำการตัดกิ่งที่มีความสูงเกินออก ตัดปลายกิ่งด้านข้างทรงพุ่มออกทั้ง 4 ด้าน ภายหลังตัดแต่งกิ่งประมาณ 2 สัปดาห์ ต้นลำไยจะแตกใบ ทั้งนี้ หากต้องการให้ต้นลำไยสมบูรณ์เต็มที่ ควรให้มีการแตกใบ 3 ครั้ง นับตั้งแต่การตัดแต่งกิ่งจะใช้เวลาประมาณ 6 เดือน จะสามารถชักนำออกดอกได้

การตัดแต่งกิ่งทรงสี่เหลี่ยม

ก่อนตัด

หลังตัด



ภาพที่ 9 การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงสี่เหลี่ยม

ที่มา: เอกสารการตัดแต่งกิ่งลำไย 3 เทคนิคกรมส่งเสริมการเกษตร, 2560

ทั้งนี้ ภายหลังจากที่ได้ตัดแต่งกิ่งลำไยควรเร่งบำรุงต้น ด้วยการให้ปุ๋ยอินทรีย์ คือ ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก เพื่อให้ต้นลำไยฟื้นฟูสภาพ โดยเฉพาะภายหลังจากตัดแต่งกิ่งลำไย ต้นลำไยจะต้องการธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม โดยให้ปุ๋ยอินทรีย์ประมาณ 10-20 กิโลกรัมต่อต้น และสูตรปุ๋ยที่มีธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม เช่น 46-0-0, 15-15-15 และ 0-0-60 ซึ่งสูตรการใช้จะขึ้นอยู่กับขนาดของทรงพุ่ม (เอกสารการตัดแต่งกิ่งลำไย 3 เทคนิค, กรมส่งเสริมการเกษตร 2560)

3.มาตรฐานลำไยสด

การผลิตลำไยให้มีคุณภาพ ควรศึกษาข้อกำหนด และกฎเกณฑ์ที่หน่วยงานราชการกำหนด ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำมาตรฐานลำไยของประเทศไทย เพื่อเป็นเกณฑ์การปรับปรุงคุณภาพ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค และอำนวยความสะดวกในด้านการค้า เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญและมีการส่งออกไปยังต่างประเทศ จากข้อมูลอ้างอิง มาตรฐานลำไยของประเทศไทย สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้ (มาตรฐานลำไยของประเทศไทย, จากเว็บไซต์: http://www.ndoae.doe.go.th/article2010/longan/longan_standard.html, 2560)

1. คุณภาพขั้นต่ำของลำไย (Minimum Requirements) ผลลำไยต้องผ่านการเก็บตามกระบวนการเก็บเกี่ยว และการดูแลภายหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ผลลำไยคงคุณภาพดี โดยผลลำไยที่เก็บต้องเป็นผลแก่ สภาพของผลอยู่ในสภาพที่ยอมรับได้เมื่อถึงปลายทาง ทุกชั้นของมาตรฐานลำไยต้องมีคุณภาพดังนี้ เว้นแต่จะมีข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละชั้น และเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้มีได้ตามที่ระบุไว้ดังนี้ 1) เป็นผลลำไยสดทั้งหมด 2) มีลักษณะคุณภาพที่ดี ไม่เน่าเสีย 3) ต้องไม่มีความบอบช้ำ และตำหนิที่เห็นได้ชัด 4) ปลอดภัยจากศัตรูพืชเท่าที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 5) ปลอดภัยจากความเสียหายอันเนื่องมาจากศัตรูพืชเท่าที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 6) ปลอดภัยจากความเสียหายอันเนื่องมาจากอุณหภูมิต่ำ และ 7) ปลอดภัยจากกลิ่นและรสผิดปกติ ยกเว้นกลิ่นอันเกิดจากการใช้วัตถุเจือปนอาหารตามข้อกำหนด

2. การแบ่งชั้นคุณภาพของลำไยสด จะแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นพิเศษ (Extra Class) คือ ผลลำไยต้องมีคุณภาพดีที่สุด ตรงตามพันธุ์ ผลต้องปลอดภัยจากตำหนิ ยกเว้นตำหนิผิวเล็กน้อยโดยไม่มีผลต่อรูปลักษณ์ทั่วไปของผลิตผลคุณภาพ คุณภาพการเก็บรักษา และการจัดเรียงสินค้าในภาชนะบรรจุ 2) ชั้นหนึ่ง (Class I) คือ ผลลำไยต้องมีคุณภาพดีตรงตามพันธุ์ ผิวมีตำหนิได้เล็กน้อยโดยไม่มีผลต่อรูปลักษณ์คุณภาพ โดยตำหนิผิวเล็กน้อยโดยพื้นผิวตำหนิรวมต่อผลไม่เกิน 0.5 ตารางเซนติเมตร คุณภาพการเก็บรักษา และการจัดเรียงสินค้าในภาชนะบรรจุ และ 3) ชั้นสอง (Class II) คือ ชั้นนี้รวมผลลำไยที่ไม่เข้าชั้นชั้นที่สูงกว่า แต่มีคุณภาพขั้นต่ำ พื้นผิวมีตำหนิรวมต่อผลไม่

เกิน 0.5 ตารางเซนติเมตร โดยยังคงคุณภาพ คุณภาพการเก็บรักษา และการจัดเรียงสินค้าในภาชนะบรรจุ

3. ข้อกำหนดขนาดผลลำไยสด การวัดขนาดของผลลำไยจะพิจารณาจากจำนวนผลลำไยต่อกิโลกรัม และขนาดของเส้นผ่าศูนย์กลางของผลลำไย ซึ่งจะแบ่งเป็น 5 ขนาด (รายละเอียดตามตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 มาตรฐานของลำไยสดกำหนดโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ขนาด	เกรดลำไย	เส้นผ่าศูนย์กลางขนาด (ซ.ม.)	จำนวนผลลำไยสดต่อกิโลกรัม	
			ลำไยช่อ	ลำไยผลเดี่ยว
1	AA	>2.70	<85	<91
2	A	2.50-2.70	85-94	91-100
3	B	2.20-2.50	95-104	101-111
4	C	<2.20	105-114	112-122
5			>115	>123

ที่มา:กรมวิชาการเกษตร, 2551

4. ข้อกำหนดเกณฑ์ความคลาดเคลื่อน หรือระดับคุณภาพที่รับได้ (Provisions Concerning Tolerances) ได้แก่

1. เกณฑ์ความคลาดเคลื่อนเรื่องคุณภาพ (Quality Tolerances) ได้แก่ 1) ชั้นพิเศษ ยอมให้มีผลลำไยสดที่คุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นพิเศษ แต่เป็นไปตามคุณภาพของชั้นหนึ่งหรือยกเว้นว่าคุณภาพยังอยู่ในเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนของคุณภาพชั้นหนึ่ง ปนมาได้ไม่เกิน 5% โดยจำนวนหรือน้ำหนัก 2) ชั้นหนึ่ง ยอมให้มีผลลำไยสดที่คุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นหนึ่ง แต่เป็นไปตามคุณภาพของชั้นสองหรือยกเว้นว่าคุณภาพยังอยู่ในเกณฑ์ความคลาดเคลื่อนของคุณภาพชั้นสองปนมาได้ไม่เกิน 10% โดยจำนวนหรือน้ำหนัก และ 3) ชั้นสอง ยอมให้มีผลลำไยสดที่คุณภาพไม่เป็นไปตามข้อกำหนดของชั้นสอง หรือไม่ได้คุณภาพชั้นต่ำปนมาได้ 10% โดยไม่มีผลเน่าเสียหายไม่เหมาะต่อการบริโภค

2. เกณฑ์ความคลาดเคลื่อนเรื่องขนาด (Size Tolerances) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้ลำไยทุกชั้นมีขนาดที่ใหญ่หรือเล็กน้อยในชั้นถัดไปปนมาได้ไม่เกิน 20% สำหรับลำไยที่ขายเป็นช่อ และสำหรับลำไยที่ขายเป็นผลเดี่ยวควรมีไม่เกิน 10%

5. ข้อกำหนดการจัดเรียง (Provisions Concerning Presentation) คือ การบรรจุลำไย

1. ความสม่ำเสมอ (Uniformity) คือ ลำไยที่บรรจุในแต่ละภาชนะบรรจุต้องเป็นพันธุ์เดียวกัน คุณภาพและขนาดต้องสม่ำเสมอ ส่วนของผลที่มองเห็นในภาชนะต้องเป็นตัวแทนของลำไยทั้งหมด

2. การบรรจุหีบห่อ (Packaging) คือ ลำไยต้องบรรจุในภาชนะที่สามารถเก็บรักษาลำไยได้เป็นอย่างดี วัสดุที่ใช้ต้องสะอาดและมีคุณภาพเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะมีผลต่อลำไย ในการปิดฉลากต้องใช้หมึกพิมพ์หรือกาวที่ไร้พิษ บรรจุภัณฑ์ต้องมีคุณภาพ ฎุกอนามัย ปราศจากกลิ่น และวัตถุแปลกปลอม อากาศถ่ายเทได้ มีคุณสมบัติทนทานต่อการขนส่ง และสามารถรักษาลำไยได้

3. การจัดเรียง (Presentation) ผลลำไยต้องมีการจัดเสนอในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง คือ ลำไยที่ตัดเป็นผลเดี่ยวต้องเหลือหัวไว้ประมาณ 5 มิลลิเมตร สำหรับลำไยที่เป็นช่อต้องมีผลติดอยู่ไม่ต่ำกว่า 3 ผล และความยาวช่อต้องไม่เกิน 15 เซนติเมตร อนุญาตให้มีผลร่วงระหว่างการขนส่งได้ไม่เกิน 10% โดยจำนวนหรือน้ำหนักของแต่ละบรรจุภัณฑ์

6. เครื่องหมายหรือฉลาก (Marking or Labeling) ได้แก่

1.บรรจุภัณฑ์สำหรับผู้บริโภคสุดท้าย (Consumer Packages) ควรมีข้อมูลดังนี้ ประเภทของผลผลิต ให้ปิดฉลากเพื่อแจ้งชื่อลำไย และชื่อพันธุ์ลำไยข้อมูลผู้จำหน่าย โดยให้ระบุชื่อ ที่อยู่ ประเทศ ของผู้จำหน่ายและผู้บรรจุ และที่สำคัญต้องระบุปริมาณซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในเนื้อลำไยเป็นมิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ถ้าลำไยนั้น ๆ รมด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์

2. บรรจุภัณฑ์สำหรับขายส่ง (Non-retail Containers) จะต้องประกอบด้วยข้อความ ดังนี้ ให้ปิดชื่อลำไย และชื่อพันธุ์ลำไยข้อมูลแหล่งผลิต โดยต้องระบุว่าเป็นประเทศไทย และจังหวัดแหล่งผลิตในประเทศ ข้อมูลเชิงพาณิชย์ ชั้นคุณภาพ ขนาด น้ำหนัก และเครื่องหมายการตรวจสอบทางราชการ (ทางเลือก) พร้อมทั้งต้องระบุปริมาณซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในเนื้อลำไยเป็นมิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ถ้าผลลำไยรมด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์

7. สารปนเปื้อน (Contaminants) สารพิษตกค้างในผลลำไยต้องอยู่ภายใต้พิกัดสูงสุดของสารพิษตกค้าง กล่าวคือสาร AZINPHOS-METHYL ไม่เกิน 1 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมและสาร DICOFOL ไม่เกิน 5 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม

8. วัตถุเจือปนอาหาร (FOOD ADDITIVES) โดยอนุญาตให้ลำไยที่ผ่านการรมด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีซัลเฟอร์ไดออกไซด์ในเนื้อลำไยได้ไม่เกิน 10 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม

9. สุขลักษณะ (HYGIENE) ให้ดำเนินการไปตามหลักการทั่วไปของการปฏิบัติที่ถูกต้องทางการเกษตร (Good Agricultural Practice: GAP)

10. เกณฑ์การวิเคราะห์และชักตัวอย่าง (ANALYSIS AND SAMPLING PROCEDURES) โดยแบ่งเป็น 2 วิธี ได้แก่ เกณฑ์การวิเคราะห์ สำหรับซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ใช้วิธีวิเคราะห์ตาม AOAC

990.28, 16 Education, 1995 AZINPHOS-METHYL และ DICOFOL ใช้วิธี Modified ของ Luke และคณะนอกจากนี้ยังมีเกณฑ์การชักตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่ม

4.การผลิตลำไยปลอดภัย

ปัจจุบัน การทำการเกษตรให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยจากสารเคมี โดยมีความพยายามลดการพึ่งพาปุ๋ยเคมีและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีฆ่าแมลงหันมาใช้วิธีทางธรรมชาติมากขึ้น อาทิ การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ที่สามารถทำได้เองโดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในสวนมาทำไม่ว่าจะเป็นจากเศษใบไม้ และมูลสัตว์ เป็นต้น

สำหรับในงานวิจัยฉบับนี้จะขอนำแนวทางการปฏิบัติการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) ของสำนักมาตรฐานสินค้าและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือแนวทางในทำการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตดีและปลอดภัยตามมาตรฐานกำหนด โดยกระบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ปราศจากการปนเปื้อนของสารเคมี ไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน โดยมาตรฐาน GAP เป็นมาตรฐานที่ครอบคลุมการผลิตสินค้าเกษตรอย่างครบวงจรตั้งแต่การผลิต การเก็บเกี่ยว การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุและการขนส่ง แนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชตามมาตรฐาน GAP ได้แก่ (การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชอาหาร, สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

1. แหล่งน้ำใช้ในการเพาะปลูก คือ น้ำที่นำมาใช้ในการเพาะปลูกต้องมาจากแหล่งน้ำที่สะอาด ไม่มีการปนเปื้อนของวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายและควรมีการเก็บตัวอย่างน้ำอย่างน้อย 1 ครั้ง มาตรวจสอบ

2. การเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะปลูก คือ พื้นที่เพาะปลูกต้องไม่มีวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือสิ่งปนเปื้อนในระยะเริ่มจัดระบบการผลิตควรมีการวิเคราะห์ดินเพื่อตรวจสอบคุณภาพดินอย่างน้อย 1 ครั้ง ควรมีการวางแผนหรือปรับปรุงดิน และมีการจัดทำรหัสแปลงปลูกและข้อมูลประจำแปลงปลูก

3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร คือ ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายที่ทางการเกษตรห้ามผลิต นำเข้าหรือส่งออก ตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่ประเทศคู่ค้าไม่อนุญาตให้ใช้ ควรใช้ตามคำแนะนำ หรืออ้างอิงตามกรมวิชาการเกษตรหรือตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นอกจากนี้ควรมีการจัดเก็บวัตถุอันตรายทางการเกษตรชนิดต่างๆ ในสถานที่มิดชิดและปลอดภัย

4. การจัดกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ คือ ปฏิบัติและจัดการผลิตแผนควบคุมการผลิตโดยเกษตรกรควรจัดทำรายการปัจจัยการผลิต และแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต

มีการตรวจสอบสภาพเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรก่อนนำออกมาใช้งาน ควรมีการทำความสะอาดเครื่องมือและอุปกรณ์ รวมถึงภาชนะที่บรรจุและขนส่งผลผลิต

5. การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช คือ การสำรวจ ป้องกันและการกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง รวมถึงผลผลิตที่เก็บเกี่ยวและต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่

6. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว คือ เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะเวลาที่เหมาะสมตามแผนควบคุมการผลิต อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุที่ใช้ รวมถึงวิธีการเก็บเกี่ยว ต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลผลิตไม่ปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีต่อการบริโภค และการตัดแยกผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพควรใช้เครื่องมือหรือวิธีการเฉพาะ เพื่อป้องกันการซ้ำหรือเป็นรอยตำหนิของผลผลิต

7. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิตภายในแปลงเพาะปลูก คือ บริเวณที่พักผลผลิตที่เก็บเกี่ยวควรมีวัสดุปูพื้น เพื่อป้องกันการปนเปื้อนของจุลินทรีย์และสิ่งสกปรกจากพื้นดิน สถานที่เก็บผลผลิตต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี สามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตรายและสัตว์พาหะนำโรค สำหรับอุปกรณ์และพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาด ปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค ภาชนะที่ใช้ในการบรรจุผลผลิต ควรมีการป้องกันเพื่อไม่ให้ผลผลิตเกิดการกระแทก ชูดขีดและเสียหาย

8. สุขลักษณะส่วนบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติงานต้องมีการดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคล เพื่อป้องกันไม่ให้ผลผลิตเกิดการปนเปื้อนจากผู้สัมผัสกับผลผลิตโดยตรง โดยเฉพาะในขั้นการเก็บเกี่ยว และหลังการเก็บเกี่ยว

9. การบันทึกข้อมูล คือ การจัดทำเอกสารหรือบันทึกข้อมูลการผลิตให้ครบถ้วนในฤดูกาล มีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ข้อมูลการขายผลผลิตรวมถึงการปฏิบัติในทุกขั้นตอนทั้งก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวในขั้นตอนที่สำคัญที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพและความปลอดภัยในการผลิต และบันทึกข้อมูลผู้รับซื้อผลผลิต หรือแหล่งที่นำผลผลิตในแต่ละรุ่นไปจำหน่ายควรเก็บข้อมูล การปฏิบัติงานและเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างน้อย 2 ปี ของการผลิตติดต่อกัน

การจัดการความรู้

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า ประสบการณ์ สิ่งที่ได้มาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด การอบรม การได้รับการถ่ายทอด รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะจนสามารถนำมาสรุปเป็นความรู้ (จำเรียง จันทรประภา, 2559)

โดยความรู้ถูกจัดเป็น 2 ประเภท คือ 1). ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจดบันทึกในรูปแบบหนังสือและอิเล็กทรอนิกส์ หรือถูกถ่ายทอดมาเป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวอย่างวิดีโอ และ 2) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวตน (Tactic Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่อยู่ติดตัวบุคคล อันมาจากประสบการณ์ แนวคิด พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณ ซึ่งบางกรณีไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรหรืออธิบายความได้ ซึ่งความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวตน ถูกจัดเป็นความรู้ที่มีคุณค่าอย่างมาก และบางกรณีจัดเป็นความรู้ที่อาจจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ (การจัดการความรู้ (KM) ตัวช่วยของผู้ปฏิบัติงาน-ผู้บริหารในทุกองค์กร, จากเว็บไซต์: http://www.okmd.or.th/upload/pdf/chapter1_kc.pdf, 2560)

ทั้งนี้ เมื่อความรู้ที่มีอยู่ไม่เป็นระเบียบ กระจายอยู่ในแต่ละสถานที่ หรืออยู่ที่ตัวบุคคล เพื่อให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถถูกหยิบนำมาใช้ได้ต่อไป และเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการความรู้เหล่านั้นให้เป็นระเบียบ คือ การจัดการความรู้ (Knowledge Management) สำหรับความหมายของคำว่า “การจัดการความรู้” ได้มีนักวิชาการหรือหน่วยงานต่างได้ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่

การจัดการความรู้ หมายถึงการรวบรวมความรู้ที่มีในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2548)

การจัดการความรู้ หมายถึงการจัดการความรู้ว่าเป็นกระบวนการร่วมกันของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นกว่าเดิม โดยมีเป้าหมายพัฒนางานและคน (วิจารณ์ พาณิช, 2548)

สำหรับแนวทางการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาจัดระบบความรู้ มีอยู่ 7 องค์ประกอบ (ตามสรุปของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือ กพร.) ได้แก่ (กระบวนการจัดการความรู้, จากเว็บไซต์: <http://www.thaiall.com/km/indexo.html>, 2560)

1. การบ่งชี้ความต้องการที่จะจัดการความรู้ เป็นการรู้ตัวเองว่าต้องการอะไร มีเป้าหมายอะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต้องอาศัยความรู้อะไร
2. การสร้างและแสวงหาความรู้ การกำหนดวิธีในการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ
3. การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การจัดทำสารบัญญและการเก็บรวบรวมความรู้ เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งานเช่น การจัดทำฐานข้อมูล การใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง การประชุมระดมสมอง และชุมชนนักปฏิบัติ เป็นต้น

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การสร้างสรรค์ความรู้ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ให้เป็นมาตรฐาน เช่น การปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน หรือปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ เป็นต้น
5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ความรู้สามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยอาจจะใช้ระบบเทคโนโลยีจัดเก็บข้อมูล
6. การแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ เป็นการแบ่งปันความรู้ โดยกรณีที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ทำได้โดยการจัดทำเอกสาร ทำฐานข้อมูล โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาช่วยให้เข้าถึงความรู้ได้ง่ายและเร็วขึ้น สำหรับความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (Tacit Knowledge) สามารถทำได้หลายวิธี เช่น วิชชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice: COPs) การศึกษาดูงาน (Study Tour) การสอนงาน (Coaching) และการเป็นที่เลี้ยง (Coaching) เป็นต้น
7. การเรียนรู้เป็นการนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ปัญหาและทำให้เป็นส่วนหนึ่งของงาน

การถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfers) เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ที่อยู่ในตัวคน เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ได้แก่ (การจัดการความรู้, จากเว็บไซต์: <https://sites.google.com/site/khrusiriphbangsukh /raywichtaksa-kar-phathna-xachiph-1/kar-cadkar-khwam-ru>, 2560)

1. การประชุม (สัมมนา ปฏิบัติการ) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน
2. การไปศึกษาดูงาน คือ การแลกเปลี่ยนความรู้จากการไปศึกษาดูงาน เกิดการซักถาม การจัดทำเวทีแสดงความคิดเห็นในระหว่างการศึกษาดูงาน
3. การเล่าเรื่อง เป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ปฏิบัติงานที่มีลักษณะคล้ายกัน แลกเปลี่ยนความรู้ โดยการเล่าเรื่องสู่กันฟัง โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นเทคนิค วิธีการทำงานที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งคนที่ยังไม่เคยปฏิบัติสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนางาน
4. ชุมชนปฏิบัติ เป็นการรวมตัวกันของคนที่มีใจเรื่องเดียวกัน รวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนทั้งเป็นทางการ ผ่านการสื่อสารหลายช่องทาง อาจรวมตัวกันในลักษณะของการประชุม สัมมนา และแลกเปลี่ยนความรู้กันหรือการรวมตัวกันในรูปแบบของการตั้งเป็นชมรม เว็บบล็อก ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา การแลกเปลี่ยนความรู้จะทำให้เกิดการพัฒนาความรู้และต่อยอดความรู้

5. การสอนงาน คือ การถ่ายทอดความรู้หรือการบอกวิธีทำงาน การช่วยเหลือให้คำแนะนำ จากคนที่มีความรู้มากไปยังคนที่มีรู้น้อย
6. เพื่อนช่วยเพื่อน คือ การเชิญทีมอื่นมาแข่งขันประสพการณ์ มาแนะนำหรือสอน เพื่อจะได้นำไปประยุกต์และพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น
7. การทบทวนก่อนการปฏิบัติงาน เป็นการทบทวนในระหว่างที่ทำงานก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อดูความพร้อมก่อนเริ่มการอบรม ให้ความรู้ หรือทำกิจกรรม โดยเชิญคณะทำงานมาประชุมเพื่อตรวจสอบความพร้อมแต่ละฝ่าย การทบทวนก่อนการปฏิบัติงานเป็นการป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น
8. การทบทวนขณะปฏิบัติงาน เป็นการทบทวน ในระหว่างที่ทำงาน หรือจัดอบรม โดยสังเกตและนำผลจากการสังเกตมาปรึกษาหารือ และแก้ไขปัญหาในขณะทำงานร่วมกัน ทำให้ลดปัญหาหรืออุปสรรคในระหว่างการทำงาน
9. การทบทวนหลังปฏิบัติงาน เป็นการติดตามผลหรือทบทวนผลการทำงาน
10. การจัดทำดัชนีผู้รู้ คือ การรวบรวมผู้ที่เชี่ยวชาญหรือภูมิปัญญามารวบรวมจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งรูปแบบที่เป็นเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

การพัฒนาศัยภาพ

คำว่า “ศัยภาพ” (Competency) สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “ศัยภาพ” คือ คุณลักษณะในด้านทักษะ ความรู้ และพฤติกรรมของบุคคล ที่ทำให้บุคคลนั้นทำงานในความรับผิดชอบของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น ความหมายดังกล่าวแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่มองเห็นได้ชัด ได้แก่ ทักษะ (สิ่งที่บุคคลนั้นปฏิบัติเป็นประจำ จนเกิดความชำนาญ) และความรู้ ความสามารถ เช่น ความรู้ด้านกฎหมาย ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ เป็นต้น และ 2) ส่วนที่อยู่ในตัวบุคคล ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจในการทำงาน เป็นต้น ทั้งนี้ ความสำคัญของศัยภาพ ไม่ได้อยู่ที่บุคคลนั้นมีความรู้ ทักษะในเรื่องนั้นๆ แต่อยู่ที่บุคคลสามารถนำความรู้ ทักษะมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดผลงานที่โดดเด่น (แนวทางการพัฒนาศัยภาพมนุษย์ด้วย Competency-Based Learning, จากเว็บไซต์, <http://www.dla.go.th/work/kpinow/7ebook/pdf/4901.pdf> , 2560)

สำหรับคำว่า การพัฒนาศัยภาพ ในนิยามของ ดร.ธณ ไคร์ศรี หมายถึง การนำเอาความรู้ ความสามารถที่อยู่ภายในตัวบุคคลใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตัวบุคคลและองค์กร นำศัยภาพเหล่านั้นมาใช้อย่างมีกระบวนการ การพัฒนาความรู้ความสามารถของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมาจากการรู้จักที่จะพัฒนาและตระหนักรู้ในความรู้ความสามารถของตน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการทำงานระหว่างร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆกัน ทั้งนี้ มนุษย์ทุกคนมีศัยภาพของพลังความคิด

ซึ่งเป็นพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ในตัวเอง หากรู้จักวิธีการในการพัฒนาศักยภาพนั้น พลังดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในการคิด วิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ การฝึกฝนให้ตนเองได้มีความคิดที่แปลกใหม่ มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาจะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ รู้ถึงแนวทางหรือวิธีการในการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความสำเร็จในงาน (การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อสร้างเสริมสุขภาพด้านภูมิปัญญาไทยในอำเภอเมืองปทุมธานี, จากเว็บไซต์: http://www.sar.rmutt.ac.th/sar56/?wpfb_dl=17,2560)

ในงานวิจัยฉบับนี้มีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ โดยไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาศักยภาพในกลุ่มเกษตรกรต้นแบบให้สามารถเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา แต่ต้องการให้เกษตรกรต้นแบบพัฒนาความคิด นำประสบการณ์การผลิตลำไยมาผสมผสานกับวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อให้การผลิตลำไยมีคุณภาพยิ่งขึ้น

การส่งเสริมการเกษตร

สำหรับความหมายของคำว่า “การส่งเสริมการเกษตร” มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่หลากหลาย ดังนี้

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ทางเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่างๆ ทางการเกษตรมาวิเคราะห์หาหนทางแก้ไข (บุญธรรม, 2536)

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการในการให้การศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้บุคคลเป้าหมายเหล่านี้ เรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการกินดีอยู่ดีของคนในชุมชนโดยส่วนรวม (ชูเกียรติ, 2532)

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และการบริการอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตรโดยอาศัยการให้การศึกษาระบบนอกโรงเรียน แก่เกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร และบุคคลอื่นที่สนใจ โดยวิธีการฝึกปฏิบัติจริง และเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน (การส่งเสริมการเกษตร, จากเว็บไซต์: <http://pirun.kps.ku.ac.th/~b5126380/doc5.html>, 2560)

ทฤษฎีอุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพตลาด

ในทางเศรษฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างอุปทานของผู้บริโภค และอุปสงค์ของผู้ผลิตเป็นโมเดลที่ใช้สำหรับอธิบายการเปลี่ยนแปลงของราคาและจำนวนของสินค้าในตลาด (เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, จากเว็บไซต์: <http://e-book.ram.edu/e-book/e/EC103/chapter2.pdf>, 2552)

1 อุปสงค์ (Demand)

อุปสงค์ หมายถึง ความต้องการซื้อสินค้าหรือการใช้บริการภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยอุปสงค์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคต้องมีทั้ง 2 สิ่งพร้อมกัน คือ 1) มีความสามารถทางการเงินเพียงพอที่จะซื้อได้ (Purchasing Power or Ability to Pay) และ 2) มีความต้องการที่จะซื้อ (Willingness to Pay) ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไป จะไม่ถือว่าเป็นอุปสงค์

นอกจากนี้ ปริมาณของอุปสงค์ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ 1) ราคาของสินค้าชนิดนั้น ปริมาณสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการซื้อในขณะใดขณะหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้าชนิดนั้น 2) ราคาของสินค้าชนิดอื่นคือ สินค้าบางประเภทสามารถทดแทนด้วยสินค้าประเภทอื่น ปริมาณและราคาของสินค้าจึงถูกกำหนดโดยสินค้าชนิดอื่นด้วย 3) รายได้ของผู้บริโภค คือ ปริมาณการเสนอซื้อสินค้าจะมีความสัมพันธ์กับรายได้ โดยอำนาจการซื้อเปลี่ยน เช่น รายได้ต่อเดือนเท่าเดิม ขณะที่ระดับราคาสินค้าและบริการลดลงจะทำให้ซื้อได้มากขึ้น 4) ขนาดและโครงสร้างประชากรจะเป็นตัวกำหนดปริมาณของสินค้าและประเภทของสินค้า 5) รสนิยมของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา 6) การคาดการณ์เหตุการณ์ในระยะข้างหน้า เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อุปสงค์ของสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งขึ้นอยู่กับคาดการณ์ของบุคคลแต่ละคน และ 7) ปัจจัยอื่นๆ ทั้งนี้การที่ผู้บริโภคจะมีอุปสงค์ต่อสินค้ายังขึ้นอยู่กับอีกหลายปัจจัย เช่น อุปนิสัยในการใช้จ่าย ลักษณะการจัดเก็บภาษีของรัฐ อัตราดอกเบี้ย เป็นต้น

กฎของอุปสงค์คือความสัมพันธ์ระหว่างราคาและปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะมีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้ามกล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นปริมาณความต้องการซื้อจะลดต่ำลง และในทางตรงกันข้าม เมื่อราคาสินค้าลดลง ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นขณะที่รายได้ที่เป็นตัวเงินไม่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้บริโภคมีอำนาจในการซื้อสินค้าลดลง และทำให้ผู้บริโภคหันไปซื้อสินค้าทดแทนในราคาที่ถูกลงกว่าในทางกลับกันเมื่อราคาสินค้าลดลง ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์และราคาสินค้า

ราคา	ความต้องการซื้อ
100	40
90	50
80	60
70	90
60	100

ที่มา: สุกัญญา และคณะ, 2552

2 อุปทาน (Supply)

อุปทาน หมายถึง ความต้องการขายสินค้าหรือการใช้บริการของผู้ขายหรือผู้ผลิต ณ ระดับราคาที่แตกต่างกันของสินค้าชนิดนั้น ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง อุปทานประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) ความเต็มใจที่จะเสนอขายหรือให้บริการ (willingness) กล่าวคือ ณ ระดับราคาต่างๆ ที่ตลาดกำหนดมาให้ผู้ผลิตหรือมีความยินดีหรือเต็มใจที่จะเสนอขายสินค้าหรือให้บริการตามความต้องการซื้อของผู้บริโภค 2) ความสามารถในการจัดหาเสนอขายหรือให้บริการ (ability to sell) กล่าวคือ ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการจะต้องจัดหาให้มีสินค้าหรือบริการอย่างเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการซื้อของผู้บริโภค ณ ระดับราคาของตลาดในขณะนั้นๆ

ทั้งนี้ ขนาดของอุปทานจะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ มากมาย แต่ปัจจัยที่สำคัญมีอยู่ 7 ปัจจัย คือ 1) ระดับราคาของสินค้าและบริการชนิดนั้น 2) เทคโนโลยีในการผลิต 3) ราคาของปัจจัยการผลิต (ต้นทุนการผลิต) 4) ระดับราคาของสินค้าและบริการชนิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 5) จำนวนผู้ขายในตลาด 6) สภาพแวดล้อมทางอากาศ และ 7) การคาดคะเนเหตุการณ์ต่างๆ ในอนาคต

กฎของอุปทานคือ ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับปริมาณสินค้าที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นปริมาณอุปทานเพิ่มขึ้นเนื่องจากผู้ผลิตมีความต้องการที่จะเสนอขายมากขึ้นเพราะคาดการณ์ว่าจะได้กำไรสูงขึ้น ในทางกลับกันเมื่อราคาสินค้าลดลงปริมาณอุปทานจะน้อยลง เนื่องจากคาดการณ์ว่ากำไรที่ได้จะลดลง เช่น กลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมัน (OPEC) เร่งเพิ่มกำลังการผลิตน้ำมัน เมื่อราคาน้ำมันในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างอุปทาน และราคาสินค้า

ราคา	ปริมาณเสนอขาย
100	280
90	220
80	200
70	190
60	150

ที่มา: สุกัญญา และคณะ, 2552

3 ดุลยภาพของตลาด (Market Equilibrium)

ดุลยภาพในตลาด หมายถึง สภาพสมดุลที่เกิดขึ้น ณ ระดับราคาและผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกันซื้อขาย ปริมาณการเสนอซื้อเท่ากับปริมาณการเสนอขาย อย่างไรก็ตาม เมื่อปริมาณของอุปสงค์กับปริมาณของอุปทานไม่เท่ากัน กลไกราคาจะมีการปรับตัวเข้าสู่ภาวะสมดุล

แนวคิดทฤษฎีอุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพของตลาด สามารถนำมาปรับใช้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการและราคาของลำไยในตลาด รวมถึงปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระหว่างราคาและความต้องการลำไย กล่าวคือ เมื่อผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดเป็นปริมาณที่มาก ขณะที่ผู้บริโภคมีเท่าเดิม จะส่งผลต่อราคาขายลำไยที่ลดลง เนื่องจากเกิดอุปทานส่วนเกินเหลือในตลาด เกษตรกรจำเป็นต้องขายผลผลิตลำไยในราคาที่ต่ำ ขณะเดียวกันหากความต้องการมีมาก ขณะที่ปริมาณผลผลิตลำไยเท่าเดิม จะผลักดันให้ราคาผลผลิตลำไยมีราคาสูง อย่างไรก็ตาม เมื่อราคาผลผลิตสูงจะทำให้เกษตรกรรายอื่นหันมาปลูกลำไยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ในอนาคตเมื่อผลผลิตลำไยเข้าสู่ตลาดจำนวนมากขึ้นจะส่งผลย้อนกลับมาที่ราคาลำไยปรับตัวลดลง หากเกษตรกรเข้าใจหลักการดังกล่าวจะทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่มีแนวคิดในการพัฒนาผลผลิตลำไยให้มีคุณภาพ และการจัดการกระบวนการทำลำไยทั้งห่วงโซ่อุปทาน เพื่อที่จะนำมาประกอบในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

งานวิจัยการผลิตลำไยคุณภาพดีต้นทุนต่ำ โดย พาวิณ มะโนชัย, วรินทร์ สุทนต์, ยุทธนา เขาสุเมรุ, ชาตรี สิทธิกุล, เยาวลักษณ์ จันทร์บางและดารณี เกียรติสกุล, 2550

โดยสรุป งานวิจัยที่ศึกษาการถ่ายทอดเทคนิคการปลูกลำไย แต่จะเป็นการพัฒนาให้ลำไย ออกผลผลิตนอกฤดูกาล โดยงานวิจัยฉบับนี้ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาของเกษตรกรชาวสวนลำไยสวน ใหญ่ประสบปัญหาการขาดทุน โดยมีสาเหตุมาจากพื้นที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้น ทำให้มีปริมาณผลผลิตลำไย ในฤดูกาลออกสู่ตลาดในปริมาณมากและผลผลิตต่อคุณภาพทำให้ราคาต่ำ ดังนั้นแนวทางที่งานวิจัย ฉบับนี้นำเสนอ คือ การแก้ไขปัญหาโดยการกระจายฤดูกาลผลิตให้กว้างขึ้น โดยทำการผลิตลำไยนอก ฤดู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตลำไยนอกฤดูให้ได้คุณภาพดีต้นทุนต่ำ ปลอดภัยและตรงกับช่วงที่ตลาด ต้องการการ

สำหรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยที่ใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ได้แก่ ชุด เทคโนโลยีการตัดแต่งกิ่งลำไย การจัดการธาตุอาหารลำไย การควบคุมการออกดอกลำไย การ ปรับปรุงคุณภาพผลด้วยการตัดแต่งข้อผล และการจัดการโรคและแมลงลำไย สำหรับการถ่ายทอด เทคโนโลยีการผลิตลำไยสู่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การจัดทำสื่อโปสเตอร์ เพื่อประกอบการ อบรม

งานวิจัยการพัฒนาระบบการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตลำไยในเขต ภาคเหนือ โดย พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ดุษฎี ณ ลำปาง, รำไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย, นริศ ยิ้มยิ้ม, ธีระ เดช พรหมวงศ์, 2543

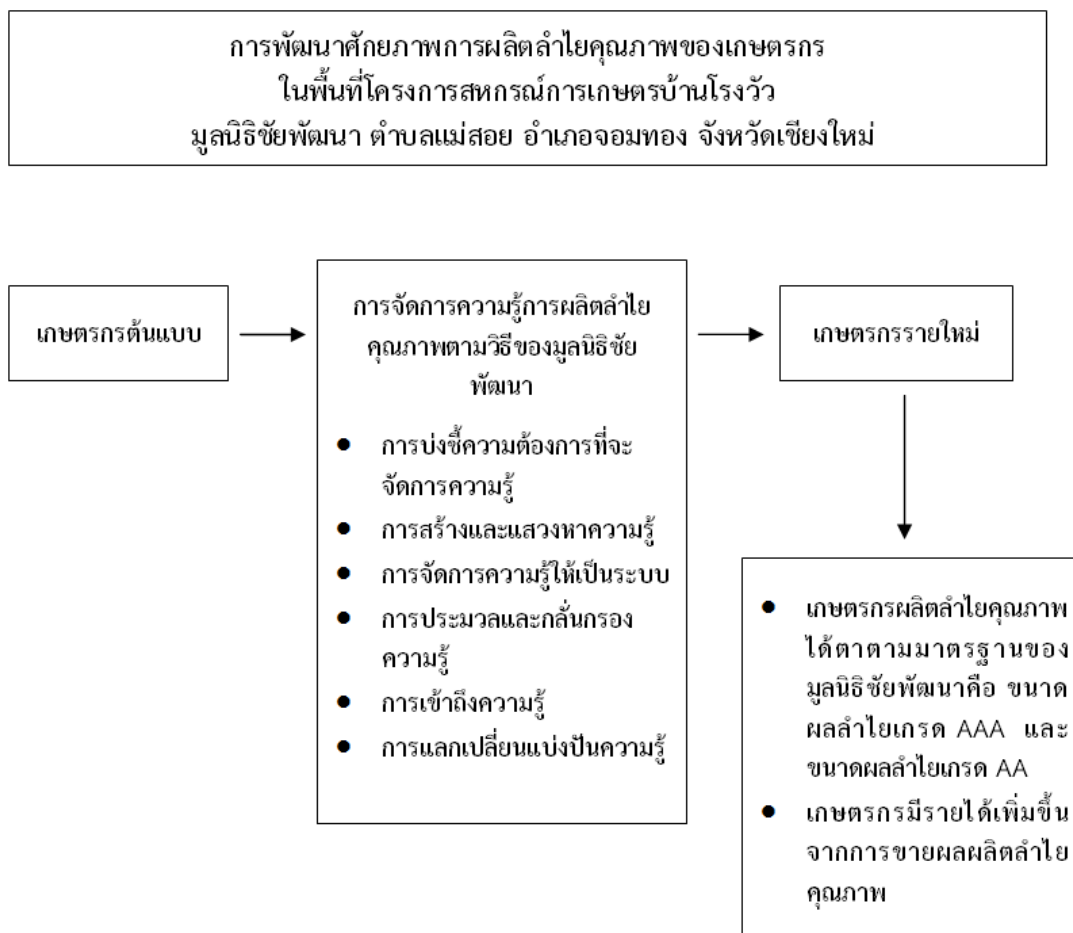
สรุป การศึกษากระบวนการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีในการปลูกและการผลิต ลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการปลูกและ ผลิตลำไยอย่างเป็นระบบโดยงานวิจัยฉบับนี้จะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 จะเป็นการ วิเคราะห์เทคโนโลยีและภูมิปัญญาเกษตรกร พบว่า เทคโนโลยี ซึ่งหมายถึงวิทยาการสมัยใหม่ที่ใช้ในการ ปลูกและผลิตลำไยมีน้อยและไม่ได้พัฒนาที่จะนำมาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรจะใช้ภูมิ ปัญญาของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จและผสมผสานความรู้ในการปลูกและผลิตลำไย สำหรับ ขั้นตอนที่ 2 คือ การพัฒนาระบบการส่งเสริม และถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกลำไย การพิจารณา ตัดสินใจและยอมรับการปลูกและการผลิตลำไย งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และภูมิปัญญาเกษตรกร ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมถ่ายทอดไปสู่เกษตรกร เช่น การให้ คำปรึกษาแนะนำ ฝึกอบรม สัมมนา การดูงานและนิทรรศการงานลำไย โดยมีแหล่งข้อมูลและ สนับสนุนสำคัญจากเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ เจ้าหน้าที่ส่งเสริม เอกสารวิชาการ สื่อมวลชน สถาบันเกษตรกร พ่อค้าวัสดุการเกษตร/ผลผลิตลำไย สถาบันวิจัยและพัฒนา ตลอดจนนโยบายของ รัฐที่เข้มแข็งเป็นสำคัญ

งานวิจัยการตัดแต่งกิ่งเพื่อลดขนาดทรงพุ่มของลำไย โดย พาวิณ มะโนชัย และวรินทร์ สุ ทนต์, 2546

โดยสรุปงานวิจัยฉบับนี้ได้พัฒนาวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไย เพื่อควบคุมทรงพุ่มของต้นลำไย โดยวิธีการตัดแต่งกิ่งจะตัดกิ่งที่อยู่กลางพุ่มออก และให้เกิดกิ่งกระโดงขึ้นทดแทน ในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาถึงวิธีการตกแต่งกิ่งในมิติต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของการตัดแต่งกิ่งลำไย การศึกษาถึงผลกระทบของการควบคุมทรงพุ่ม การศึกษาถึงฤดูกาลหรือช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ตัดแต่งและการควบคุมทรงพุ่มลำไยที่ปลูกในระยะชิดโดยการตัดปลายกิ่ง สำหรับผลการศึกษา พบว่า การลดลงของความสูงของทรงพุ่มสามารถลดต้นทุนได้ การลดความสูงของทรงพุ่มลงมากมีผลทำให้ผลผลิตลดลง แต่ได้ลำไยที่มีคุณภาพทำให้มีรายได้ที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าต้นทุน การตอบสนองของลำไยที่ตัดแต่งกิ่งต่อการชักนำดอกด้วยสารคอเรตไม่มีความแตกต่าง นอกจากนี้ การตัดแต่งกิ่งในต้นที่สมบูรณ์ได้ผลดีกว่าต้นที่ไม่สมบูรณ์ ขณะที่การตัดแต่งกิ่งควรทำในฤดูฝน จะมีผลทำให้ลำไยเกิดกิ่งกระโดงได้ดีขึ้นและยังช่วยลดการแตกของเปลือกลำไย



กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 10 กรอบแนวคิดงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นงานวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้วิธี “เกษตรกรสอนเกษตรกร” ซึ่งทางมูลนิธิชัยพัฒนา จะใช้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 โดยให้เกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย ที่ได้เข้าร่วมโครงการการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกษตรกรต้นแบบ ประสบความสำเร็จสามารถผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นผู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาแก่กลุ่มเกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 รายที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยให้มีคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาผลจากการเรียนรู้การผลิตลำไยของกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ หลังจากได้เรียนรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาจากเกษตรกรต้นแบบ โดยมีการวัดผลสำเร็จในด้านของผลผลิตลำไย ขนาดผลของลำไยที่ได้ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนาที่เกษตรกรสามารถผลิตได้ และรายได้จากการขายผลผลิตลำไย รวมถึงการทำสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรรายใหม่ ที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรม ซึ่งเมื่อผลการศึกษาสามารถชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่ ทางผู้วิจัยได้มีการนำวิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรไปปรับใช้ในการฤดูกาลปลูกลำไยถัดไป และนำวิธีการดังกล่าวไปปรับใช้ในโครงการอื่นๆ และกรณีที่เกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จจะมีการวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป สำหรับวิธีการดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย

- 1 พื้นที่การศึกษา
- 2 กลุ่มประชากรตัวอย่าง
- 3 เครื่องมือในการทำวิจัย
- 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

พื้นที่ทำการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มประชากรตัวอย่าง

การศึกษาจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ ภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในวิธีการทำไยคุณภาพตามแบบของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวน 4 ราย
2. เกษตรกรรายใหม่ในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพในฤดูกาลปี 2559/2560 ภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา จำนวน 13 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยจะมีรายละเอียด ดังนี้

7. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) เครื่องมือที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาประกอบในการวิเคราะห์ ได้แก่
 1. การใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยจะใช้การสัมภาษณ์องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ ที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรรายใหม่
 2. การจัดทำแบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นในกลุ่มเกษตรกรรายใหม่หลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิต ในหลายประเด็น อาทิ วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ ผลผลิตลำไย และรายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตลำไยคุณภาพที่ได้จากวิธีการทำลำไยคุณภาพเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตลำไยจากต้นลำไยที่ไม่ได้ทำตามวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นต้น โดยจะออกแบบเป็นคำถามปลายเปิดและปิด
 3. การประชุมกลุ่มย่อย โดยจะสอบถามกลุ่มเกษตรกรต้นแบบ และกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ ในประเด็นเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพ ข้อดี ข้อเสีย อุปสรรค สิ่งที่ประสบความสำเร็จ และสิ่งที่ควรปรับแก้ไข

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ อาทิ รายงานผลการดำเนินงานของโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว จำกัด ภายใต้การดูแลของโครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำผลมาใช้ในการทำวิจัยจะมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มประชากร ได้แก่

1. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรต้นแบบและกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่

วิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบ เพื่อถอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพตามของเกษตรกรต้นแบบ และลงพื้นที่เก็บข้อมูลในช่วงที่เกษตรกรต้นแบบสอนการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาแก่กลุ่มเกษตรกรรายใหม่ โดยการลงพื้นที่สามารถเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อประเมินวิธีการสอนการทำลำไยคุณภาพ มีความเหมือนหรือต่างไปจากวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาและการสังเกตการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรรายใหม่

วิธีการสอบถาม ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในกลุ่มเกษตรกรรายใหม่หลังจากที่เกษตรกรเก็บผลผลิตลำไยและทำการขายผลผลิตลำไย เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลที่ได้จากการใช้วิธีที่ให้เกษตรกรต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพ

วิธีการประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยจัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อยซึ่งมีทั้งกลุ่มเกษตรกรต้นแบบและกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ โดยจัดการประชุมภายหลังจากเกษตรกรเก็บผลผลิตและทำการขายลำไย

2. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานของโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว จำกัด ภายใต้การดูแลของ โครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และอื่นๆ เพื่อนำมาประกอบarviเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย ตารางและแผนภาพ

ทั้งนี้ ผลของการวิเคราะห์จะนำไปสู่

1. เกษตรกรมีความเข้าใจในหลักการทำลำไยคุณภาพตามวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา
2. เกษตรกรเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างการพัฒนาลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา และการทำลำไยแบบวิถีเดิม
3. เกิดแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามแบบของมูลนิธิชัยพัฒนา ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยทั่วไป



บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาวิจัย “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการ สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มุลินธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” โดยใช้แนวทาง “เกษตรกรสอนเกษตรกร” คือ การให้เกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย ผู้มีความรู้และประสบการณ์การผลิตลำไยให้มีคุณภาพตามวิธีของมุลินธิชัยพัฒนาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 ราย ที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพภายใต้การดูแลของมุลินธิชัยพัฒนา โดยในบทที่ 4 จะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ในส่วนที่ 1 เป็นส่วนของการสรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ 2) เพื่อศึกษาการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่จากเกษตรกรต้นแบบและ 3) เพื่อศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร โดยได้ทำการเก็บข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย และ 2) เกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 ราย ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์ การลงพื้นที่สอบถามและสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย และการนำข้อมูลจากมุลินธิชัยพัฒนามาประกอบการวิเคราะห์ สำหรับในส่วนที่ 2 เป็นส่วนของการวิจารณ์ คือ การนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทฤษฎี

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

การถอดองค์ความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เพื่อถอดวิธีการผลิตลำไยของเกษตรกรต้นแบบ และการลงพื้นที่สังเกตวิธีการถ่ายทอดความรู้ของเกษตรกรต้นแบบในระหว่างที่ลงพื้นที่สอนเกษตรกรรายใหม่ โดยระยะเวลาการเก็บข้อมูลเป็นไปตามกรอบระยะเวลาของกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพภายใต้การดูแลของมุลินธิชัยพัฒนา สำหรับผลการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ 4 ราย ได้แก่

เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ได้เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ กับทางมูลนิธิชัยพัฒนา มาตั้งแต่ปี 2556 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มจัดตั้งโครงการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และประสบผลสำเร็จในการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา เช่น นายแก้ว จินาคำ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยตัดแต่งช่อผลตามแบบมูลนิธิชัยพัฒนาในที่ดิน 2 งาน สามารถขายลำไยได้ 160,000 บาทในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 และสามารถขายลำไยได้ 196,985 บาทในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2560/2561 ในขณะที่การทำลำไยแบบเดิมในที่ดิน 1 ไร่ 3 งาน สามารถขายลำไยได้เพียง 16,000 - 30,000 บาท

ตารางที่ 7 ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบ 4 ราย ที่เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ

ชื่อ - นามสกุล	อายุ	ระดับการศึกษา	จำนวนต้นลำไยที่เข้าร่วมโครงการฯ (ต้น)	ผลผลิตลำไยคุณภาพ ฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560* (กิโลกรัม)	
				AAA	AA
นายแก้ว จินาคำ	65 ปี	ป.4	9	678	352
นายอุดม ชมพุกกลาง	61 ปี	ป.4	5	107	83
นายดวงดี นันต๊ะเล	65 ปี	ป.4	9	200	140
		ไม่ได้รับ			
นายนิพร ปู่ด้	62 ปี	การศึกษา	6	104	64

2. วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

สำหรับวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย

2.1. การจัดประชุมกลุ่ม

ทางมูลนิธิชัยพัฒนา บ้านดอยก้อม ได้จัดให้มีการประชุมกลุ่มเกษตรกรในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวในเดือนกันยายน ของทุกปี เพื่อชี้แจงหลักการและเหตุผลของการผลิตลำไยคุณภาพ โดยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559 ซึ่งเป็นช่วงเตรียมความพร้อมการทำลำไยคุณภาพในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 ทางเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาได้เชิญเกษตรกรรายใหม่ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพเข้ามาร่วมประชุม เพื่อชี้แจงหลักการและเหตุผลในการผลิตลำไย

คุณภาพ โดยได้ให้เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 รายเป็นวิทยากรในการชี้แจงแก่เกษตรกรรายใหม่ รวมถึงการอธิบายขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ เช่น การเตรียมต้นลำไย การตัดแต่งกิ่งลำไย การชักนำดอก การตัดแต่งช่อผลลำไย การบำรุงดูแลต้นลำไย ตลอดจนวิธีการเก็บผลผลิตลำไยและการมัดช่อผลลำไย เพื่อจัดส่งให้ทางมูลนิธิชัยพัฒนา รวมถึงแบ่งปันผลลัพธ์ที่ได้จากการทำลำไยคุณภาพ

2.2. การสาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งช่อผลลำไย

นอกจากวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพด้วยวิธีการจัดการประชุมแล้ว เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ได้ลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรทั้ง 13 ราย เพื่อถ่ายทอดวิธีการทำลำไยคุณภาพ อาทิ การคัดเลือกต้นลำไยที่จะนำมาเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ สาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไย เกษตรกรต้นแบบได้ลงมือปฏิบัติตัดแต่งกิ่งลำไยไปพร้อมกับให้เกษตรกรรายใหม่ได้ลงมือปฏิบัติตาม และสาธิตวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไย โดยการลงพื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบเป็นไปตามปฏิทินการทำลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา (ตารางที่ 8)

1. ในช่วงปลายเดือนกันยายน 2559 เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ได้ลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย เพื่อให้ความรู้ในการเลือกต้นลำไยที่จะนำมาเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพและสอนวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม พร้อมสาธิตการตัดแต่งกิ่งลำไย และให้เกษตรกรรายใหม่ได้ลงมือตัดแต่งกิ่งลำไย นอกจากนี้ยังได้ให้ความรู้การบำรุงต้นลำไยหลังจากตัดแต่งกิ่งลำไย



ภาพที่ 11 เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่

ที่มา:มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560

2. ในเดือนมกราคม 2560 ทางเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา จัดการจัดประชุมกลุ่มระหว่างเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรรายใหม่ เพื่อแนะนำขั้นตอนการดูแลต้นลำไยในช่วงที่ต้นลำไยจะเริ่มแทงช่อดอกจนถึงช่วงการติดผล

3. ในเดือนมีนาคม 2560 ซึ่งเป็นช่วงที่ช่อลำไยเริ่มติดผล ผลลำไยมีขนาดเล็กหรือเท่าไม้ขีดไฟ โดยช่วงเวลานี้ เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ได้ลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย เพื่อแนะนำวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไย พร้อมกับสาธิตวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไยและให้เกษตรกรรายใหม่ได้ทดลองปฏิบัติจริง



ภาพที่ 12 เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่เพื่อแนะนำวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไย

ที่มา:มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560

4. ในเดือนมิถุนายน 2560 เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ได้ลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย เพื่อตรวจสอบผลผลิตลำไยคุณภาพ โดยเมื่อผลผลิตลำไยมีขนาดพร้อมที่จะเก็บ เกษตรกรต้นแบบได้แนะนำวิธีการเก็บผลผลิตลำไย และการคัดขนาดผลลำไยตามขนาดมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยเมื่อเกษตรกรจัดเก็บผลลำไยจะนำมาที่ลานในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว เพื่อคัดขนาดผลที่เท่ากันและมัดเป็นช่อ



ภาพที่ 13 การเก็บผลผลิตลำไยและการมัดช่อผลลำไย

ที่มา:มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560

2.3. การแบ่งปันประสบการณ์

นอกจากนี้ เกษตรกรต้นแบบแต่ละท่านได้แบ่งปันประสบการณ์และเทคนิคเฉพาะบุคคลในการทำลำไยให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพแก่เกษตรกรรายใหม่ ได้แก่

1. การดูลักษณะของต้นลำไยที่สมบูรณ์ อาทิ การดูลำต้นสมบูรณ์ลำไย สีใบเขียวเข้ม
2. วิธีการใส่ปุ๋ยและสูตรผสมของปุ๋ย โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยคอก โดยมีสัดส่วนของปุ๋ยคอกมากกว่าปุ๋ยเคมีในการบำรุงต้นลำไยและในแต่ละช่วงเวลาสูตรการใส่ปุ๋ยจะแตกต่างกัน เช่น เกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 หลังจากตัดแต่งกิ่ง ขณะที่เกษตรกรต้นแบบรายที่ 2 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมี สูตร 40-0-0 นอกจากนี้ เกษตรกรต้นแบบยังมีการพ่นสารฮอร์โมนเพื่อบำรุงช่อ
3. การตัดแต่งกิ่งลำไย เกษตรกรต้นแบบจะตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม
4. การราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยปกติเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมหลังจากตัดแต่งกิ่งประมาณ 1 เดือน หรืออยู่ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน – วันที่ 10 ธันวาคม เกษตรกรจะพ่นทางใบหรือราดสารบนดิน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้นแบบมีภูมิปัญญาเฉพาะตัว เช่น เทคนิคของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 จะราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ 2 ครั้ง ทั้งการพ่นทางใบและการราดลงดินสลับกัน โดยเว้นช่วงเวลาห่างกัน 7 วันขณะที่เกษตรกรต้นแบบรายที่ 2 จะราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยรอให้ต้นลำไยแตกใบอ่อน 2-3 รอบ
5. การทำความสะอาดรอบต้นลำไย เพื่อให้ต้นลำไยปลอดภัยจากโรค
6. เมื่อดำเนินการติดผล เกษตรกรควรลงสวนลำไยอย่างน้อยสัปดาห์ละ 4 ครั้ง โดยเกษตรกรต้นแบบได้ลงสวนลำไยทุกวัน เพื่อตัดแต่งช่อผลลำไย และรดน้ำต้นลำไย

ตารางที่ 8 ขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

ระยะเวลาการปฏิบัติงาน	รายละเอียดของงาน
เดือนกันยายน	<p>ในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนกันยายน มูลนิธิชัยพัฒนามีการจัดประชุมกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ โดยให้เกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ชี้แจงหลักการและเหตุผลของการผลิตลำไยคุณภาพ และอธิบายขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ</p> <p>ในช่วงสัปดาห์ที่สองของเดือนกันยายน เกษตรกรต้นแบบและเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา ลงพื้นที่ตรวจสอบต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่คัดเลือกเข้ามาร่วมโครงการการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา</p> <p>ในช่วงครึ่งหลังของเดือนกันยายน เป็นต้นไป เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สาธิตการตัดแต่งกิ่งลำไยให้เกษตรกรรายใหม่ โดยจะตัดแต่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม เกษตรกรต้นแบบจะใช้เวลาในการลงพื้นที่ของเกษตรกรรายใหม่เพื่อสาธิตและให้เกษตรกรรายใหม่ได้ปฏิบัติ</p>
เดือนตุลาคม	เป็นช่วงของการบำรุงต้นลำไยหลังจากการตัดแต่งกิ่ง
เดือนพฤศจิกายน-	เป็นช่วงที่เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์เพื่อกระตุ้นการออก
เดือนธันวาคม	ดอก
เดือนธันวาคม-	ในช่วงเดือนมกราคม ได้มีการจัดประชุมกลุ่มระหว่างเกษตรกรต้นแบบและ
เดือนกุมภาพันธ์	เกษตรกรรายใหม่ เพื่อแนะนำขั้นตอนการดูแลต้นลำไยในช่วงที่ต้นลำไยจะเริ่ม
เดือนมีนาคม-เดือน	เกษตรกรต้นแบบจัดการประชุมพร้อมลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่
มิถุนายน	เพื่อสาธิตวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไย และขั้นตอนการดูแลต้นลำไย นอกจากนี้
เดือนกรกฎาคม-	เกษตรกรต้นแบบได้ลงพื้นที่ของเกษตรกรรายใหม่ตรวจสอบวิธีการตัดแต่งช่อ
เดือนกรกฎาคม-	ลำไย เพื่อให้แน่ใจว่าเกษตรกรรายใหม่ได้ปฏิบัติตาม
สิงหาคม	เกษตรกรจะเก็บผลลำไยในส่วนที่ได้ขนาดผลตามเกณฑ์มาตรฐานของมูลนิธิชัย
สิงหาคม	พัฒนา เพื่อนำมาคัดและมัดช่อให้สวยงามพร้อมจัดส่งให้แก่มูลนิธิชัยพัฒนา

3. ศักยภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

จากการสังเกต นอกจากเกษตรกรต้นแบบจะมีศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย แล้ว เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ยังมีศักยภาพด้านอื่นๆได้แก่

3.1. ศักยภาพด้านบุคลิกภาพของเกษตรกรต้นแบบ ได้แก่

1. เกษตรกรต้นแบบมีความเสียสละ มีน้ำใจดูแลเอาใจใส่เกษตรกรรายอื่นๆเป็นอย่างดี
2. เกษตรกรต้นแบบมีพลัง เป็นผู้ที่มีพลังสูง มีความคิดริเริ่ม ยอมรับความคิดเห็นใหม่ๆ และมีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
3. เกษตรกรต้นแบบมีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวภายใต้สภาวะที่เปลี่ยนแปลงมีความอดทน ควบคุมอารมณ์ได้ดี
4. เกษตรกรต้นแบบพร้อมให้คำปรึกษา เปิดโอกาสให้เกษตรกรรายอื่นๆได้แสดงความคิดเห็น

3.2. ศักยภาพในด้านการสื่อสาร (เกษตรกรสอนเกษตรกร)

1. เกษตรกรต้นแบบให้ความเคารพผู้อื่น เคารพในความคิดและให้เกียรติเกษตรกรรายอื่น
2. เกษตรกรต้นแบบมีความจริงใจใช้วาจาสุภาพในการแนะนำ แสดงความคิดเห็น หรือ ตักเตือน ชมเชย ให้กำลังใจเกษตรกรรายอื่น
3. เกษตรกรต้นแบบยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เปิดใจพร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
4. เกษตรกรต้นแบบช่วยเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลจากทางมูลนิธิฯพัฒนาให้กับเกษตรกรรายอื่นๆได้รับทราบ
5. เกษตรกรต้นแบบสามารถใช้ภาษาที่ง่ายในการสื่อสารให้กับเกษตรกรรายอื่นเข้าใจ เรื่องการผลิตลำไย ตั้งแต่การเตรียมต้น จนถึงการเก็บเกี่ยว
6. เกษตรกรต้นแบบสามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาการผลิตลำไยคุณภาพได้ตรงตามประเด็นปัญหาของเกษตรกรรายอื่น

4. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

ทั้งนี้ การถ่ายทอดองค์ความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย สู่เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย เป็นวิธีที่ได้เรียนรู้มาจากวิศวกรของมูลนิธิชัยพัฒนา อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้นแบบแต่ละท่านได้นำประสบการณ์และเทคนิคเฉพาะส่วนบุคคลมาปรับใช้เพื่อให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพมากขึ้น สำหรับผลการวิจัยองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบ มีดังนี้

4.1. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 1

1. การเตรียมต้นลำไย

สำหรับวิธีการเตรียมต้นลำไยของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 เกษตรกรเลือกต้นลำไยที่มีคุณภาพ ลำต้นสมบูรณ์และพร้อมที่จะให้ผลผลิตลำไย ขนาดความสูงของต้นลำไยไม่ควรสูงเกิน 5 เมตรลักษณะใบมีขนาดใหญ่ สีของใบมีสีเขียวเข้ม อย่างไรก็ตาม กรณีที่ต้นลำไยยังไม่สมบูรณ์เต็มที่เกษตรกรควรบำรุงต้นลำไยโดยพ่นปุ๋ยทางใบสูตร 8-24-24 ภายหลังจากที่เกษตรกรได้ต้นลำไยแล้ว เกษตรกรตัดแต่งกิ่งลำไยโดยตัดกิ่งลำไยตรงกลาง หรือที่เรียกว่าทรงเปิดกลางพุ่มความสูงของต้นลำไยอยู่ที่ประมาณ 3-5 เมตร ภายหลังจากการตัดแต่งกิ่งลำไยเกษตรกรได้ทำการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไยทันทีสำหรับสูตรที่ใช้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ผสมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 โดยใส่ปุ๋ยทางดิน เพื่อบำรุงต้น และกระตุ้นการแตกกิ่งลำไย

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้น้ำสารโพแทสเซียมคลอไรด์

สำหรับขั้นตอนการรดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยปกติเมื่อเกษตรกรตัดแต่งกิ่งลำไย นับจากนั้นประมาณ 1 เดือน หรือในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง วันที่ 10 ธันวาคม โดยเกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 ใช้วิธีการรดลงบนดินรอบต้นลำไย พร้อมกับพ่นทางใบ 2 ครั้ง โดยพ่นห่างกัน 7 วันสำหรับสัดส่วนของการใช้น้ำสารโพแทสเซียมคลอไรด์ 300 ลิตร ต่อต้นลำไย 30 ต้น (ทรงพุ่มมีขนาดใหญ่)

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากการรดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ประมาณเดือนมกราคม ต้นลำไยได้เริ่มแทงช่อดอก ซึ่งในช่วงนี้เกษตรกรทำการฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา นอกจากนี้เกษตรกรต้นแบบมีการพ่นฮอร์โมนบำรุงช่อ (Ego) 200cc ต่อ น้ำ 200 ลิตร และเมื่อดอกลำไยบานเกษตรกรงดการใช้น้ำหมักแมลง ในช่วงนี้เกษตรกรต้องให้น้ำสม่ำเสมอพร้อมกับการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยเริ่มติดผลขนาดเล็กหรือขนาดเท่าหัวไม้ขีดไฟหรือมีสีดำ เกษตรกรต้นแบบทำการตัดแต่งช่อผล โดยเด็ดผลลำไยออกจากช่อผลประมาณครึ่งหนึ่ง และหากใบลำไยมีมากเด็ดทิ้งเช่นกัน เพื่อไม่ให้เกิดการแย่งสารอาหาร สำหรับในช่วงนี้เกษตรกรจำเป็นต้องเข้าไปดูแลต้นลำไยสม่ำเสมอ และคอยตัดแต่งช่อผลให้ลำไยให้มีขนาดสม่ำเสมอ โดยเด็ดทิ้งผลที่มีขนาดเล็ก ทำเช่นนั้น

ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จนถึงประมาณเดือนมิถุนายน สำหรับในช่วงนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ เกษตรกรใช้น้ำส้มควันไม้ในการฉีดไล่แมลง แทนการใช้สารเคมีเนื่องจากต้องการผลิตลำไยคุณภาพปลอดภัยจากสารเคมีตามวิธีของมูลนิธิพัฒนา

5. การเก็บผลผลิต

ในช่วงประมาณเดือนกรกฎาคม-เดือนสิงหาคม เป็นช่วงที่ผลลำไยพร้อมจัดเก็บ โดยสังเกตที่ผิวของลำไยเรียบเนียนไม่มีหนาม ถ้าผิวเริ่มเกลี้ยงแสดงว่าลำไยเริ่มสุก สำหรับผลลำไยที่จัดเก็บเพื่อส่งมูลนิธิพัฒนา เกษตรกรได้คัดลำไยที่มีขนาดตามมาตรฐานของมูลนิธิพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA หรือขนาดผลประมาณเหรียญ 10 บาทและขนาดเกรด AA ขนาดผลประมาณเหรียญ 5 บาท

4.2. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 2

1. การเตรียมต้นลำไย

สำหรับเทคนิคการเลือกต้นลำไยในการนำมาร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิพัฒนา เกษตรกรเลือกต้นต้นลำไยที่สมบูรณ์ ใบลำไยมีสีเขียวเข้มเป็นต้นลำไยที่อายุมากได้ หลังจากนั้น เกษตรกรตัดทรงเปิดกลางพุ่ม โดยจะตัดแต่งกิ่งลำไยออก ให้ลำต้นมีความสูงประมาณ 3-4 เมตร ภายหลังจากการตัดแต่งกิ่งลำไย เกษตรกรทำการใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นลำไยและเร่งให้ลำไยแตกใบอ่อน โดยใช้ปุ๋ยคอกผสมปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

โดยปกติเกษตรกรเริ่มราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน ถึง วันที่ 10 ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ อย่งไรก็ดี เกษตรกรต้นแบบใช้ภูมิปัญญาเฉพาะตัว โดยรอเมื่อต้นลำไยแตกใบอ่อน 2-3 รอบ ได้ทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยใช้วิธีพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบ

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ต้นลำไยได้ประมาณ 25-28 วัน เกษตรกรทำการพ่นยาป้องกันแมลงมากัดกินยอดอ่อนและเชื้อรา พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกผสมปุ๋ยสูตร 15-15-15 และเมื่อดอกลำไยบาน เกษตรกรงดการใช้ยาฆ่าแมลง ในช่วงนี้เกษตรกรต้องให้น้ำสม่ำเสมอพร้อมกับการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เกษตรกรจะตัดแต่งช่อผลลำไยเมื่อผลลำไยมีขนาดเท่ากับเมล็ดถั่วเหลือง หรือเริ่มเป็นหัวสีดำ โดยครั้งแรกเกษตรกรเด็ดผลลำไยออกประมาณร้อยละ 40-50 ของจำนวนผลลำไยในช่อ หลังจากนั้น 2-3 สัปดาห์ เกษตรกรกลับมาตัดแต่งผลลำไยที่มีขนาดเล็กออก ทั้งนี้ เมื่อผลลำไยมีขนาดเท่ากับหัวไม้ขีดไฟ เกษตรกรทำการใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 หลังจากนั้นอีก 2-3 สัปดาห์ ได้ทำการให้ปุ๋ยอีกครั้ง

ในช่วงนี้เกษตรกรต้องเข้าไปดูแลต้นลำไยสัปดาห์ละครั้ง พร้อมกับทำการตัดแต่งช่อผลลำไยให้ผลลำไยมีขนาดเท่ากัน และหากต้นลำไยมีใบดกจะตัดใบลำไยออก เพื่อลดการแย่งสารอาหารจากผลลำไย นอกจากนี้ต้องมีการให้น้ำต้นลำไยอย่างสม่ำเสมอไปจนถึงเดือนมิถุนายน

5. การเก็บผลผลิต

นับจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน ซึ่งอยู่ที่ประมาณเดือนกรกฎาคม-เดือนสิงหาคม โดยให้สังเกตเมื่อผลลำไยไม่มีปุ่มสีเขียวบริเวณผล ผลลำไยออกสีเหลืองทองเมื่อเก็บผลลำไยแล้ว เกษตรกรนำมาคัดเลือกผลที่มีขนาดสม่ำเสมอ และเลือกผลลำไยที่ได้ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA หรือขนาดผลประมาณเหรียญ 10 บาท และขนาดเกรด AA ขนาดผลประมาณเหรียญ 5 บาทจากนั้นนำมาเข้าช่อแยกขนาด

4.3. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 3

1. การเตรียมต้นลำไย

สำหรับเทคนิคการเลือกต้นลำไยในการนำมาร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา เกษตรกรเลือกต้นต้นลำไยที่สมบูรณ์ โดยดูที่กิ่งและก้านใบสีเขียวเข้มและลำต้นสมบูรณ์ เลือกต้นลำไยทรงพุ่มเตี้ย หลังจากนั้น เกษตรกรตัดแต่งกิ่งลำไยให้เป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ในช่วงนี้เกษตรกรจะบำรุงต้นลำไย โดยใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0

นอกจากนี้ ประมาณปลายเดือนตุลาคม เกษตรกรทำการตัดแต่งกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม ตัดกิ่งกระโดงออกจากนั้นค่อยๆ ตัดกิ่งด้านในออก เพื่อเปิดให้ตรงกลางต้นลำไยโล่งสามารถรับแสงแดดได้เต็มที่ โดยให้คงความสูงของต้นลำไยอยู่ที่ประมาณ 3-4 เมตรหลังจากการตัดแต่งกิ่งลำไย เกษตรกรได้ทำการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย โดยใช้ปุ๋ยคอก (ขี้วัว) ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อให้ต้นลำไยแตกรากหาอาหารได้เร็ว และทำให้ต้นลำไยให้แตกยอด

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใส่สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ประมาณเดือนธันวาคม โดยก่อนจะราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์เกษตรกรต้องดูความพร้อมของต้น สำหรับการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์มี 2 วิธี คือ การพ่นทางใบ เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม ต่อ น้ำ 200 ลิตร และการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ลงบนดิน เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 0.5 กิโลกรัม ต่อ ต้น

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ในช่วงที่ลำไยเริ่มแทงช่อดอก เกษตรกรเข้าไปดูแลอย่างสม่ำเสมอ เกษตรกรมีการพ่นยาฆ่าแมลงป้องกันแมลงมากัดกินช่ออ่อน โดยพ่นยาเพียงครั้งเดียวและพ่นยาก่อนที่ดอกลำไยจะบาน เนื่องจากจะเป็นการไปฆ่าแมลงที่จะมาผสมเกสรดอกลำไย ในช่วงนี้เกษตรกรทำการใส่ปุ๋ยและให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลเกษตรกรควรทำการตัดแต่งช่อผลลำไย โดยให้สังเกตถ้าช่อลำไย 1 กิ่ง มี 3 ช่อ ให้ตัดเหลือช่อเดียว และเด็ดผลลำไยภายในช่อที่ติดผลตกให้เหลือประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนผลลำไยในช่อ หลังจากนั้นทุก 1 สัปดาห์ เกษตรกรกลับมาสำรวจดูช่อผลลำไยอีกครั้ง โดยตัดแต่งช่อผลลำไยที่มีขนาดเล็กออกเรื่อยๆ และให้มันสังเกตุผลลำไยที่ขนาดเล็กและไม่สมบูรณ์ให้ตัดออกทำขั้นตอนนี้จนถึงเดือนมิถุนายนหรือจนถึงก่อนเวลาที่จะเก็บผลผลิตก่อน 1 เดือน ในช่วงนี้ต้องเข้าไปดูแลต้นลำไยสม่ำเสมอ เมื่อผลลำไยเป็นสีดำจะใส่ปุ๋ยคอก 1 ตัน หรือ 1 กระสอบ พร้อมกับใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 14-14-21 เพื่อช่วยในการสร้างเนื้อและสร้างน้ำตาล

5. การเก็บผลผลิต

นับจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน ให้สังเกตเปลือกลำไยจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองทอง ผิวเรียบ ไม่มีปุ่ม และเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA หรือขนาดผลประมาณเหรียญ 10 บาท และขนาดเกรด AA ขนาดผลประมาณเหรียญ 5 บาทจากนั้นนำมาคัดแยกขนาดผลลำไยให้เท่าๆกัน เพื่อนำมามัดเข้าช่อ

4.4. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 4

1. การเตรียมต้นลำไย

สำหรับวิธีการคัดเลือกต้นลำไยของเกษตรกรดูที่ลำต้นลักษณะใบมีขนาดใหญ่ สีของใบมีสีเขียวเข้ม ในกรณีที่ต้นลำไยยังไม่สมบูรณ์เต็มที่เกษตรกรบำรุงต้นลำไยโดยพ่นปุ๋ยทางใบสูตร 8-24-24 เกษตรกรจะทำการตัดแต่งกิ่งลำไยเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม เพื่อให้ต้นลำไยโปร่งมีแสงแดดส่องถึงกิ่งลำไยด้านใน โดยคงความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-5 เมตรเพื่อที่จะไม่ต้องใช้ไม้ค้ำต้น และเมื่อเกษตรกรได้ทำการตัดแต่งกิ่งลำไยได้ทำการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไยทันที โดยใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยขี้วัว ผสมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 โดยจะใส่ปุ๋ยทางดิน เพื่อบำรุงต้นและกระตุ้นให้ต้นลำไยแตกกิ่งลำไยและใบอ่อน

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใส่สารโพแทสเซียมคลอไรด์

โดยปกติเกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง วันที่ 10 ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ อย่างไรก็ดี เกษตรกรได้รอเมื่อต้นลำไยแตกใบอ่อน 3 รอบ ถึงเริ่มราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยได้พ่นสารทางใบและการราดสารลงบนดินรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ต้นลำไยได้ประมาณ 1 เดือน เกษตรกรทำการพ่นยาป้องกันแมลงมวกัดกินยอดอ่อนและเชื้อรา 1 ครั้ง พร้อมกับการบำรุงต้นลำไย

ด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15 และเมื่อดอกลำไยบาน เกษตรกรได้งดการใส่ยาฆ่าแมลง ในช่วงนี้เกษตรกรต้องให้น้ำสม่ำเสมอพร้อมกับการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยเริ่มติดผลขนาดเล็กหรือมีสีดำ เกษตรกรทำการตัดแต่งช่อผล โดยเด็ดผลลำไยออกจากช่อผลประมาณครึ่งหนึ่ง และหากใบลำไยมีมากจะเด็ดทิ้งเช่นกัน สำหรับในช่วงนี้เกษตรกรจำเป็นต้องเข้าไปดูแลต้นลำไยสม่ำเสมอ และคอยตัดแต่งช่อผลให้ลำไยให้มีขนาดสม่ำเสมอ โดยจะเด็ดทิ้งผลที่มีขนาดเล็ก ทำเช่นนี้ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จนถึงประมาณเดือนมิถุนายน ในช่วงนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ และใช้น้ำส้มควันไม้ในการฉีดไล่แมลงแทนการใช้สารเคมี

5. การเก็บผลผลิต

นับจากการรูดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน จากนั้นให้สังเกตเปลือกลำไยและสีผิวของผลลำไย และเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA หรือขนาดผลประมาณเหรียญ 10 บาทและขนาดเกรด AA ขนาดผลประมาณเหรียญ 5 บาทและไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมามัดเข้าช่อให้สวยงาม

ตอนที่ 2 ศึกษาการบริการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่จากเกษตรกรต้นแบบ

การศึกษาศึกษาการบริการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่จำนวน 13 ราย จากเกษตรกรต้นแบบ สำหรับผลการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรรายใหม่

1.1. ข้อมูลเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย

เกษตรกรรายใหม่ 13 ราย ได้เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ กับทางมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปี 2559/2560 โดยเกษตรกรรายใหม่จะได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย

ตารางที่ 9 ข้อมูลเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย ที่เข้าร่วมโครงการการผลิตลำไยคุณภาพ

ชื่อ - นามสกุล	อายุ	ระดับการศึกษา	จำนวนต้นลำไยที่ เข้าร่วมโครงการฯ (ต้น)
นางสาวบุญพิทักษ์	ต๋วงไ้อ๊ะ	ม.3	3
นายทอม	ยุบย่าแสง	ป.6	5
นางสาวนันทภัส	ต๋อติตวงศ์	ม.6	25
นายเจริญ	ทีไชย	ป.4	3
นายคำมูล	ทาดวงเด่น	ป.4	3
นายเจริญ	วิจันทร์ตา	ป.6	2
นายอุเทน	สุภารมย์	ป.6	5
นายสมเจตน์	ต๋วงไ้อ๊ะ	ม.3	2
นางอำพร	ปะอินทร์	ป.6	5
นางปวีศรา	วังใจชิด	ม.3	3
นายนิวัฒน์	นันท๊ะเล	ป.6	7
นายสุรเดช	วงศ์ใจ	ป.6	2
นางเทียมจันทร์	จันทร์ภูทิพย์	ป.6	2

1.2. พื้นที่การเกษตรของเกษตรกรรายใหม่ และพื้นที่ที่นำมาปลูกลำไย

จากผลวิจัย พบว่า กลุ่มเกษตรกรรายใหม่ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้าน
โรงวัว มีพื้นที่การเกษตรอยู่ประมาณ 10-20 ไร่ โดยเกษตรกรจะปลูกลำไยเต็มพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็น
ได้ว่ารายได้ทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่มาจากการปลูกลำไย อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกรรายใหม่
2 ราย ที่มีการปลูกไม้ผลประเภทอื่นในพื้นที่ เช่น มะม่วง เพื่อสร้างรายได้เสริม

ตารางที่ 10 ข้อมูลพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย

เกษตรกรรายใหม่	จำนวนพื้นที่การเกษตร (ไร่)	พื้นที่ที่นำมาปลูกลำไย(ไร่)
รายที่ 1	15	15
รายที่ 2	7	7
รายที่ 3	15	15
รายที่ 4	20	20
รายที่ 5	6	6
รายที่ 6	ต่ำกว่า 5 ไร่	2
รายที่ 7	ต่ำกว่า 5 ไร่	1.2
รายที่ 8	10	8
รายที่ 9	10	8
รายที่ 10	20	20
รายที่ 11	20	20
รายที่ 12	15	15
รายที่ 13	11-15	11

1.3. จำนวนต้นลำไยที่ปลูกทั้งหมด และจำนวนต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ นำเข้ามา
มาร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ

เกษตรกรรายใหม่ส่วนใหญ่จะคัดเลือกต้นลำไยที่มีความสมบูรณ์เฉลี่ย 2-5 ต้น
เพื่อมาเป็นต้นลำไยต้นแบบในการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา ขณะที่เกษตรกรราย
ใหม่ 1 ราย ได้คัดต้นลำไยสมบูรณ์ 7 ต้น เพื่อมาเป็นต้นลำไยต้นแบบในการผลิตลำไยคุณภาพกับทาง
มูลนิธิชัยพัฒนาเนื่องจากเกษตรกรรายใหม่นี้เป็นญาติกับเกษตรกรต้นแบบและได้รับรู้ผลที่ได้รับจาก
การผลิตลำไยคุณภาพ จึงมีความสนใจและได้คัดเลือกต้นลำไยมาหลายต้นในการเข้าร่วมโครงการผลิต
ลำไยคุณภาพ

ตารางที่ 11 ข้อมูลจำนวนต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ปลูกและจำนวนต้นลำไยที่นำมาเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ

เกษตรกรรายใหม่	จำนวนต้นลำไยที่ปลูกทั้งหมด (ต้น)	จำนวนต้นลำไยที่นำมาเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ(ต้น)	คิดเป็นสัดส่วน (ร้อยละ)
รายที่ 1	300	3	1.0
รายที่ 2	80	2	2.5
รายที่ 3	300	5	1.7
รายที่ 4	400	5	1.3
รายที่ 5	85	2	2.4
รายที่ 6	50	3	6.0
รายที่ 7	37	7	18.9
รายที่ 8	220	5	2.3
รายที่ 9	150	2	1.3
รายที่ 10	250	2	0.8
รายที่ 11	400	2	0.5
รายที่ 12	300	2	0.7
รายที่ 13	200	3	1.5

1.4. ผลผลิตลำไยของเกษตรกรรายใหม่ที่ผลิตได้ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพ

จากการวิจัย พบว่า ผลผลิตลำไยของกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลผลิตในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 ที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะมีขนาดเกรด A B และ C แต่มีเกษตรกรรายใหม่บางรายที่มีผลผลิตที่ขนาดต่ำกว่าเกรด C ซึ่งเป็นเกรดที่ไม่สามารถนำมาขายได้ราคา อย่างไรก็ตาม เกษตรกรรายใหม่รายที่ 9 มีผลผลิตลำไยจะอยู่ที่ขนาดเกรด AA และขนาดเกรด A

ตารางที่ 12 ขนาดของผลผลิตลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการผลิตรายคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

เกษตรกรรายใหม่	ต่ำกว่าเกรด C	เกรด C	เกรด B	เกรด A	เกรด AA
รายชื่อ 1			✓	✓	
รายชื่อ 2	✓	✓	✓	✓	✓
รายชื่อ 3		✓	✓	✓	
รายชื่อ 4	✓	✓	✓	✓	
รายชื่อ 5		✓	✓	✓	
รายชื่อ 6	✓	✓	✓	✓	
รายชื่อ 7	✓	✓	✓	✓	
รายชื่อ 8		✓	✓	✓	
รายชื่อ 9					✓
รายชื่อ 10	✓	✓	✓	✓	
รายชื่อ 11		✓	✓	✓	
รายชื่อ 12		✓	✓	✓	
รายชื่อ 13		✓	✓	✓	

2. องค์ความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่หลังจากการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ

ผลการวิจัยในส่วนนี้ เป็นองค์ความรู้การทำลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบและการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรรายใหม่ โดยจากข้อมูล สະທ້ອນໄດ້ວ່າเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการทำลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ และเกษตรกรรายใหม่บางรายได้นำความรู้ที่เป็นเทคนิคเฉพาะของเกษตรกรต้นแบบไปปรับใช้ อาทิ การราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ที่มีสูตรการผสมเฉพาะ เช่น เกษตรกรรายที่ 7 ได้ทำตามคำแนะนำของเกษตรกรต้นแบบรายชื่อที่ 3 โดยการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ได้ทำ 2 วิธี คือ พ่นทางใบ เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม ต่อ น้ำ 200 ลิตร และการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ลงรอบต้นลำไย เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 0.5 กิโลกรัม ต่อ ต้น

สำหรับองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 รายสรุปดังนี้

2.1. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ 4 ราย

สำหรับองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ ดังนี้

1. การเลือกต้นลำไย เกษตรกรคัดเลือกต้นลำไยที่มีลำต้นสมบูรณ์ ใบมีความสมบูรณ์และสีเขียวเข้ม
2. การตัดแต่งกิ่งลำไย เกษตรกรตัดกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม
3. การราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยปกติต้นลำไยจะให้ผลลำไยที่มีคุณภาพปีเว้นปี กรณีที่เกษตรกรต้องการทำลำไยทุกปี เกษตรกรจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยเกษตรกรทำการพ่นสารทางใบ หรือสลับกับการราดสารทางดิน
 1. การพ่นสารทางใบ ต่อ 1 ไร่ ปริมาณน้ำ 200 ลิตรต่อสารโพแทสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม
 2. การราดสาร ต่อ 1 ต้น ทำการโรยสารรอบทรงพุ่มต้นละประมาณ 5 ชีด จากนั้นใช้ฝักบัวรดน้ำบริเวณที่โรยสารให้ชุ่ม
4. การใส่ปุ๋ย เกษตรกรต้นแบบใช้ปุ๋ยแบบผสมผสาน (ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี) โดยเน้นปุ๋ยคอกมากกว่าปุ๋ยเคมี โดยการให้ปุ๋ยบำรุงต้นลำไยจะแบ่งเป็น 3 ช่วงสำคัญ คือ
 1. ช่วงตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรใส่ปุ๋ยหลังจากการตัดแต่งกิ่งลำไย โดยมีสัดส่วนดังนี้ คือ ปุ๋ยคอก ใส่ 20 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยความสูง 1 – 6 เมตร และใส่ 30 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยมีความสูงตั้งแต่ 6 เมตรขึ้นไป ผสมกับปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 ใส่ 5 ชีด ต่อต้น ความสูงทุกทรงพุ่ม เพื่อกระตุ้นให้ต้นลำไยแทงยอดอ่อน ในการใส่ปุ๋ยทั้งสองสูตร เกษตรกรจะใส่ปุ๋ยพร้อมกับให้น้ำต้นลำไย
 2. ช่วงลำไยติดดอก เกษตรกรใส่ปุ๋ยคอก ใส่ 20 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยความสูง 1 – 6 เมตร และใส่ 30 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยมีความสูงตั้งแต่ 6 เมตรขึ้นไป ผสมปุ๋ยสูตร 25 – 7 -7 ใส่ 5 ชีด ต่อต้น เพื่อช่วยยืดขนาดของช่อดอก โดยใส่ปุ๋ยพร้อมกับให้น้ำต้นลำไย
 3. ช่วงลำไยเมล็ดขนาดถั่วเหลือง จนถึงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต 1 เดือน เกษตรกรใส่ปุ๋ยคอก ใส่ 20 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยความสูง 1 – 6 เมตร และใส่ 30 กิโลกรัมต่อต้น กรณีต้นลำไยมีความสูงตั้งแต่ 6 เมตรขึ้นไป ผสมปุ๋ยสูตร 15 – 15 - 15 ใส่ 5 ชีด ต่อต้น เพื่อให้ลำไยสร้างเนื้อสร้างโครงสร้างผลให้พร้อมเจริญเติบโต โดยใส่ปุ๋ยจนถึงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต 1 เดือน เพื่อป้องกันผลลำไยแตก โดยใส่ปุ๋ยพร้อมกับให้น้ำลำไย
 5. การให้น้ำเพื่อบำรุงต้นลำไย เกษตรกรต้นแบบจะทำการให้น้ำต่อครั้งประมาณ 15 – 20 นาทีต่อต้น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือแล้วแต่สภาพความชื้นของดิน ถ้าดินมีความชื้นสูง ให้น้ำ 8 – 10 วันครั้ง

6. ความถี่ในการเข้าสวนของเกษตรกรต้นแบบ โดยในช่วงเตรียมต้น ถึงช่วงลำไยแทงช่อดอก เกษตรกรเข้าสวนเดือนละประมาณ 2 ครั้ง โดยเข้าไปทำความสะอาด กำจัดวัชพืชรอบทรงพุ่ม และช่วงลำไยเริ่มติดผลเกษตรกรต้นแบบเข้าสวนทุกวัน

7. การตัดแต่งช่อผล เกษตรกรทำการตัดแต่งช่อผลลำไย โดยช่วงลำไยเริ่มติดผลระยะที่ 1 (ขนาดผลลำไยเท่าเมล็ดถั่วเหลือง) ตัดผลในช่อออกประมาณร้อยละ 40 ต่อช่อ นอกจากนี้ช่วงที่ผลลำไยมีขนาดผลเท่าเม็ดมะเขือพวง เกษตรกรทำการสำรวจดูผลลำไยว่ามีการหลุดร่วงเยอะหรือไม่ ถ้าลำไยช่อไหนมีลักษณะผลลำไยติดเยอะเกินไป หรือมีลำไยผลเล็กกว่าผลลำไยภายในช่อเกษตรกรจะทำการบิดออกให้ขนาดผลสม่ำเสมอ ทำเช่นนี้ไปจนถึงช่วงก่อนเก็บเกี่ยวผลผลิต

8. การกำจัดโรค และศัตรูลำไย การแก้ไขเบื้องต้นเกษตรกรต้นแบบใช้น้ำส้มควันไม้ในการไล่แมลงศัตรูลำไย โดยทำการพ่น 7 วันต่อครั้ง ปริมาณที่ใช้น้ำส้มควันไม้ 300 ซีซี ต่อน้ำ 200 ลิตร ในกรณีที่มีโรคและแมลงมาก เช่น กรณีหนอนกัดกินยอดใบอ่อน เกษตรกรเลือกใช้ยากำจัดศัตรูพืช (TG 55) ปริมาณที่ใช้ 100 ซีซี ต่อน้ำ 200 ลิตร

ตารางที่ 13 องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย และความรู้การทำลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย

ขั้นตอนการทำลำไย คุณภาพ	เกษตรกรต้นแบบ 4 ราย	เกษตรกรรายใหม่ 13 ราย
การเตรียมต้นลำไย	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์พร้อมที่จะให้ผลผลิต ลักษณะลำต้นแข็งแรง ใบสีเขียวเข้ม กรณีต้นไม่สมบูรณ์เกษตรกรบำรุงต้นด้วยการใส่ปุ๋ย เช่น สูตร 8-24-24 - ตัดกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม ให้ขนาดต้นสูงไม่ 3-4 เมตร - บำรุงต้นลำไยด้วยการใส่ปุ๋ยสูตรผสม ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี เพื่อบำรุงต้นและกระตุ้นการแตกกิ่งลำไย 	<ul style="list-style-type: none"> - คัดเลือกต้นลำไยตามคำแนะนำของเกษตรกรต้นแบบ โดยดูลักษณะของลำต้น ใบสีเขียวเข้ม - เกษตรกรตัดกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่มให้ต้นลำไยมีขนาดไม่สูงเกิน 3-4 เมตร - บำรุงต้นลำไยด้วยการใส่ปุ๋ยสูตรผสม ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมี เพื่อบำรุงต้นและกระตุ้นการแตกกิ่งลำไย

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ขั้นตอนการทำลำไย คุณภาพ	เกษตรกรต้นแบบ 4 ราย	เกษตรกรรายใหม่ 13 ราย
การชักนำต้นลำไย	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรราดสารโพแทสเซียม หลังจากตัดแต่งกิ่งประมาณ 1 เดือน หรือประมาณวันที่ 20 พฤศจิกายน - วันที่ 10 ธันวาคม เกษตรกรจะพ่นทางใบ หรือราดสารบนดิน - เทคนิคของเกษตรกรต้นแบบ รายที่ 1 จะราดสาร 2 ครั้ง ทั้งทางใบและทางดิน สลับกัน 7 วัน 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรราดสารโพแทสเซียม คลอเรตประมาณวันที่ 20 พฤศจิกายน - วันที่ 10 ธันวาคมโดยการพ่นทางใบและราดสารบนดิน
การดูแลต้นลำไย	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรทำความสะอาดรอบต้นลำไยเพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดกับต้นลำไย - หลังจากการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต เกษตรกรฉีดยาฆ่าป้องกันหนอน แมลงและเชื้อรา 1 ครั้งเมื่อลำไยติดดอก เกษตรกรงดการใช้ยาฆ่าแมลง - เกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 พ่นฮอร์โมนเพื่อบำรุงข้อ - เกษตรกรต้นแบบให้ปุ๋ยโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงข้อดอก ลำไยและข้อผลลำไย 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรทำความสะอาดรอบต้นลำไยเพื่อป้องกันการเกิดโรค - เกษตรกรรายใหม่ปรับลดการใช้ยาฆ่าแมลงเหลือ 1 ครั้ง และเมื่อลำไยติดดอก เกษตรกรงดการใช้ยาฆ่าแมลง - เกษตรกรต้นใส่ปุ๋ย โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงข้อดอกลำไยและข้อผลลำไย

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ขั้นตอนการทำลำไย	เกษตรกรต้นแบบ 4 ราย	เกษตรกรรายใหม่ 13 ราย
คุณภาพ		
การตัดแต่งข้อผลลำไย	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อข้อลำไยติดผลขนาดเล็กเท่าหัวไม้ขีดไฟหรือเริ่มเป็นหัวสีดำ เกษตรกรเด็ดผลลำไยออกจากข้อประมาณร้อยละ 40-50 กรณีที่ใบลำไยมีจำนวนมากเกษตรกรทำการเด็ดทิ้งเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งสารอาหาร - เกษตรกรจะทำการตัดแต่งข้อผลทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผลผลิตลำไยได้ตามมาตรฐานมูลนิธิชัยพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อข้อลำไยติดผลขนาดเล็กเท่าหัวไม้ขีดไฟหรือเริ่มเป็นหัวสีดำ เกษตรกรเด็ดผลลำไยออกจากข้อประมาณร้อยละ 40-50 กรณีที่ใบลำไยมีจำนวนมากเกษตรกรทำการเด็ดทิ้งเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งสารอาหาร - เกษตรกรจะทำการตัดแต่งข้อผลทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผลผลิตลำไยได้ตามมาตรฐานมูลนิธิชัยพัฒนา
การเก็บผลผลิต	<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกเก็บผลผลิตลำไยเกษตรกรได้คัดเฉพาะลำไยที่ได้มาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยเลือกผลลำไยที่มีขนาดเท่ากันนมัดข้อไม่ควรมีการคละขนาดในข้อเดียวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกเก็บผลผลิตลำไยเกษตรกรได้คัดเฉพาะลำไยที่ได้มาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยเลือกผลลำไยที่มีขนาดเท่ากันนมัดข้อไม่ควรมีการคละขนาดในข้อเดียวกัน

2.2. องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่

2.2.1. เกษตรกรรายที่ 1

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรเลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ โดยสีของใบเป็นสีเขียวเข้มและลำต้นสมบูรณ์ เกษตรกรทำการตัดแต่งกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม โดยให้ ความสูงของต้นลำไยอยู่ที่ประมาณ 3 เมตรหลังจากตัดกิ่งลำไยจะทำการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ผสมกับปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไยและกระตุ้นการแตกกิ่งลำไย

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์
เกษตรกรจะราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง 10 ธันวาคม โดยได้ใช้วิธีการพ่นสารทางใบ

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก
ภายหลังจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 1 เดือน เกษตรกรได้พ่นยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา 1 ครั้ง ในช่วงที่ลำไยเริ่มแทงช่อดอก นอกจากนี้เกษตรกรได้ลงพื้นที่สวนลำไยดูแลใส่ปุ๋ยและให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น
เมื่อลำไยติดผลขนาดเล็กหรือหัวเริ่มเป็นสีดำ เกษตรกรทำการตัดแต่งช่อผลลำไย ถ้าช่อไหนผลตกจะเด็ดทิ้งประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนผลลำไยในช่อผลลำไย และค่อยๆ ตกแต่งช่อผลลำไยให้ผลลำไยมีขนาดสม่ำเสมอ ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในช่วงนี้เกษตรกรทำการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ และใช้น้ำส้มควันไม้ในการฉีดไล่แมลงแทนการใช้สารเคมี

5. การเก็บผลผลิต
นับจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน ผลลำไยพร้อมเก็บ โดยผิวของผลลำไยผิวเรียบเนียนไม่มีหนาม ถ้าผิวเริ่มเกลี้ยงแสดงว่าลำไยเริ่มสุก เมื่อเก็บแล้วมาคัดขนาดผลลำไยให้มีขนาดเท่าๆกัน โดยผลลำไยที่มีขนาดตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จะนำมามัดเป็นช่อเพื่อจัดส่งให้กับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

2.2.2. เกษตรกรรายที่ 2

1. การเตรียมต้นลำไย
เกษตรกรเลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ และตัดกิ่งตรงกลางให้ต้นลำไยโปร่ง โดยคงความสูงของต้นลำไยไม่เกิน 4 เมตรหลังจากนั้น เกษตรกรได้ใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไย ใช้ปุ๋ยสูตร 8-24-24

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์
เกษตรกรจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ซึ่งอยู่ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง 10 ธันวาคม อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้องดูความพร้อมของต้นลำไยอีกครั้งก่อนพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบ

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก
ในช่วงนี้เกษตรกรทำการฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา รวมถึงการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไย และให้น้ำสม่ำเสมอ

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลขนาดเล็ก เกษตรกรได้ทำการตัดแต่งช่อลำไย โดยเด็ดผลลำไยทิ้ง ประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนผลลำไยในช่อผลลำไย และเด็ดใบทิ้งในช่อที่มีใบดก เพื่อไม่ให้เกิดการแย่งสารอาหารหลังจากนั้น เกษตรกรกลับมาตัดแต่งช่อผลลำไยสม่ำเสมอประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ผลลำไยมีขนาดสม่ำเสมอ ในช่วงนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย

5. การเก็บผลผลิต

เกษตรกรเลือกเก็บผลลำไยที่พร้อม โดยผิวลำไยเรียบเนียนไม่มีหนาม ถ้าผิวเริ่มเกลี้ยงแสดงว่าลำไยเริ่มสุก เมื่อเก็บแล้วมาคัดขนาดผลลำไยให้มีขนาดเท่าๆกัน ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA และผลไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมามัดเข้าช่อให้สวยงาม เพื่อนำส่งมูลนิธิชัยพัฒนา

2.2.3. เกษตรกรรายที่ 3

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรรายใหม่เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ เพื่อนำมาเป็นลำไยต้นแบบในการทดลองทำลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา เกษตรกรตัดกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม โดยให้ความสูงของต้นลำไยอยู่ที่ประมาณ 4 เมตรหลังจากตัดแต่งกิ่งลำไยเกษตรกรใส่ปุ๋ยชีวผสมกับปุ๋ยยูเรียสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใส่สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง 10 ธันวาคม โดยใช้วิธีการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและบริเวณรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมที่ต้นลำไยได้ประมาณ 1 เดือน เกษตรกรได้ฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา 1 ครั้ง พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อผลลำไยมีหัวสีดำ เกษตรกรเด็ดผลลำไยทิ้งประมาณร้อยละ 50 ของช่อผลลำไย และตัดแต่งช่อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

5. การเก็บผลผลิต

เกษตรกรเก็บผลลำไยโดยดูที่ผิวเรียบเนียนและมีสีทอง เมื่อเก็บแล้วมาคัดขนาดผลลำไยให้มีขนาดเท่าๆกันโดยคัดผลลำไยที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA และไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมามัดเข้าช่อ

2.2.4. เกษตรกรรายที่ 4

1. การเตรียมต้นลำไย

เมื่อได้ต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรได้ตัดกิ่งลำไยเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม โดยความสูงของต้นลำไยอยู่ที่ประมาณ 4 เมตรหลังจากนั้นได้ใส่ปุ๋ยคอกและใส่ปุ๋ยสูตร 46-0-0 เพื่อบำรุงต้นลำไยและกระตุ้นให้แตกใบอ่อน

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

นับจากนั้นประมาณ 1 เดือน หรือในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายนถึง วันที่ 10 ธันวาคม เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ลงบนดินรอบต้นลำไย พร้อมกับพ่นทางใบ 2 ครั้ง

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมที่ต้นลำไยได้ประมาณ 25-28 วัน เกษตรกรทำการพ่นยาป้องกันแมลงมากัดกินยอดอ่อน และเชื้อรา พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยเริ่มติดผลขนาดหัวเท่าเม็ดถั่วหรือมีสีดำ เกษตรกรได้เด็ดผลลำไยออกจากข้อผลประมาณครึ่งหนึ่ง และเด็ดใบลำไยทิ้ง นอกจากนี้เกษตรกรเข้าไปดูแลต้นลำไยสม่ำเสมอ และคอยตัดแต่งข้อผลให้ลำไยให้มีขนาดสม่ำเสมอประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และใส่ปุ๋ยคอกเพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ

5. การเก็บผลผลิต

เกษตรกรเก็บผลผลิตประมาณเดือนกรกฎาคม โดยเกษตรกรเก็บผลลำไยเปลือกสีเหลืองทอง ผิวเรียบ ไม่มีปุ่ม และเลือกข้อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าช่อง

2.2.5. เกษตรกรรายที่ 5

1. การเตรียมต้นลำไย

เมื่อได้ต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 เมตรและบำรุงต้นลำไยโดยใส่ปุ๋ยคอกผสมกับปุ๋ยสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยรอบให้ต้นลำไยแตกใบอ่อน 2-3 รอบ โดยใช้วิธีการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและราดสารรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

เกษตรกรพ่นยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา รวมถึงการใส่ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นและกระตุ้นให้ลำไยแตกใบอ่อน

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อผลลำไยติดผลและหัวเท่าขนาดไม้ขีดไฟ เกษตรกรเด็ดผลลำไยทิ้งประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนผลลำไยในข้อผลลำไย และเด็ดใบลำไยออกในกิ่งที่มีใบมาก โดยเกษตรกรได้ตัดแต่งข้อผลลำไยสม่ำเสมอประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ผลขนาดสม่ำเสมอในช่วงนี้จะใส่ปุ๋ยคอกเพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ

5. การเก็บผลผลิต

เกษตรกรเก็บผลลำไยที่มีผิวเรียบเนียนและสีของผลลำไยมีสีเหลืองทอง เลือกเก็บข้อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA และผิวไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมาเข้าข้อ

2.2.6. เกษตรกรรายที่ 6

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรรายใหม่เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ และทำการตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้มีความสูงของต้นลำไยประมาณ 4 เมตรและบำรุงต้นลำไยโดยใส่ปุ๋ยคอก (ขี้วัว) ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

หลังจากการตัดแต่งกิ่งลำไยประมาณ 1 เดือน เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยใช้วิธีการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและราดลงบนดินบริเวณรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

เกษตรกรฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา รวมถึงการใส่ปุ๋ยคอกในการบำรุงต้นลำไย

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลแล้ว ในข้อที่มีผลลำไยดกเกษตรกรเด็ดทิ้งประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนผลลำไยในข้อผลลำไย หลังจากนั้นประมาณสัปดาห์ละครั้ง เกษตรกรลงพื้นที่คอยสังเกตเมื่อผลลำไยมีลูกเล็กๆ ทำการเด็ดดอกให้มีขนาดสม่ำเสมอ ในระหว่างนี้จะบำรุงต้นและผลลำไยด้วยการใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15

5. การเก็บผลผลิต

นับจากวันที่ราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรลงพื้นที่สำรวจผลผลิตลำไย โดยเลือกเก็บผลลำไยที่มีผิวเรียบและสีของเปลือกลำไยเป็นสีเหลือง เลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA และผิวไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมาเข้าช่อ

2.2.7. เกษตรกรรายที่ 7

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรรายใหม่เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรทำการตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 เมตรทำความสะอาดรอบต้นลำไย และใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยขี้วัว พร้อมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 โดยใส่ปุ๋ยทางดินเพื่อกระตุ้นการแตกกิ่งลำไย

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณเดือนธันวาคม โดยทำ 2 วิธี คือ พ่นทางใบ เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม ต่อ น้ำ 200 ลิตร และการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ลงบนดินรอบต้นลำไย เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 0.5 กิโลกรัม ต่อ ต้น

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากเกษตรกรราดสารโพแทสเซียมที่ต้นลำไยได้ประมาณ 1 เดือน เกษตรกรทำการพ่นยาป้องกันแมลงมากัดกินยอดอ่อน และเชื้อรา 1 ครั้ง พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยเริ่มติดผลขนาดเล็ก เกษตรกรทำการตัดแต่งช่อผล โดยเด็ดผลลำไยออกจากช่อผลประมาณร้อยละ 40 ของผลลำไยในช่อ และเด็ดใบลำไยทิ้งเป็นบางส่วน ทำเช่นนี้ประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จนถึงประมาณเดือนมิถุนายน รวมถึงใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 14-14-21 เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย ให้น้ำอย่างเพียงพอ

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรจัดเก็บผลลำไยโดยเลือกผลลำไยผิวเรียบเนียน เปลือกเป็นสีเหลืองทอง และเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA หรือขนาดผลประมาณเหรียญ 10 บาท (นับจำนวนผลให้ได้จำนวนประมาณ 60-65 ผลต่อกิโลกรัม) และขนาดเกรด AA ขนาดผล

ประมาณเหรียญ 5 บาท (นับจำนวนผลให้ได้จำนวนประมาณ 70 ผลต่อกิโลกรัม) และไม่มีแมลงเจาะจากนั้นนำมาเข้าข้อ

2.2.8. เกษตรกรรายที่ 8

1. การเตรียมต้น

เกษตรกรรายใหม่เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ เพื่อนำมาเป็นต้นลำไยต้นแบบในการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ โดยตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 เมตรและใส่ปุ๋ยคอกผสมใช้ปุ๋ยสูตร 8-24-24 เพื่อบำรุงต้นลำไย

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรจะทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณเดือนธันวาคม โดยใช้วิธีการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและราดลงบนดินรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ภายหลังจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 1 เกษตรกรมีการพ่นยาฆ่าแมลงป้องกันแมลง และเชื้อราก่อนที่ดอกลำไยบาน เพื่อไม่ให้ยาไปฆ่าแมลงที่มาผสมเกสรดอกลำไย ในช่วงนี้เกษตรกรจะใส่ปุ๋ยและให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลเกษตรกรทำการตัดแต่งข้อผลลำไย โดยเด็ดผลลำไยออกประมาณร้อยละ 40 ของข้อผลลำไย และค่อยๆ ตกแต่งข้อผลให้มีขนาดผลเท่ากัน โดยเกษตรกรตัดแต่งประมาณ 2 ครั้ง

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรเลือกลำไยที่พร้อมเก็บเปลือกสีเหลืองทอง และเลือกข้อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA นำมาคัดให้มีขนาดสม่ำเสมอเพื่อมาตัดข้อ

2.2.9. เกษตรกรรายที่ 9

1. การเตรียมต้นลำไย

เมื่อได้ต้นลำไยที่สมบูรณ์ เกษตรกรตัดแต่งกิ่งลำไยเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-5 เมตรและบำรุงต้นลำไยโดยใส่ปุ๋ยคอก (ขี้วัว) และปุ๋ยสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณต้นเดือนธันวาคม โดยใช้วิธีพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบ

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ในช่วงนี้เกษตรกรได้ฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา 1 ครั้ง พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผล เกษตรกรตัดแต่งข้อผลลำไย โดยเกษตรกรทำการตัดแต่งข้อผลลำไยไม่สมบูรณ์ทิ้ง และเด็ดผลลำไยในข้อที่เหลือประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนผลลำไยในข้อ และตัดแต่งผลลำไยที่มีขนาดเล็กร่วงๆ จนถึงก่อนเวลาเก็บผลผลิตประมาณ 1 เดือน ในช่วงนี้ต้องเข้าไปดูแลต้นลำไยบ่อยครั้ง

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรทำการเก็บผลลำไย โดยเลือกผลที่เปลือกสีเหลืองทอง ผิวเรียบ และเลือกข้อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าข้อ

2.2.10. เกษตรกรรายที่ 10

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรรายนี้เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ และตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3 เมตรและบำรุงต้นลำไยโดยใส่ปุ๋ยคอก (ขี้วัว) และปุ๋ยสูตร 46-0-0

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ประมาณเดือนพฤศจิกายนโดยใช้วิธีการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ในช่วงนี้เกษตรกรได้ฉีดยาป้องกันแมลง หนอน และเชื้อรา 1 ครั้ง พร้อมกับการบำรุงต้นลำไยด้วยการให้น้ำและใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยสูตร 15-15-15 นอกจากนี้ยังได้ทำการพ่นฮอร์โมนเพื่อให้ข้อดอกยาว

4. การตัดแต่งข้อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลแล้ว เกษตรกรได้เด็ดผลลำไยในข้อที่มีผลตกประมาณร้อยละ 50 ของของข้อผลลำไย และค่อยๆ ตกแต่งข้อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง นอกจากนี้เกษตรกรได้ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เพื่อบำรุงต้นลำไยและผลลำไย

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรเก็บผลลำไยที่มีเปลือกสีเหลืองทอง ผิวเรียบ ไม่มีปุ่ม และเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าช่อ

2.2.11. เกษตรกรรายที่ 11

1. การเตรียมต้นลำไย

เกษตรกรรายใหม่เลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ตามคำแนะนำจากเกษตรกรต้นแบบ และตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 เมตรบำรุงต้นด้วยการใส่ปุ๋ยสูตรเสมอ 15-15-15 และผสมปุ๋ยคอก(ขี้วัว)

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรรอให้เมื่อต้นลำไยแตกใบอ่อน 2- 3 รอบ ถึงจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยทำการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบและราดรอบต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

เกษตรกรฉีดยาป้องกันแมลง หนอนและเชื้อรา โดยจะฉีดครั้งเดียว ในระยะที่ลำไยเริ่มออกดอกงดใส่ปุ๋ย จนกว่าลำไยมีขนาดผลเท่ากับหัวไม้ขีด ใส่ปุ๋ยอินทรีย์พร้อมปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในช่วงนี้จะให้น้ำต้นลำไยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลแล้ว โดยช่อไหนผลดกจะตัดทิ้งประมาณร้อยละ 40-60 ของช่อผลลำไย ขณะที่ช่อที่มีผลไม่ดก เกษตรกรเลือกตัดเฉพาะลูกที่เล็กและมีขนาดไม่สม่ำเสมอ และค่อยๆ ตัดแต่งช่อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอ

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 7- 8 เดือน เกษตรกรเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าช่อ

2.2.12. เกษตรกรรายที่ 12

1. การเตรียมต้นลำไย

เมื่อได้ต้นลำไยที่สมบูรณ์ เกษตรกรตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 และบำรุงต้นลำไยด้วยการใส่ปุ๋ยสูตร 24-7-7 และผสมปุ๋ยอินทรีย์

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณเดือนธันวาคม โดยใช้วิธีการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์รอบบริเวณโคนต้นลำไย

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

เกษตรกรฉีดยาป้องกันแมลง หนอน จะฉีดครั้งเดียว และยาป้องกันเชื้อรา ในช่วงที่ลำไยแทงช่อดอกงดใส่ปุ๋ย เกษตรกรใส่ปุ๋ยเมื่อลำไยเริ่มติดผล โดใส่ปุ๋ยสูตร 24-7-7 และรดน้ำลำไย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลและมีขนาดเท่าหัวไม้ขีด เกษตรกรทำการเด็ดทิ้งผลลำไยแลผลที่ไม่สมบูรณ์ออกให้เหลือประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนผลลำไยในช่อ และค่อยๆ ตัดแต่งช่อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอทุก 1 สัปดาห์

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรเลือกเก็บผลผลิตลำไยที่เปลือกเป็นสีเหลืองทอง ผิวเรียบ และเลือกช่อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าช่อ

2.2.13. เกษตรกรรายที่ 13

1. การเตรียมต้นลำไย

เมื่อเกษตรกรได้ต้นลำไยที่สมบูรณ์ทำการตัดกิ่งเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ให้เหลือความสูงของต้นลำไยประมาณ 3-4 เมตร หลังจากนั้นบำรุงต้นด้วยการใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 และผสมปุ๋ยอินทรีย์ ในช่วงนี้ เกษตรกรทำการรดน้ำลำไย 2 สัปดาห์ 1 ครั้ง

2. การชักนำให้ต้นลำไยให้ออกดอกโดยการใส่สารโพแทสเซียมคลอไรด์

เกษตรกรทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณเดือน ธันวาคม โดยเกษตรกรใช้วิธีการพ่นสารโพแทสเซียมคลอไรด์ทางใบ

3. การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอกและเมื่อติดดอก

ในช่วงนี้เกษตรกรฉีดยาป้องกันแมลง หนอน โดยฉีดเพียงครั้งเดียว ในช่วงที่ลำไยแทงช่อดอกเกษตรกรไ้งดใส่ปุ๋ย โดยกลับมาใส่ปุ๋ยเมื่อลำไยเริ่มติดผล ในช่วงนี้เกษตรกรรดน้ำลำไย สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

4. การตัดแต่งช่อผลลำไยและการบำรุงรักษาต้น

เมื่อลำไยติดผลแล้ว เกษตรกรเด็ดลูกลำไยที่ไม่สมบูรณ์ทิ้งประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนผลลำไยในช่อ และค่อยๆ ตัดแต่งช่อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอ

5. การเก็บผลผลิต

นับจากราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ประมาณ 8 เดือน เกษตรกรเลือกซื้อผลลำไยที่ตัดแต่งไว้ที่มีขนาดผลใหญ่ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA จากนั้นนำมาเข้าช่อ

ตอนที่ 3 ศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

การศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร โดยในส่วนนี้จะประกอบไปด้วยข้อมูลจากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สอบถามข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย และการนำข้อมูลการจัดเก็บผลผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนาที่เกษตรกรรายใหม่จัดส่งขายให้ทางมูลนิธิชัยพัฒนา รวมถึงมุมมองวิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร ของกลุ่มเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย สำหรับผลการศึกษา มีดังนี้

1. ผลผลิตลำไยคุณภาพและรายได้จากการขายลำไยคุณภาพ

1.1. ผลผลิตลำไยคุณภาพจากต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่ นำเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

จากข้อมูลผลผลิตลำไยคุณภาพที่เกษตรกรในสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวที่ร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนาจัดส่งให้กับมูลนิธิชัยพัฒนาพบว่า จากการที่เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรรายใหม่ 13 ราย สามารถผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนาและจัดส่งขายให้กับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

ตารางที่ 14 ปริมาณผลผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนาที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้ภายหลังจากการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ

เกษตรกรรายใหม่	ผลลำไยขนาดเกรด		รวม (กิโลกรัม)
	AAA (กิโลกรัม)	AA (กิโลกรัม)	
รายที่ 1	14	-	14
รายที่ 2	71	14	85
รายที่ 3	8	24	32
รายที่ 4	56	40	96
รายที่ 5	59	5	64
รายที่ 6	66	44	110
รายที่ 7	40	36	76
รายที่ 8	81	20	101
รายที่ 9	89	33	122
รายที่ 10	6	-	6
รายที่ 11	60	12	72
รายที่ 12	11	22	33
รายที่ 13	50	3	55

จากข้อมูลในตารางที่ 18 พบว่า เกษตรกรรายใหม่สามารถผลิตลำไยคุณภาพได้ โดยเฉพาะผลผลิตลำไยขนาดเกรด AAA อย่างไรก็ดี เกษตรกรรายใหม่รายที่ 3 และรายที่ 10 ผลิตลำไยคุณภาพขนาดเกรด AAA มีจำนวนผลผลิตที่น้อยกว่าเกษตรกรรายใหม่รายอื่นๆ ซึ่งมีหลายสาเหตุ ได้แก่ ความสมบูรณ์ของต้นลำไย ช่วงระยะเวลาของการราดสารโปแตสเซียมคลอไรด์ สภาพภูมิอากาศ ขั้นตอนการบำรุงรักษาต้นลำไยมีต้องมีความเอาใจใส่ค่อนข้างมาก การใส่ปุ๋ย และอีก 2 เหตุผลที่สำคัญ คือ การตัดแต่งกิ่งลำไย และการตัดแต่งช่อผลลำไย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะทำให้ลำไยมีขนาดผลที่ใหญ่

1.2. รายได้จากการผลผลิตลำไยคุณภาพจากต้นลำไยที่เกษตรกรรายใหม่้นำเข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

สำหรับผลผลิตลำไยคุณภาพที่ผลิตโดยกลุ่มเกษตรกรสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวในกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพภายใต้การดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนา ทางมูลนิธิชัยพัฒนาจะรับซื้อ

จากเกษตรกรส่วนหนึ่ง โดยลำไยขนาดเกรด AAA ในราคากิโลกรัมละ 60 บาท และลำไยขนาดผล เกรด AA ราคากิโลกรัมละ 50 บาท ขณะที่ผลผลิตลำไยคุณภาพในส่วนที่เหลือจากการนำส่งมูลนิธิชัย พัฒนา เกษตรกรรายใหม่นำไปขายได้ในราคาที่สูงเช่นกัน

ตารางที่ 15 รายได้ที่เกษตรกรรายใหม่ได้รับจากการขายผลผลิตลำไยคุณภาพให้กับทางมูลนิธิชัย พัฒนา

เกษตรกรรายใหม่	รายได้จากการขายผล ลำไยขนาดเกรด AAA (บาท)	รายได้จากการขายผล ลำไยขนาดเกรด AA (บาท)	รวมรายได้ (บาท)
รายที่ 1	840	-	840
รายที่ 2	4,260	700	4,960
รายที่ 3	480	1,200	1,680
รายที่ 4	3,360	2,000	5,360
รายที่ 5	3,540	250	3,790
รายที่ 6	3,960	2,200	6,160
รายที่ 7	2,400	1,800	4,200
รายที่ 8	4,860	1,000	5,860
รายที่ 9	5,340	1,650	6,990
รายที่ 10	360	-	360
รายที่ 11	3,600	600	4,200
รายที่ 12	660	1,100	1,760
รายที่ 13	3,000	150	3,150

1.3. รายได้ของเกษตรกรรายใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการผลิตลำไยคุณภาพและวิธีการปลูกลำไยแบบเก่า

โดยเมื่อเปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย ในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายใหม่ พบว่า นอกจากเกษตรกรจะนำผลผลิตลำไยคุณภาพขายให้กับมูลนิธิชัยพัฒนา เกษตรกรรายใหม่ยังนำผลผลิตลำไยคุณภาพส่งขายตลาดภายนอก รวมถึงเกษตรกรรายใหม่ที่ได้นำเทคนิคการทำลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาไปทำยังต้นอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพมาก ด้วยวิธีการผลิตลำไยคุณภาพที่ทำให้ผลลำไย

มีคุณภาพ ผลไม้แตก สีเปลือกสวย ขนาดผลที่ใหญ่ รสชาติดีและปลอดภัยจากสารเคมี ทำให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตลำไยที่เหลือจากการส่งให้ทางมูลนิธิชัยพัฒนาขายได้ราคาที่สูงขึ้น อีกทั้งเกษตรกรบางรายยังมีพ่อค้าคนกลางมาติดต่อขอซื้อลำไยที่สวนเช่นกัน ซึ่งวิธีการผลิตลำไยคุณภาพช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีรายได้เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 16 รายได้รวมของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย จากการขายผลผลิตลำไยในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560

เกษตรกรรายใหม่	รายได้จากการขาย ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2558/2559*	รายได้จากการขาย ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2559/2560**	การเปลี่ยนแปลง ของรายได้ 2559/2560 (ร้อยละ)
รายที่ 1	232,580	250,840	7.9
รายที่ 2	24,000	86,960	262.3
รายที่ 3	30,000	61,680	105.6
รายที่ 4	132,340	135,360	2.3
รายที่ 5	102,340	133,790	30.7
รายที่ 6	132,340	135,360	2.3
รายที่ 7	90,000	104,200	15.8
รายที่ 8	230,240	255,860	11.1
รายที่ 9	120,000	126,990	5.8
รายที่ 10	40,000	120,360	200.9
รายที่ 11	68,660	127,000	85.0
รายที่ 12	40,000	51,760	29.4
รายที่ 13	42,460	73,150	72.3

หมายเหตุ: * ฤดูกาลปลูกลำไยปี2558/2559เป็นวิธีการปลูกแบบเดิม

** ฤดูกาลปลูกลำไยปี2559/2560 เป็นวิธีการปลูกแบบเดิมและวิธีการปลูกลำไยแบบมูลนิธิชัยพัฒนา

1.4. รายจ่ายของเกษตรกรรายใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการผลิตลำไยคุณภาพและวิธีการปลูกลำไยแบบเก่า

โดยเมื่อเปรียบเทียบรายจ่ายของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย ในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายใหม่ พบว่า วิธีการผลิตลำไยคุณภาพช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระรายจ่ายลดลง เช่น การลดการใช้ไม้ค้ำต้นลำไย เนื่องจากการตัดกิ่งลำไยจะทำให้ต้นลำไยเป็นพุ่มและไม่สูงมาก การใช้ปุ๋ยคอกมาผสมกับปุ๋ยเคมี ทำให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมีและการลดการใช้สารเคมีฆ่าแมลง โดยกระบวนการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ต้องการให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีและหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ทางธรรมชาติที่มีอยู่ในสวนของเกษตรกรโดยเกษตรกรลดการใช้ยาฆ่าแมลงลงมาเหลือ 1 ครั้ง โดยฉีดหลังจากการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ และเมื่อต้นลำไยติดดอกเกษตรกรจะงดการใช้สารเคมี โดยหันมาใช้น้ำส้มควันไม้ในการไล่แมลง นอกจากนี้ ทางมูลนิธิชัยพัฒนา ได้แนะนำการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ โดยการใช้มูลสัตว์และเศษวัสดุใบไม้มาทำปุ๋ย

ตารางที่ 17 ค่าใช้จ่ายในการทำลำไยของเกษตรกรรายใหม่ในในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560

เกษตรกรรายใหม่	รายจ่ายในการทำ ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2558/2559*	รายจ่ายในการทำ ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2559/2560**	การเปลี่ยนแปลง ของรายจ่าย 2559/2560 (ร้อยละ)
รายที่ 1	30,000	30,000	0.0
รายที่ 2	3,000	3,000	0.0
รายที่ 3	15,000	15,000	0.0
รายที่ 4	35,000	35,000	0.0
รายที่ 5	6,000	5,000	-16.7
รายที่ 6	35,000	35,000	0.0
รายที่ 7	5,000	10,000	100
รายที่ 8	28,000	25,000	-10.7
รายที่ 9	18,000	15,000	-16.7
รายที่ 10	30,000	5,000	-83.3
รายที่ 11	4,500	1,520	-66.2

ตารางที่ 17 (ต่อ)

เกษตรกรรายใหม่	รายจ่ายในการทำ ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2558/2559*	รายจ่ายในการทำ ลำไยฤดูกาลปลูก ปี2559/2560**	การเปลี่ยนแปลง ของรายจ่าย 2559/2560 (ร้อยละ)
รายที่ 12	6,500	6,500	0.0
รายที่ 13	35,000	20,000	-42.9

หมายเหตุ: * ฤดูกาลปลูกลำไยปี2558/2559เป็นวิธีการปลูกแบบเดิม

** ฤดูกาลปลูกลำไยปี2559/2560 เป็นวิธีการปลูกแบบเดิมและวิธีการปลูกลำไยแบบมูลนิธิชัยพัฒนา

2. ผลสำรวจการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพในกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย

2.1. การเข้าใจวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ต้นแบบ

จากการสอบถามเกษตรกรรายใหม่ถึงวิธีการสอนการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ พบว่า เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย เข้าใจในวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ เนื่องจากวิธีการสอนของเกษตรกรต้นแบบเป็นขั้นตอนที่เข้าใจง่าย และได้มีการสาธิตวิธีการให้เกษตรกรรายใหม่ได้เห็นของจริง เช่น การตัดแต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งช่อผลลำไย เป็นต้น นอกจากนี้ เกษตรกรต้นแบบยังได้ลงพื้นที่ของเกษตรกรรายใหม่เพื่อทำการสอนเกษตรกรรายใหม่และให้เกษตรกรได้ปฏิบัติจริง

2.2. การปฏิบัติตามวิธีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย สามารถปฏิบัติตามวิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามที่เกษตรกรต้นแบบ ซึ่งสะท้อนได้จากผลผลิตลำไยคุณภาพที่เกษตรกรรายใหม่สามารถผลิตลำไยให้มีขนาดผลที่ได้ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา

2.3. ปัญหาในระหว่างการทำตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกร ต้นแบบ

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรรายใหม่ 11 รายไม่พบปัญหาระหว่างการเรียนรู้วิธีการทำลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ ขณะที่เกษตรกรรายใหม่ 2 ราย พบปัญหาระหว่างการเรียนรู้วิธีการทำลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ สำหรับปัญหาที่เกษตรกรรายใหม่พบ ได้แก่ 1) ต้นลำไยของเกษตรกรบางต้นใบเล็ก และแคระ ทำให้การตัดแต่งกิ่งลำไยได้ผลไม่ดี 2) ต้นลำไยสูง

เกินไปทำให้ได้ผลไม่สม่ำเสมอ และ 3) เกษตรกรรายใหม่ไม่มีเวลาในการดูแล เนื่องจากวิธีการผลิตลำไยคุณภาพต้องใช้เวลาในการดูแล

2.4. การตอบรับวิธีถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพด้วยวิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย มองว่า วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพด้วยวิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรเป็นวิธีที่ดี เนื่องจาก 1) การใช้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกรช่วยให้เข้าใจง่ายขึ้น เนื่องจากใช้ภาษาเดียวกัน 2) เกษตรกรต้นแบบมีการลงพื้นที่สาธิตวิธีการทำให้เกษตรกรรายใหม่เห็นของจริงและได้ลองปฏิบัติจริง 3) เกษตรกรมีความตื่นตัวและอยากทำลำไยคุณภาพมากขึ้นเนื่องจากได้เห็นตัวอย่างจากเกษตรกรต้นแบบ และ 4) สามารถสนทนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรรายใหม่ ไม่เกิดช่องว่างระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

2.5. การนำความรู้การผลิตลำไยคุณภาพไปทำต่อในฤดูกาลต่อไป

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย จะยังคงร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2560/2561 และจะนำวิธีการผลิตลำไยคุณภาพไปทำกับต้นลำไยที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับทางมูลนิธิชัยพัฒนา

ตารางที่ 18 ผลสำรวจการเข้าใจวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

คำถาม	ผลสำรวจ
1. การรับรู้วิธีการสอนการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย	- เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย สามารถเข้าใจวิธีการสอนของเกษตรกรต้นแบบ
2. การปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย	- เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ

ตารางที่ 18 (ต่อ)

คำถาม	ผลสำรวจ
3. ปัญหาในระหว่างการทำตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ	- เกษตรกรรายใหม่ 11 ราย ไม่พบปัญหาระหว่างการทำตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ - เกษตรกรรายใหม่ 2 ราย พบปัญหาระหว่างการทำตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ
4. การตอบรับวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ	- เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย มีการตอบรับที่ดีต่อวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ
5. เกษตรกรรายใหม่ นำความรู้การผลิตลำไยคุณภาพไปปรับใช้ในฤดูกาลต่อไป	- เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย มีการนำความรู้การผลิตลำไยคุณภาพไปปรับใช้ในฤดูกาลต่อไป

3. ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบถึงการรับรู้ของเกษตรกรรายใหม่

การสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบถึงการรับรู้ของเกษตรกรรายใหม่ภายหลังจากการถ่ายทอดวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ สำหรับผลวิจัย พบว่า

3.1. ปัญหาที่พบระหว่างการสอน

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย พบว่า

1. เกษตรกรรายใหม่บางรายไม่เข้าใจถึงเหตุผลและหลักการของการตัดแต่งกิ่งลำไย และตัดแต่งช่อผลลำไย เนื่องจากมีความรู้สึกเสียดายปริมาณผลผลิตลำไยที่จะเกิดขึ้น ทำให้เกษตรกรยังไม่กล้าตัดกิ่งลำไยและตัดแต่งช่อผลลำไย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรบางรายผลิตลำไยคุณภาพได้ในปริมาณที่น้อยกว่าเกษตรกรรายอื่น

2. เกษตรกรรายใหม่ไม่เข้าใจวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไย และวิธีการตัดแต่งช่อผลลำไย ทำให้เกษตรกรมีการตัดแต่งกิ่งหรือการเด็ดผลลำไยที่ผิดวิธี อย่างไรก็ตาม เมื่อเกษตรกรต้นแบบได้ลงพื้นที่สวนลำไยของเกษตรกรรายใหม่ และสาธิตถึงวิธีการตัดแต่งกิ่งและตัดแต่งช่อผลลำไย ทำให้เกษตรกรรายใหม่สามารถทำได้ดีขึ้น

3.2. เกษตรกรต้นแบบกับวิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย พบว่า

เกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 มีความเห็นว่า การใช้วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพเป็นวิธีที่ดี มีความภาคภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพให้แก่เกษตรกรรายใหม่ เพื่อให้ได้ผลผลิตลำไยที่มีคุณภาพและผลใหญ่ นอกจากนี้ วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรจะทำให้เกิดการร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เกษตรกรต้นแบบรายที่ 2 มีความเห็นว่า การใช้วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพเป็นวิธีการที่ดีที่เกษตรกรจะได้พัฒนาคุณภาพผลผลิตลำไยและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่เกษตรกรรายใหม่ต้องคอยเอาใจใส่ดูแลผลลำไยต้องคอยตัดแต่งช่อผลให้มีขนาดสม่ำเสมอเพื่อให้ผลผลิตออกมาดีและขายได้ราคาสูง

เกษตรกรต้นแบบรายที่ 3 มีความเห็นว่า การใช้วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพเป็นวิธีที่ดี เกษตรกรในพื้นที่ไม่ต้องออกไปแสวงหาความรู้ในพื้นที่ เพราะมีเกษตรกรในพื้นที่มาช่วยให้คำแนะนำ เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้และพัฒนากระบวนการผลิตลำไยของเกษตรกรรายใหม่ให้มีคุณภาพ

เกษตรกรต้นแบบรายที่ 4 มีความเห็นว่า การใช้วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพเป็นวิธีที่ดี ซึ่งจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตลำไยของเกษตรกรและช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่

3.3. การพัฒนาการใช้วิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรในการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพให้แก่เกษตรกร

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย มีความเห็นว่า วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพ ด้วยวิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรควรจะมีการส่งเสริมให้ทำอย่างต่อเนื่อง เพราะจะได้ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่นๆ ให้มีรายได้เพิ่ม เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกลำไยบางรายมีภาระหนี้สิน ทำให้ต้องทำลำไยนอกฤดูดูแล แต่การทำลำไยนอกฤดูดูแลมีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากเกษตรกรต้องทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์หลายรอบเพื่อกระตุ้นให้ต้นลำไยออกดอก การใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งผลผลิต รวมถึงการใช้จ่ายค่าแมลงมากขึ้น และมีผลต่อเนื่องทำให้ต้นลำไยโทรมเร็วและผลผลิตลำไยลดลงและไม่มีคุณภาพ ซึ่งสะท้อนกลับมายังรายได้ที่ลดลง

นอกจากนี้มองว่าเกษตรกรในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวไม่มีความรู้เรื่องการทำลำไยคุณภาพและยังไม่เข้าใจถึงความสำคัญในการพัฒนาผลผลิตลำไยให้มีคุณภาพ ดังนั้นการนำวิธีดังกล่าวมาใช้จะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้มากขึ้นอีกทั้งเกษตรกรในพื้นที่ที่ต้องการพัฒนาความรู้ในการทำลำไยคุณภาพไม่ต้องเดินทางไปนอกพื้นที่เพื่อหาความรู้

จากผลการศึกษาผู้วิจัย สามารถสรุปบทเรียนของเกษตรกรต้นแบบ ออกมาเป็นแนวทางการผลิตลำไยคุณภาพตามแบบมูลนิธิชัยพัฒนา ได้ดังนี้

ตารางที่ 19 สรุปแนวทางขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ

ปฏิทิน	แนวทางและขั้นตอน การดำเนินงาน	รายละเอียดกิจกรรม
การเตรียมต้นลำไย		
เดือน ตุลาคม	การเตรียมต้นหลังการ เก็บเกี่ยว	<p>1) เกษตรกรเลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ โดยดูที่กิ่งและก้าน ใบสีเขียวเข้ม ลำต้นสมบูรณ์ เลือกต้นลำไยทรงพุ่มเตี้ย หลังจากนั้นทำการตัดแต่งกิ่งลำไยให้เป็นทรงเปิดกลางพุ่ม ใส่ปุ๋ยคอก 20 กิโลกรัมต่อต้น และปุ๋ยเคมี 46-0-0 อัตรา 3 – 5 กิโลกรัมต่อต้นขึ้นอยู่กับขนาดของทรงพุ่ม</p> <p>2) ประมาณปลายเดือนตุลาคม ทำการตัดแต่งกิ่งลำไย ทรงเปิดกลางพุ่ม โดยตัดกิ่งกระโดงออกจากนั้นค่อย ๆ ตัดกิ่งด้านในออก เพื่อเปิดให้ตรงกลางต้นลำไยโล่งสามารถรับแสงแดดได้เต็มที่ โดยให้คงความสูงอยู่ที่ 3 – 4 เมตร ภายหลังจากตัดแต่งกิ่งลำไย ทำการใส่ปุ๋ยบำรุงต้น โดยใช้ปุ๋ยคอก 20 กิโลกรัมต่อต้น และปุ๋ยเคมีสูตร 15 – 15 – 15 อัตรา 3 – 5 กิโลกรัมต่อต้นเพื่อกระตุ้นให้ต้นลำไยแตก รากหาอาหารได้เร็ว และกระตุ้นการแตกยอดของใบ</p> <p>3) การให้น้ำ 8 – 10 วันขึ้นอยู่กับความชื้นของสภาพดิน</p>
การชักนำให้ต้นลำไยออกดอกโดยใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์		
ปลายเดือน พฤศจิกายน ถึง กลางเดือน ธันวาคม	การชักนำให้ต้นลำไย ออกดอก โดยใช้สาร โพแทสเซียมคลอไรด์	<p>- การราดทางดิน เลือกต้นที่สมบูรณ์ และอยู่ในระยะใบแก่ โดยสังเกตสีใบสีเขียวเข้ม กำจัดวัชพืชบริเวณทรงพุ่ม</p> <p>- ใช้สารคลอไรด์ที่บริสุทธิ์มีเนื้อสารเข้มข้นไม่ต่ำกว่า 95% โดยใช้อัตรา 0.5 กิโลกรัมต่อต้น โรยในทรงพุ่มเป็นวงแหวนกว้าง 0.5 – 1 เมตร แล้วรดน้ำให้ชุ่ม</p> <p>- การพ่นสารทางใบ เลือกต้นที่สมบูรณ์ และใบแก่สีเขียวเข้ม ใบสารคลอไรด์ 1 กิโลกรัม ต่อน้ำ 200 ลิตร พ่นให้ทั่วต้นในช่วงเช้า</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ปฏิทิน	แนวทางและขั้นตอน การดำเนินงาน	รายละเอียดกิจกรรม
การดูแลต้นลำไยระหว่างการรอติดดอก และเมื่อติดดอก		
กลางเดือน มกราคม ถึงต้นเดือน กุมภาพันธ์	การบำรุงต้นลำไยใน ระยะแทงช่อดอก	<p>- ในช่วงนี้เกษตรกรควรเข้าสวน ประมาณ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยเข้าไปทำความสะอาดกำจัดวัชพืชรอบทรงพุ่ม ทำการฉีดพ่นน้ำส้มคว้นไม้ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ปริมาณ 200 ซีซี ต่อน้ำ 200 ลิตร เพื่อป้องกันแมลงกัดกินช่อดอก แต่ถ้ากรณีมีแมลงกัดกินช่ออ่อนจำนวนมาก ทำการฉีดพ่นยาฆ่าแมลง 100 ซีซี ต่อน้ำ 200 ลิตร แต่หลังจากลำไยดอกบานแล้วหยุดการพ่นยาฆ่าแมลงเพื่อให้แมลงช่วยผสมเกสร และลดการหลุดร่วงของดอก</p> <p>- เริ่มให้น้ำสัปดาห์ละ 1 ครั้งหลังดอกบาน หรือขึ้นอยู่กับสภาพความชื้นของดิน</p>
การดูแลต้นลำไยช่วงติดผล		
เดือน เมษายน ถึง เดือน พฤษภาคม	ช่วงลำไยติดผลเล็ก (ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตร) และ ช่วงลำไยขยายผล	<p>- ทำการตัดแต่งช่อผลลำไย โดยให้สังเกตถ้าช่อลำไย 1 กิ่งมี 3 ช่อ ให้ตัดเหลือช่อเดียว และเด็ดผลลำไยภายในช่อที่ติดผลตกให้เหลือประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนผลลำไยในช่อ หลังจากนั้น ทุก 1 สัปดาห์ หมั่นสำรวจดูช่อผลลำไยอีกครั้ง โดยตัดแต่งช่อผลลำไยที่มีขนาดเล็กออกเรื่อยๆ โดยสังเกตดูผลลำไยที่ขนาดเล็กและไม่สมบูรณ์ให้ตัดออก ทำขั้นตอนนี้จนถึงเดือนมิถุนายน หรือจนถึงก่อนเวลาที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิต 1 เดือน โดยเมื่อเม็ดลำไยเป็นสีดำ บำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอก 20 กิโลกรัมต่อต้น พร้อมกับใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 14-14-21 อัตรา 3 – 5 กิโลกรัมต่อต้น เพื่อให้ลำไยสร้างเนื้อและสร้างน้ำตาล</p> <p>- การให้น้ำ 8 – 10 วันหรือขึ้นอยู่กับสภาพความชื้นของดิน</p>

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ปฏิทิน	แนวทางและขั้นตอน การดำเนินงาน	รายละเอียดกิจกรรม
กรกฎาคม ถึง สิงหาคม	การเก็บเกี่ยวผลผลิต ลำไย	<ul style="list-style-type: none"> - ทำการตรวจประเมินผลผลิตลำไย เพื่อประเมินผลผลิตด้านคุณภาพ และปริมาณของเกษตรกรแต่ละคน - เก็บเกี่ยวด้วยความระมัดระวัง โดยเลือกแรงงานที่มีความชำนาญในการเก็บเกี่ยวลำไย เลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการเก็บเกี่ยว - ตรวจสอบ และคัดแยกผลผลิตลำไยที่มีร่องรอยของการทุบแมลงกัดเจาะขั้วผล หรือผลลำไยที่มีลักษณะผิวลายออก ก่อนการมัดเข้าช่อ

ผลการวิจารณ์

ตอนที่ 1 การถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

สำหรับเกษตรกรต้นแบบจำนวน 4 ราย เป็นเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษ ในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การดูแลของโครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนาบ้านดอยก้อม มาตั้งแต่ปี 2556 ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการการผลิตลำไยคุณภาพจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา จึงเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจถึงขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพเป็นอย่างดี และยังเข้าใจถึงหลักการและเหตุผลในการที่เกษตรกรต้องปรับกระบวนการผลิตลำไยจากวิถีเดิมๆ มาเป็นวิธีการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ ซึ่งการผลิตลำไยให้มีคุณภาพช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและรายจ่ายลดลง

โดยแนวทางการใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เรียกว่า “เกษตรกรสอนเกษตรกร” ของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ การให้เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพให้แก่เกษตรกรรายใหม่ซึ่งหลักการการถ่ายทอดองค์ความรู้ของเกษตรกรต้นแบบสู่เกษตรกรรายใหม่ประกอบด้วย การจัดการประชุมกลุ่มย่อยกับเกษตรกรรายใหม่เพื่อชี้แจงถึงความสำคัญในการปรับวิธีการทำลำไยแบบเดิมมาเป็นการผลิตลำไยคุณภาพ การแบ่งปันประสบการณ์และความสำเร็จในการผลิตลำไยคุณภาพ และการอธิบายขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ ประกอบกับการลงพื้นที่สาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งช่อผลลำไย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการจัดการความรู้ ในการแลกเปลี่ยน

แบ่งปันความรู้ เกษตรกรต้นแบบนำความรู้การผลิตลำไยคุณภาพ มาถ่ายทอดความรู้ ด้วยการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เกษตรกรรายใหม่

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรต้นแบบและการสังเกตเพื่อถอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า องค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบดำเนินตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งแต่การคัดเลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์มาเข้าร่วมโครงการ การลดการใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง การปรับลดการใช้ปุ๋ยเคมี การตัดแต่งกิ่งลำไยทรงเปิดกลางพุ่ม การตัดแต่งช่อผลลำไยให้ลำไยมีผลขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการผลิตลำไยคุณภาพ การเก็บและการคัดขนาดผลลำไยตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา

เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย มีเทคนิค และรายละเอียดที่แตกต่างกัน เช่น ระยะเวลาและวิธีของการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ ซึ่งเกษตรกรต้นแบบมีเทคนิคที่ต่างกัน อาทิ 1. การให้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ทั้งทางดินและพ่นทางใบ 2. การรอให้กิ่งลำไยแตกใบอ่อน 2-3 รอบ ก่อนทำการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์

นอกจากนี้ ความแตกต่างในวิธีการบำรุงต้นลำไย เช่น 1. การใช้ปุ๋ยในการบำรุงต้นลำไยของเกษตรกรต้นแบบจะมีสูตรและปริมาณการใช้ที่ต่างกัน และ 2. ระยะเวลาการใส่ปุ๋ยบำรุงต้นลำไยจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งแนวทางการผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปลอดภัยจากสารพิษตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยหลักการไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะปรับเปลี่ยนเทคนิคและความรู้ของเกษตรกรต้นแบบ เพียงแต่เกษตรกรต้องปฏิบัติตามขั้นตอนหลักการของมูลนิธิชัยพัฒนาคือ การตัดแต่งกิ่งลำไยเป็นทรงเปิดกลางพุ่ม การลดการใช้สารเคมี และการตัดแต่งช่อผลลำไย เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การส่งเสริมและให้ความรู้ เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพแก่เกษตรกรต้นแบบ และหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรการไม่ติดตำรา โดยไม่ไปเปลี่ยนแปลงภูมิปัญญาหรือเทคนิคการผลิตลำไยของเกษตรกรต้นแบบ

สอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาระบบการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตลำไยในเขตภาคเหนือ (พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์และคณะ, 2543) ที่มีการวิเคราะห์เทคโนโลยีและภูมิปัญญาเกษตรกร พบว่า วิทยาการสมัยใหม่ที่ใช้ในการปลูกลำไยมีน้อยและไม่ได้พัฒนาที่จะนำมาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรจะใช้ภูมิปัญญาของเกษตรกรในการปลูกลำไยและการพัฒนาระบบการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกลำไยโดยการวิจัยมีการนำเสนอการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และภูมิปัญญาเกษตรกร ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมถ่ายทอดไปสู่เกษตรกร

ทั้งนี้ การให้เกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพแก่เกษตรกรรายใหม่ ช่วยให้เกษตรกรผู้สอนได้ทบทวนความรู้ เกษตรกรรู้สึกภาคภูมิใจกับการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรท่านอื่น เกิดความรู้ที่เป็นที่ยอมรับระหว่างเกษตรกรด้วยกัน เกษตรกร

ยังเกิดความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวให้เป็นแหล่งผลิตลำไยผลิตคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษ และที่สำคัญคือ การเกิดขึ้นของปราชญ์ในชุมชนซึ่งวิธีนี้เป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 2 ศึกษาการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่จากเกษตรกรต้นแบบ

ผลการวิจัยการรับรู้การถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรรายใหม่จากเกษตรกรต้นแบบ พบว่า เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย มีความเข้าใจวิธีการผลิตลำไยคุณภาพและเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติได้ตามขั้นตอนที่เกษตรกรต้นแบบสอน เนื่องจากเกษตรกรต้นแบบสามารถใช้ภาษาสื่อสารเข้าใจได้ง่าย มีการลงพื้นที่ปฏิบัติจริงให้เกษตรกรรายใหม่ได้เห็นและให้เกษตรกรรายใหม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง พร้อมให้คำแนะนำระหว่างที่เกษตรกรรายใหม่กำลังลงมือตัดแต่งกิ่งลำไย หรือซอผลลำไย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปลอดภัยจากสารพิษตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบเกษตรกรสอนเกษตรกร

สำหรับ วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร โดยการให้เกษตรกรต้นแบบได้ลงพื้นที่สาธิต และให้เกษตรกรรายใหม่ได้ปฏิบัติจริงให้ผลผลิตที่ต่างจากงานวิจัยการศึกษากระบวนการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีในการปลูกและการผลิตลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน (พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์และคณะ, 2543) ที่ใช้กระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำ ฝึกอบรม สัมมนา การดูงานและนิทรรศการงานลำไย และใช้ข้อมูลทางวิชาการมาช่วยสนับสนุน เนื่องจากวิธีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นได้จากผลการสำรวจในกลุ่มเกษตรกรรายใหม่ พบว่า ภายหลังจากที่เกษตรกรต้นแบบได้มีจัดการประชุม และแนะนำวิธีการผลิตลำไยคุณภาพ แม้เกษตรกรรายใหม่เข้าใจถึงหลักการ แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องปฏิบัติจริงเกษตรกรใหม่ยังประสบปัญหา ได้แก่ 1. ไม่สามารถจำรายละเอียดของขั้นตอนไม่ได้ 2. การปฏิบัติผิดวิธี และ 3. มีความรู้สึกเสียตายเป็นต้องตัดกิ่งลำไย หรือเด็ดผลลำไยออกเพียงบางส่วน แต่เนื่องด้วยวิธีการที่ให้เกษตรกรต้นแบบลงพื้นที่สาธิตให้ดูและให้เกษตรกรรายใหม่ได้ลงมือทำ ช่วยให้เกษตรกรจำได้ดีขึ้นและมีความเข้าใจมากขึ้น อีกทั้งภาษาที่เกษตรกรต้นแบบใช้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายคือ ภาษาชาวบ้าน ทำให้ไม่มีอุปสรรคในเรื่องการสื่อสารระหว่างเกษตรกร

การที่เกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรใหม่ ทำให้เกษตรกรรายใหม่ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง เกิดความกระตือรือร้น มีความตั้งใจผลิตลำไยคุณภาพ และเกิดการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นระหว่างเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรใหม่ในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว รวมถึงเกษตรกรรายใหม่มีความมุ่งมั่นที่จะผลิตลำไยคุณภาพตามแบบ

ของมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลต่อไป ซึ่งช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรบ้านโรงวัว และสอดคล้องตามแนวความคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพให้แก่เกษตรกร ในการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร และการใช้วิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร ช่วยให้เกษตรกรในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวเกิดความเข้มแข็ง

ตอนที่ 3 ศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพในเกษตรกรรายใหม่ 13 ราย โดยการใช้วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบสู่เกษตรกรรายใหม่ ช่วยให้เกษตรกรรายใหม่สามารถผลิตลำไยที่มีคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ผลลำไยมีขนาดเกรด AAA และขนาดเกรด AA ลำไยมีเปลือกสีที่สวยงาม ผิวเรียบ และความปลอดภัยจากสารพิษ

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของแนวความคิดการผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ช่วยแก้ไขปัญหาลำไยตกต่ำ และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผลผลิตลำไยคุณภาพช่วยให้เกษตรกรรายใหม่มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากผลผลิตลำไยที่เกษตรกรใหม่ผลิตได้มีขนาดผลเกรด AAA และขนาดผลเกรด AA ตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา เป็นขนาดที่ใหญ่กว่าผลผลิตลำไยทั่วไปที่ขายในตลาด และการผลิตลำไยที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษ ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าลำไยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอุปสงค์ อุปทาน และดุลยภาพของตลาด กล่าวคือ เมื่อผลผลิตลำไยมีคุณภาพ มีผู้ที่ต้องการซื้อจำนวนมากทำให้ราคาขายลำไยเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ผลผลิตลำไยคุณภาพผลิตได้ปริมาณที่น้อย ความต้องการของตลาดสูงช่วยสนับสนุนให้ราคาขายปรับตัวสูงขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ผลผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา ขนาดผลเกรด AAA ราคาขายปลีกในร้านของภัทรพัฒน์อยู่ที่กิโลกรัมละ 109 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาขายปลีกลำไยในท้องตลาดเฉลี่ยประมาณร้อยละ 80 และเนื่องจากปริมาณผลผลิตที่มีน้อยทำให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการในตลาด

ผลผลิตลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา สามารถช่วยแก้ไขปัญหาราคาลำไยตกต่ำนั้นสะท้อนผ่านตัวอย่างเกษตรกรต้นแบบผู้ปลูกลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ นายแก้วจินดาคำ ได้ร่วมโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ส่งเสริมการปลูกลำไยคุณภาพกับมูลนิธิชัยพัฒนาตั้งแต่ปี 2556 โดยเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2561 ที่ผ่านมา นายแก้ว จินดาคำ ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นายแก้ว ได้กราบบังคมทูลว่า “เมื่อครั้งที่เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาเข้าไปให้ความรู้ เรื่องการตัดแต่งช่อผลลำไย โดยเจ้าหน้าที่บอกว่าถ้าทำตาม

วิธีที่แนะนำและผ่านเกณฑ์จะมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งขณะนั้นนายแก้ว คิดในใจว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่วันนี้เชื่อแล้ว”

ทั้งนี้ นายแก้ว จินตาคำ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยตัดแต่งช่อผลตามแบบมูลนิธิชัยพัฒนาในที่ดิน 2 งาน สามารถขายลำไยได้ 160,000 บาทในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 และสามารถขายลำไยได้ 196,985 บาทในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2560/2561 ในขณะที่การทำลำไยแบบเดิมในที่ดิน 1 ไร่ 3 งาน สามารถขายลำไยได้เพียง 16,000 - 30,000 บาท

วิธีการผลิตลำไยคุณภาพช่วยให้เกษตรกรรายใหม่มีรายจ่ายที่ลดลง ซึ่งมาจากหลายเหตุผลประกอบกัน ได้แก่ การตัดแต่งกิ่งลำไย ซึ่งเป็นการช่วยกระตุ้นให้ต้นลำไยฟื้นตัวเร็วแตกกิ่งและใบใหม่ การตัดแต่งกิ่งลำไยช่วยทำให้ต้นลำไยไม่สูงทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อไม้ค้ำที่ ต้องมาค้ำกิ่งลำไย และทำให้ต้นลำไยดูแลรักษาง่าย ลดโอกาสการเกิดโรค เช่น เชื้อรา เนื่องจากการตัดกิ่งลำไยช่วยให้แสงแดดส่องเข้ามาถึงด้านในต้น ทำให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายในการซื้อยาเพื่อนำมาฉีดพ่นเชื้อรา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการตัดแต่งกิ่งลำไย จากเอกสารการตัดแต่งกิ่งลำไย 3 เทคนิคกรมส่งเสริมการเกษตร, 2560และเอกสารงานวิจัยการผลิตลำไยคุณภาพที่ดินทุนต่ำ (พาวิณ มะโนชัยและคณะ, 2550) ซึ่งนำเสนอเทคโนโลยีการผลิตลำไยที่ใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ได้แก่ การตัดแต่งกิ่งลำไย การจัดการธาตุอาหารลำไย การควบคุมการออกดอกลำไย การปรับปรุงคุณภาพผลด้วยการตัดแต่งช่อผล และการจัดการโรคและแมลงลำไย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยการตัดแต่งกิ่งเพื่อลดขนาดทรงพุ่มของลำไย (พาวิณ มะโนชัยและคณะ, 2546)ซึ่งการตัดแต่งกิ่งที่อยู่กลางพุ่มออก ช่วยควบคุมทรงพุ่มของต้นลำไยสามารถลดต้นทุนได้ การลดความสูงของทรงพุ่มลงมากมีผลทำให้ผลผลิตลดลง แต่ได้ลำไยที่มีคุณภาพทำให้มีรายได้ที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าต้นทุน

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ

ผลการวิจัยการถอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบสรุปได้ว่า เกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย สามารถถ่ายทอดความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา พร้อมกับการนำประสบการณ์เทคนิควิธีการทำลำไยเฉพาะของเกษตรกรมาถ่ายทอดเพิ่มเติมให้แก่เกษตรกรรายใหม่ที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพ เช่น การดูแลลักษณะของต้นลำไยที่สมบูรณ์ อาทิ การดูแลต้นสมบูรณ์ลำไย สีใบเขียวเข้ม วิธีการใส่ปุ๋ยและสูตรผสมของปุ๋ย โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยคอก โดยมีสัดส่วนของปุ๋ยคอกมากกว่าปุ๋ยเคมีในการบำรุงต้นลำไยและในแต่ละช่วงเวลาสูตรการใส่ปุ๋ยจะแตกต่างกัน เช่น เกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 หลังจากตัดแต่งกิ่ง ขณะที่เกษตรกรต้นแบบรายที่ 2 ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ผสมปุ๋ยเคมี สูตร 40-0-0 นอกจากนี้ เกษตรกรต้นแบบยังมีการพ่นสารฮอร์โมนเพื่อบำรุงซอกการขาดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยปกติเกษตรกรขาดสารโพแทสเซียมหลังจากตัดแต่งกิ่งประมาณ 1 เดือน หรืออยู่ในระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน – วันที่ 10 ธันวาคม เกษตรกรจะพ่นทางใบหรือรดสารบนดิน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้นแบบมีภูมิปัญญาเฉพาะตัว เช่น เทคนิคของเกษตรกรต้นแบบรายที่ 1 จะรดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ 2 ครั้ง ทั้งการพ่นทางใบและการรดลงดิน สลับกัน โดยเว้นช่วงเวลาห่างกัน 7 วัน ขณะที่เกษตรกรต้นแบบรายที่ 2 จะรดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ โดยรอให้ต้นลำไยแตกใบอ่อน 2-3 รอบ

สำหรับวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพเป็นไปตามแนวทางของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ การใช้แนวทางการประชุมโดยเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย เป็นวิทยากรในการชี้แจงแก่เกษตรกรรายใหม่ รวมถึงการอธิบายขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพ เช่น การเตรียมต้นลำไย การตัดแต่งกิ่งลำไย การชักนำดอก การตัดแต่งซอกผลลำไย การบำรุงดูแลต้นลำไย ตลอดจนวิธีการเก็บผลผลิตลำไยและการมัดซอกผลลำไย เพื่อจัดส่งให้ทางมูลนิธิชัยพัฒนา รวมถึงการลงพื้นที่สาธิตวิธีการตัดแต่งกิ่ง

ลำไย และการตัดแต่งข้อผลลำไยให้เกษตรกรได้เห็นของจริงและทดลองปฏิบัติจริงซึ่งการลงพื้นที่ของเกษตรกรต้นแบบเป็นไปตามปฏิทินการทำลำไยคุณภาพของมูลนิธิชัยพัฒนา

นอกจากนี้การใช้วิธีให้เกษตรกรต้นแบบสอนเกษตรกรยังช่วยให้เกษตรกรต้นแบบได้ทบทวนความรู้และเกิดการพัฒนาวิธีการผลิตลำไยคุณภาพให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้น อีกทั้งเกษตรกรต้นแบบทั้ง 4 ราย ยังมีความประสงค์ที่จะเป็นเกษตรกรต้นแบบให้กับโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ใน ฤดูกาล 2560/2561

ตอนที่ 2 ศึกษาการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่ จากเกษตรกรต้นแบบ

ผลการวิจัยศึกษาการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรใหม่ จากเกษตรกรต้นแบบสรุปได้ว่า เกษตรกรต้นแบบได้ถ่ายทอดองค์ความรู้การทำลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา สู่เกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 รายรวมถึงเทคนิคเฉพาะของเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งเกษตรกรรายใหม่ทั้ง 13 ราย สามารถดำเนินการตามขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรต้นแบบ และเกษตรกรรายใหม่บางรายได้นำความรู้ที่เป็นเทคนิคเฉพาะของเกษตรกรต้นแบบไปรับใช้อาชีพ การราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ที่มีสูตรการผสมเฉพาะ เช่น เทคนิคการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ได้ทำ 2 วิธี คือ พ่นทางใบ เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 1 กิโลกรัม ต่อ น้ำ 200 ลิตร และการราดสารโพแทสเซียมคลอไรด์ลงรอบต้นลำไย เกษตรกรใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์ 0.5 กิโลกรัม ต่อ ต้น

จากผลสำรวจ พบว่า เกษตรกรใหม่ให้การตอบรับที่ดีกับวิธีการให้เกษตรกรสอนเกษตรกร โดยเกษตรกรรายใหม่สามารถเรียนรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรต้นแบบ โดยเฉพาะวิธีการที่เกษตรกรต้นแบบมีการสาธิตให้เกษตรกรรายใหม่ได้เห็นของจริงและได้ให้เกษตรกรลงมือปฏิบัติจริง เช่น การตัดแต่งกิ่งลำไยและการตัดแต่งข้อผลลำไย ทำให้เกษตรกรรายใหม่สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นวิธีที่ดีกว่าการเข้ารับการอบรมเชิงวิชาการ นอกจากนี้วิธีการดังกล่าวยังทำให้เกษตรกรรายใหม่เข้าใจง่าย เนื่องจากใช้ภาษาเดียวกัน สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้เกษตรกรใหม่มีความกล้าที่จะซักถาม อีกทั้งการให้เกษตรกรที่มีประสบการณ์และประสบผลสำเร็จในการผลิตลำไยคุณภาพมาถ่ายทอดความรู้ทำให้กลุ่มเกษตรกรสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวเกิดความกระตือรือร้นในการผลิตลำไยคุณภาพ

ตอนที่ 3 ศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

ผลการวิจัยการศึกษาผลผลิตลำไยคุณภาพจากการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร สามารถสรุปได้ว่า วิธีการการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งช่วยทำให้เกษตรกรรายใหม่สามารถผลิตลำไยคุณภาพตามมาตรฐานของมูลนิธิชัยพัฒนา คือ ขนาดเกรด AAA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 65 ผลต่อกิโลกรัม และขนาดผลเกรด AA คือ ผลลำไยสดไม่เกิน 70 ผลต่อกิโลกรัม

ทั้งนี้ ผลผลิตลำไยคุณภาพที่เกษตรกรรายใหม่ผลิตได้สามารถขายได้ในราคาสูง โดยทางมูลนิธิชัยพัฒนาสั่งซื้อผลลำไยสดขนาดเกรด AAA ที่ราคา 60 บาทต่อกิโลกรัม และผลลำไยสดขนาดเกรด AA ที่ราคา 50 บาทต่อกิโลกรัม โดยมูลนิธิชัยพัฒนาสั่งซื้อผลผลิตลำไยคุณภาพจากเกษตรกรในโครงการผลิตลำไยคุณภาพสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวประมาณ 3,000 กิโลกรัม อย่างไรก็ตาม เกษตรกรนำผลผลิตลำไยคุณภาพที่เหลือจากการจำหน่ายให้กับทางมูลนิธิชัยพัฒนาไปจำหน่ายภายนอกในราคากิโลกรัมละ 40-45 บาท ซึ่งสูงกว่าราคาซื้อขายในตลาดประมาณร้อยละ 40 และผลลำไยที่มีคุณภาพทำให้เป็นที่ต้องการของตลาด โดยเกษตรกรบางรายได้รับการติดต่อจากพ่อค้าคนกลางมารับซื้อลำไยคุณภาพที่สวน

จากผลวิจัย พบว่า เกษตรกรรายใหม่ที่ได้เข้าร่วมโครงการผลิตลำไยคุณภาพกับมูลนิธิชัยพัฒนาในฤดูกาลปลูกลำไยปี 2559/2560 (ซึ่งเป็นวิธีการปลูกแบบเดิมและวิธีการตามแบบมูลนิธิชัยพัฒนา) มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 64.0 เมื่อเทียบกับฤดูกาลปลูกลำไยปี 2558/2559 (ซึ่งเป็นการปลูกวิธีเดิม)

นอกจากนี้ วิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนา ยังมีข้อดีในการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการผลิตลำไยของเกษตรกร เช่น การตัดแต่งกิ่งลำไยทำให้ต้นลำไยเตี้ยลง ช่วยลดการใช้ไม้ค้ำต้นลำไย การส่งเสริมการทำลำไยคุณภาพในฤดูกาลทำให้เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี เพื่อนำมากระตุ้นให้ลำไยออกดอก การใช้สารเคมีกระตุ้นลำไยต้นลำไยจำนวนมากจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลลำไยและต้นลำไยในระยะยาว อีกทั้งการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักผสมผสานกับปุ๋ยเคมี ช่วยให้เกษตรกรมีรายจ่ายลดลง

ข้อเสนอแนะ

สำหรับ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัย “การพัฒนาศักยภาพการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ในพื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว มูลนิธิชัยพัฒนา ตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่” ดังนี้

1. การส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ปรับเปลี่ยนมุมมองและวิธีการผลิตลำไยแบบเดิม มาเป็นการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ โดยสนับสนุนเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสหกรณ์บ้านโรงวัวมีส่วนในการประชาสัมพันธ์ปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่

2. การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรในโครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว ด้วยวิธีเกษตรกรสอนเกษตรกร โดยให้เกษตรกรต้นแบบเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้การผลิตลำไยคุณภาพให้แก่เกษตรกรรายใหม่ที่เข้าร่วมกิจกรรมการผลิตลำไยคุณภาพให้มีการทำต่อเนื่องในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัว เนื่องจากเกษตรกรใช้ภาษาเดียวกันสามารถสื่อสารและเข้าใจเกษตรกรในพื้นที่รู้สึกถึงความมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตผลลำไยให้มีคุณภาพ และเกษตรกรสามารถนำความรู้วิธีการผลิตลำไยคุณภาพตามวิธีของมูลนิธิชัยพัฒนาและประสบการณ์การทำลำไยของเกษตรกรมาพัฒนาให้ได้ผลผลิตที่ดีขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น

3. การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวเป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตลำไยคุณภาพ และเปิดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้การผลิตลำไยคุณภาพเพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตลำไยจากพื้นที่อื่นเข้ามาศึกษาและดูงานการผลิตลำไยคุณภาพขนาดใหญ่และปลอดภัยจากสารพิษ รวมถึงหน่วยงานราชการที่ต้องการเรียนรู้เรื่องการผลิตลำไยคุณภาพ โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่สหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวมีส่วนในการพัฒนา

4. การจัดทำคู่มือเอกสารขั้นตอนการผลิตลำไยคุณภาพเพื่อเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกลำไยทั่วไปสามารถนำไปปฏิบัติ อันจะช่วยแก้ไขปัญหาราคาลำไยตกต่ำและยังช่วยลดภาระรายจ่ายของเกษตรกร

5. การขยายผลวิธีการเกษตรกรสอนเกษตรกรให้มีการนำไปปรับใช้กับโครงการอื่น ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร นำองค์ความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่ภายในมาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรรายอื่น

6. การส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตลำไยคุณภาพในฤดูกาล ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพเกษตรกรลดรายจ่ายในการต้องซื้อสารมาฉีดพ่นเพื่อเร่งปฏิกิริยาของต้นลำไยให้ออกผลนอกฤดูกาล ผลผลิตลำไยมีคุณภาพและปลอดภัยจากสารพิษ นอกจากนี้ ยังช่วยให้เกิดความสมดุลในตลาดลำไย เนื่องจากผู้ซื้อที่ต้องการบริโภคลำไยคุณภาพจะต้องรอจนถึงในช่วงฤดูกาล และช่วยทำให้ราคาลำไยมีราคาสูง

7. การส่งเสริมให้พื้นที่โครงการสหกรณ์การเกษตรบ้านโรงวัวเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายผลผลิตลำไยคุณภาพ ด้วยการสนับสนุนเกษตรกรในพื้นที่ให้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อลดปัญหาการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง
8. การประชาสัมพันธ์ผลผลิตลำไยคุณภาพให้เป็นที่รู้จักในตลาด รวมถึงการหาช่องทางการตลาดเพื่อกระจายผลผลิตลำไยคุณภาพ อาทิ การทำตลาดร่วมกับผู้ประกอบการธุรกิจโดยตรง อย่างในกลุ่มโรงแรม ซึ่งจะช่วยให้ลำไยเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นต้น



บรรณานุกรม



ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	องอาจ ดิษฐประชา
เกิดเมื่อ	18 สิงหาคม 2519
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2545 ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2539 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาบริหารธุรกิจ โรงเรียนกรุงเทพการบัญชีวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2545 - 2550 เจ้าหน้าที่ธุรการคอมพิวเตอร์ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด พ.ศ. 2550 - 2552 ผู้จัดการแผนกปฏิบัติการภูมิภาค ศูนย์การเรียนรู้ ปัญญาภิวัฒน์ พ.ศ. 2554 - ปัจจุบัน ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาที่ดินมูลนิธิชัยพัฒนา บ้านดอยก้อม สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา